ВІСТІ
КОМБАТАНТА

4

ТОРОНТО – НЬЮ-ЙОРК 1999

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1999 Торонто–Нью-Йорк. Ч. 4 (219)

ЗМІСТ

ст.

(Закінчення на ст. 128)

ВІСТІ КОМБАТАНТА

4

1999

РЕДАКТОР: Д-р Мирослав Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Леви Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1st Ukrainian Division of the UNA.
In association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody-Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Association in Canada

VETERANS' NEWS
P.O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

В Канаді річна передплата 35.00 дол. В США і інших країнах 35.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія:

AUFC — H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія

Mr. Wasyl Stanko
3 Jean Ave.
Paradise, S.A. 5075
AUSTRALIA

Typesetting and layout by

Creative Touch
COMMUNICATIONS

Printed by

TRIDENT Associates Printing
Українська Друкарня ТРИЗУБ
Toronto • St Catharines • Buffalo
1-800-216-9136

Коментар

Мирослав МАЛЕЦЬКИЙ

ЗГАДУЮЧИ ГЕНЕРАЛА...

Згадуємо і жалуємо, що його вже нема між живими. Його присутність в цей так тяжкий і вирішаючий час–розбудови і закріплення української державности–з певністю могла б мати значний вплив на процеси її формування.

Ґенерал Петро Г. Григоренко опинився на заході (США) з наміром лікуватися. Звідси вже не зміг повернутися до Совєтського Союзу (бувшого), якого уряд уневажнив йому поворотну візу. Знання, рішучість, здисциплінованість та візія майбутнього–прикмета характеру–генерала Григоренка відразу спрямували його в громадське і політичне життя українських поселенців.

Між іншими, організаціями і інституціями поселенців, відвідав кількаразово Братство дивізійників. Побував також в 1979 р. на Головному делегатському з'їзді Братства. У своїй промові на цьому з'їзді критикував большевицьку систему та її відношення до населення, засилання до ґулагів, до в'язниць з тортурами та до „психушок", в якій йому доводилося в нелюдських умовах проживати декілька років. Він висловлював думку, що ця жорстока імперія мусить розвалитися. Ґенерал при цій нагоді пов'язав нас символічно з майбутньою українською армією.

Настрої населення заходу в цей час не були сприяючі до ширше закроєної політичної акції. Совєтський Союз ще тоді вважався супердержавою. В західніх політичних колах військову службу вважали за щось непотрібне, за зло, хоч навіть конечне. Голосні ліберальні (які з часом прийняли ліві позиції) крикуни, при помочі ними опанованих засобів масмедій, спотворили служіння батьківщині у збройних силах. Підкреслювали, що основний елемент військовости спирається на силу, а таке поняття, мовляв, не вміщається у їхнє вчення про взаємини між людьми і народами. Ця віра лібералів не оправдала себе, але хіба це була правдива їх мета? Вони по-справжньому мали на меті упадок авторитету держави й її інституцій, громадську недисциплінованість, брак солідарности, хаос та не були проти цивільного непослуху. На жаль, в минулих десятках років такі лозунги прокралися і виявляються в деяких політичних колах західнього світа. Вийшов парадокс. Під опікою цих ліберальних кіл виросла низка радикальних груп, які саме фізичним

насиллям і терором старалися осягнути свою мету. Приглянувшись трохи уважніше тим процесам, не тяжко розпізнати джерела інспірації їхніх дій–дорога провадить прямо до зобов'язуючих доктрин та практик тодішнього Совєтського Союзу.

Про генерала так писав Леонід Плющ (дисидент з України) (вибране): „Генерал Петро Г. Григоренко (*16.X.1907) помер 21 лютого 1987 р. Людина, яка життям своїм втілила усю трагічність нашої епохи і в цій трагічності стала виявом кращих сил духу, сили і невмирущости нашого народу". Навіть біографічний, суто зовнішній нарис життя Петра Г. Григоренка виявляє перемогу сили людського духу над бездушною могутністю держави, до того ж держави тоталітарної, що претендує на володіння душами людей і цілих народів.

В своїх спогадах Григоренко розповів про свій життєвий шлях. Хотілося б зосередитися на головному в його житті, на тому, що прийшло з ним і в його душі скрізь все життя.

Оманлива спокуса земного раю для людей і братерство народів, обіцяне жовтневою тоталітарною контреволюцією, в двадцяті роки увійшли в душу селянського хлопця. Увійшли, бо уподібнилися світлій, глибинній мрії українського народу про праведне життя без пана і хама, мрії, яка визначала собою весь життєвий шлях Григоренка, і помилки, і подолання їх.

З своєю величезною внутрішньою енергією Григоренко включився в боротьбу за здійснення своєї й народу мрії. Сільський хлопець стає комсомольським активістом, потім членом ЦК ЛКСМУ...

Та разом з цим він оволодіває освітою, знаннями, робить воєнну кар'єру. Не дивлячись на всі перешкоди й протиріччя стає генерал-майором, створює й очолює катедру воєнної кібернетики у Воєнній Академії. Але на відміну від більшости блискучих висуванців з народу, паралельно з фаховим і кар'єрним зростом, в Григоренкові визріває й протилежне. З кожним кроком фахового поступу, він наближається й до зрозуміння облудности держави. 33-й, 41-й, 56-й роки стають віхами на цьому шляху.

Дружина, Зінаїда Михайлівна, що ще в 30-ті роки пройшла муки ҐУЛАҐУ, допомагає його духовному прозрінню. Генерал-майор вступає в боротьбу зі злом тоталітаризму. Віхи цієї боротьби–віхи подальшого звільнення від пут офіціяльної омани, яка маскувала зло в добро.

Виступ проти культу Хрущова ламає кар'єру. Виступ проти безглуздого керівництва сільським господарством–приводить генера-

ла в психтюрму.

Та кожен новий удар стає віхою прозріння й визрівання борця. Звільнившися з психтюрми, Григоренко разом з дружиною включається в правозахисний рух, що тільки народжувався в країні. Він вносить в цей рух свою енергію і свій досвід, поглиблюючи і розширюючи організаційну й ідейну базу правозахисту.

Григоренко ставить перед сумлінням суспільства проблему найбільш пригнічених націй, в тому кримських татар.

Роля Григоренка на цьому першому етапі правозахисного руху настільки велика, що новий арешт приводить до створення першої леґалістичної організації Ініціятивної групи захисту прав людини в СРСР. Ідея й ініціятива створення таких організацій належала саме Григоренкові. Оточення Григоренка спочатку вважали цю ідею нереальною.

Не дивно, що вийшовши з психтюрми, Григоренко став одним з засновників Ґельсінського руху, членом Московської, а потім і Української Ґельсінських груп. Участь в українському визвольному русі–суттєва надія на шляху духовного росту й боротьби за свободу людини.

Звільняючися з пут ілюзій офіційної казарменної ідеології, Григоренко приходить до себе, до свого сутнього й істинного. Він з комуніста стає християнином, з малороса–українцем.

Петро Григорович стає борцем за державну незалежність України.

Під час невільної еміґрації Григоренко розширює сферу своєї боротьби за звільнення свого й інших народів з пут комуністичної неволі й неправди. Він очолює Закордонне Представництво Української Ґельсінської Групи і стає ініціятором розвитку Ґельсінського руху на Заході.

На жаль, здоров'я, підірване в психіятричних тюрмах, не дало йому можливости розгорнути свою боротьбу на Заході відповідно глибині і маштабі його задумів. Останні роки його життя стали роками боротьби могутнього духу з немічним тілом. У тих, хто співпрацював з ним в ці роки, виникло враження, що вся фізична енерґія Петра Григоровича вже вичерпана–і він тримається й продовжує свою боротьбу лише силою духу.

Петро Григорович пройшов свій життєвий шлях до кінця, надавши йому глибокого змісту віднайдення людиною істинних цінностей буття–свободи людини, народу, пошуків Бога й права на особистість.

І в цьому перемога його–над брутальною дійсністю нашої епохи. Цією перемогою він увійде в історію України серед кращих її синів і дочок, що змагалися за волю й правду життя.

Україна врешті вільна формально, але до цього, щоб вона функціонувала і працювала на користь українського народу, стала свідомою і патріотичною ще потрібний деякий час. Скорумповані політики, жадоба їх найскоріше збагатитися, небувала прискореність русифікації, завеликий голос в державних справах російськомовного населення, не виключаючи навіть високопоставлених чиновників, та врешті майже вирішуючий вплив на політику України інших меншин–переважно прихованим українцям, успішно гамують всі спроби відродження економічного і культурного.

Бракує Григоренків. Україна має вже своє військо. Його генерали або не хочуть, або їх психіка, формована багатьма роками чужими, не дозволяє їм стати більш рішучими в придержувані Конституції населенням та виконувати і придержуватись законів. Вправді на військових вершинах появилися здібні в минулих роках і патріотичні полководці, але тверда рука пануючої кліки скоро їх позбувалася, висилаючи їх на заслужену, але заскору відставку. Переглядаючи історію повставання і упадку імперій, хочемо вірити, що одного дня пробудиться душа свідомости народу, яка може викликати його гнів за довговічне поневолення, обріхування і, як пишуть газети з України, безустанне її обкрадання. Вислід тяжко передбачити, в кожному разі всі раділи б, якби власть імущі змінили напрям і стали на шлях, що веде до дійсно правдивої Української Держави.

Торонто, 21 серпня 1999 р.

Ділимося з нашими членами й побратимами-дивізійниками
сумною вісткою, що несподівано 2 серпня 1999 року
на 76-му році свого успішного життя відійшов від нас
кол. хорунжий Української дивізії

ЕВГЕН КЛИМ ШИПАЙЛО

голова Крайової Управи
Братства кол. вояків 1-ої УД УНА у США.
Його дружині та родині висловлюємо наші найщиріші співчуття.

Головна Управа Братства

В пам'ять св. п. Евгена Шипайла проситься складати пожертви на Фонд допомоги дітям-жертвам Чорнобиля або на Братство охорони воєнних могил „Броди-Лев" і слати на адресу „Вістей комбатанта".

ПОХМУРИЙ ПРОРОК, АБО ОРВЕЛІВСЬКИЙ СВІТ НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНАХ

Півстоліття тому, 8 червня 1949 року, в Лондоні з'явилася друком порівняно невелика книжка такого собі Еріка Блера, більш відомого під літературним псевдонімом Джордж Орвелл,–втім, відомого радше у журналістських, ніж письменницьких колах, попри півдюжини виданих (і успішно забутих) до того часу романів. Назва його нового твору складалася з чотирьох цифр–„1984"; дія у ньому відбувалася в доволі віддаленому (на 36 років) майбутньому; пророчого змісту, однак, у магічній даті на обкладинці не було: вона відбивала лише в дещо зміненому вигляді рік написання твору–1948. Робоча назва роману–„Остання людина в Европі"–не припала авторові до смаку; комбінуючи цифри для нової назви, він навряд чи передбачив, що 1984 рік виявиться, у певному сенсі, останнім роком існування змальованої ним тоталітарної утопії на просторах СРСР. І звісно ж, не сподівався, що початковий 25-тисячний наклад роману виявиться аж надто малим–через рік доведеться видрукувати ще 50 тисяч в Англії й 360 тисяч у США, а відтак ще мільйони примірників по цілому світові шістьма десятками мов. Утім, самому Орвеллові не судилось побачити всесвітній тріюмф своєї найголовнішої книги–він не прожив і року після її виходу, померши від сухот у 46 років.

У Совєтському Союзі Джордж Орвелл був, звісна річ, заборонений. Витворений ним у романі „1984" фантастичний світ (не кажучи вже про попередню повість „Скотоферма", 1945) надто вже скидався на знану усім нам реальність–із тотальним контролем поліційної держави не тільки за діями, а й за думками кожного індивідуума. У 70-і роки польський місячник „Literatura na swiecie" (щось на кшалт нашого „Всесвіту") присвятив Орвеллові спеціяльне число, де знайшлося місце, природно, й для фраґментів уславленого роману,–польська цензура була достатньо ліберальною щодо подібних літературних зухвальств, тим більше, що реакція прокоментувала роман як сатиру не лише на сталінський, а й взагалі на будь-який тоталітаризм–зрештою, небезпідставно. У межах „соцтабору" журнал поширювався загалом вільно, проте передплатників в Україні було не густо, а до бібліотек „високодуховний" український народ і тоді вчащав не набагато більше, аніж тепер.

1988 року, в розпалі „перестройки", котра під той час доповзла

вже й до України, журнал „Всесвіт" зробив героїчну спробу першим в СРСР надрукувати „1984" Орвелла, проте „внутрішні цензори" виявилися пильнішими від „зовнішніх": до друку пішли лише жалюгідні шматки роману, покалічені, крім усього, ще й ганебними перестрахувальницькими правками („Партію" було замінено на „Організацію", й тому подібне). Публікація, однак, отримала певний розголос; молодий філолог Юрко Шевчук, натхнений відвагою земляків, ризикнув принести в редакцію українську версію „Скотоферми", зроблену, за його словами, кілька років тому „просто так, для друзів". Але ця річ була ще крутішою, ніж „1984", тож редакційні комісари, природно, з обуренням відкинули провокаційний рукопис. А ще за рік обидва твори з'явилися у Москві по-російськи, після чого українська публікація зробилася просто неактуальною.

Втім, 1990 року у видавництві „Заповіт" притча „Скотоферма" вийшла таки під однією обкладинкою з не менш знаменитим романом Артура Кестлера „Ніч ополудні". Публікація була унікальною принаймні під одним оглядом: до неї включили передмову самого Орвелла до українського (діяспорного) видання „Скотоферми" 1947 року. Здійснив цей перший український переклад (під дотепною назвою „Колгосп тварин") молодий емігрант, а нині вченийвізантолог зі світовим ім'ям, професор-емерит Гарвадського університету Ігор Шевченко.

Після повного й нібито остаточного краху совєтського тоталітаризму в 1991 році Орвелл, здавалося, цілковито втратив свою актуальність. Понура антиутопія „1984" не збулася: майбутнє виявилось радше фарсом, аніж трагедією. Всемогутній, всевідаючий і все контролюючий Старший Брат моторошного орвеллівського світу перетворився у постсовєтському просторі на зграю дрібних посткомуністичних бісів, амбіційних і злодійкуватих, малоприємних для повсякденного лицезріння, проте геть позбавлених справжнього демонізму, розмаху, харизматичности.

Але незмінним залишився головний герой твору, маленька людина на ймення Вінстон Сміт, тобто такий собі Леонід Коваль, або Ковальчук, або Коваленко; й незмінними, тобто незмінно демонічними, лишилися зовнішні, незбагненні для нього сили, що керують суспільством,–той самий „чобіт, що топче людське обличчя"–чи то у формі звичного хамства (пост)совєтських чиновників, чи то у формі невиплачених зарплат, чи у формі традиційного цинізму, брехливости й безкарности влади. Сьогоднішній український обиватель, який ось уже десять років обирає цілком добровільно, аж

ніяк не під дулами кулеметів, ту саму олігархічну владу, котра з нього відверто знущається, є, безумовно, прямим нащадком Вінстона Сміта–але не того, котрий протягом цілого орвеллівського роману опирається тоталітарній системі, а того, яким він виходить наприкінці з катівень „Міністерства любови", тобто таємної поліції,–морально покалічений і духовно зламаний, перетворений фактично на жалюгідну безмовну й бездумну тварину.

Цей „гомо совєтікус", сформований тоталітаризмом, виявився набагато живучішим од самої системи, з якої виніс найголовніше–„дводумство": „Знаючи, не знати; вірити у свою правдивість, викладаючи свідому брехню; дотримуватися одночасно двох протилежних думок, розуміючи, що одна виключає другу, й бути переконаним в обох (...) забути все, що треба забути, й знову викликати у пам'яті, коли виникне така потреба, й знову негайно забути, а головне, застосовувати цей процес до самого процесу–ось у чому найбільша тонкість: свідомо долати свідомість і при тому не усвідомлювати, що займаєшся самогіпнозом". „Це химерне поєднання протилежностей–знання з невіглаством, цинічности з фанатизмом,–узагальнює Орвелл,–одна з характерних особливостей нашого суспільства".

Сучасні українські соціологи називають цей феномен „амбівалентністю масової свідомости", публіцисти йменують це „постсовєтською шизофренією". У практичному пляні це означає, що більшість населення хоче жити заможно, як на Заході, але працювати при тому звично, по-совєтськи; зберігати незалежність України, але, бажано, в складі СРСР; розвивати ринкову економіку, але, бажано, з пляново-розподільною системою та „реґульованими" цінами; будувати демократію, але, бажано, зі своїм Піночетом. Схоже, мав таки рацію один з Орвеллових персонажів, котрий казав, що „люди в масі своїй–слабкі, боягузливі створіння, вони не в змозі втримати свободи, не здатні дивитися в лице правді, тому ними мусять правити й систематично дурити їх ті, що од них сильніші"?..

Судячи з усього, це питання глибоко хвилювало Орвелла, котрий ціле життя дотримувався лівих поглядів і навіть воював в Еспанії на боці республіканців, проте глибоко розчарувався там поведінкою місцевих сталіністів, котрі фактично занапастили Республіку, а ще більше–поведінкою сталіністів совєтських, котрі, на думку Орвелла, занапастили соціялістичну ідею загалом. В одній із статей („Пригноблення літератури", 1945), написаній ще до роману „1984", він вельми проникливо застерігав: „Добре налагоджена брехня–звична річ у тоталітарній державі... Вона лежить у самій при-

роді тоталітаризму й існуватиме навіть після того, як відпаде потреба в концентраційних таборах і таємній поліції".

Сьогодні ми живемо в суспільстві, де потреба в таборах, та й у таємній поліції, по суті відпала. Посткомуністична номенклятура, заздалегідь виплекавши чи, краще сказати, видресирувавши необхідну критичну масу „гомо совєтікусів", може тепер обходитися й без тоталітарної ідеології й, узагалі, без будь-якої ідеології, щохвилини змінюючи своє забарвлення відповідно до кольору середовища, перетворюючись на таку собі віртуальність, міраж, щось таке, що перебуває при владі й водночас ніби в опозиції, водночас ліворуч і ніби праворуч, ніби на сході і ніби на заході, скрізь і ніде,– відбиваючи й певним (по суті, патологічним) чином задовольняючи ту саму „амбівалентну масову свідомість", яку йменують також „колективною шизофренією".

Орвелл передбачав і це, рішуче обстоюючи у своїй публіцистиці свободу людини як найвищу цінність і, зокрема, свободу слова як необхідну умову всіх інших свобод. Навіть у такій ліберальній країні, як Англія, вважав Орвелл, „щоб реалізувати право на свободу слова, доводиться боротися з економічним примусом та впливовими тенденціями в громадській думці", хоча „поки що не з таємною поліцією". „Кожен письменник чи журналіст, який прагне лишатися чесним,–писав він,–виявляє, що заважають йому не так прямі переслідування, як суспільні тенденції. Проти нього діють такі явища, як концентрація преси в руках жменьки багатіїв; монополія на радіо та в кінематографі (масового телебачення тоді ще не було.–М. Р.), розширення діяльности офіційних організацій на кшалт міністерства інформації, котрі допомагають письменникові втриматися на плаву, зате відбирають у нього час і диктують, що йому думати". Як наслідок–„туман дезінформації й брехні огортає такі теми, як голод на Україні, громадянська війна в Еспанії, совєтська політика щодо Польщі тощо".

Може, найцікавіше для нас спостереження Орвелла стосується прямого зв'язку між свободою слова в країні та наявністю справжньої економічної свободи, тобто тієї свободи, якої у нас в Україні фактично досі немає. За соціялізму, як, утім, і за державного капіталізму, стверджував Орвелл, „зникає економічна свобода особи, тобто великою мірою підривається її свобода чинити як їй хочеться, вільно вибираючи собі фах, вільно пересуваючись у будь-якому напрямку" тощо. „Донедавна ми не передбачали наслідків подібних змін. Ніхто не розумів як слід, що зникнення економічної свободи відіб'ється й на свободі інтелектуальній".

Єдине, чого Орвелл, здається, не передбачив, це здатності номенклятури до трансформації та мімікрії. „Всі попередні олігархії,– писав він у романі „1984",–втрачали владу або через закостеніння, або через хирлявість. Вони або ставали тупими й зарозумілими, переставали пристосовуватися до нових обставин і занепадали, або робилися ліберальними й нерішучими, йшли на поступки, коли слід було застосовувати силу,–й знов-таки занепадали". Але якщо „суть олігархічного правління", за Орвеллом, „не в спадковій передачі від батька до сина, а в стійкості певного світогляду й способу життя", можемо не сумніватися, що згадане правління протриває в нас у найкращому разі–довго, у найгіршому–вічно.

А тому навряд чи слід сподіватися, що клясичний роман Орвелла „1984" потрапить найближчим часом до курсів світової літератури в школах України–як це сталося вже у більшості посткомуністичних країн Східної Европи. Якщо ж це коли-небудь трапиться, можна з певністю буде сказати, що орвеллівська совпедія в нас нарешті закінчилась чи, принаймні, невідворотно наблизилась до свого кінця.

Микола РЯБЧУК

ТУБІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ КАНАДИ

(Канадська сцена) Більшість новоприбулих до Канади вже обізнані із фактом, що тут проживають народи, яких корінь в Канаді сягає тисячі років до часу прибуття европейців, що дало почин іміґрації, яка згодом притягнула людей із цілої земної кулі.

Чому кажуть „тубільні народи", а не „нарід"? Бо справді існує більше, ніж один нарід. В Конституційному Акті з 1982 року є визнано три групи абориґенів в Канаді: Перші Нації (колись їх звали індіянами), Інюіти (колись їх звали ескімосами) і Мейті. А в складі Перших Націй є різні поодинокі індіянські нації, які по сьогоднішній день різняться мовою і культурою. Тубільне населення розмовляє понад 53 відмінними мовами, більшість з яких уживається тільки в Канаді.

Хто є Перші Нації? Народи Перших Націй жили у всіх краях Канади і антропологи вже науково устійнили, що вони прибули до Північної Америки щонайменше 12.000 років тому. Вони поселилися по цілій Північній і Південній Америці і на Карібських островах. Але деякі антропологи твердять, що вони могли прибути навіть раніше. Існує кілька теорій щодо місця їх походження, найпопулярніша з них, що вони переселилися з Европи або Азії через земне сполучення, котре в той час існувало між сьогоднішнім Сибіром і Північною Америкою.

Ті Перші Нації, які жили на побережжях Канади, займалися риболовством і полюванням. Ті, які жили на степах, кочували за стадами буйволів, на яких вони полювали. Перші Нації, які жили в центральній та східній Канаді, полювали, а також вирощували городину.

Сьогодні понад половина народностей Перших Націй живе на резерваціях, землі відложеній тільки для них. Інші живуть і працюють по містах Канади.

Хто є Інюіти? Інюіти, як Перші Нації, найправдоподібніше прибули в Північну Америку через земне сполучення і поселилися в північних реґіонах сьогоднішної Канади і США. Інюіти пристосувалися до холодного північного клімату і полювали на тюленів, карібу і білих ведмедів. Більшість із інюітів дальше живе на півночі, і деякі дальше живуть із полювання.

Хто є Мейті? Багато із перших французьких і англійських і торгівців хутрами, які прибули до Канади, одружилися із жінками Перших Націй. Їх нащадки це нарід Мейті. Мейті дуже причинилися до розвитку торгівлі хутрами і розвинули свою власну культуру на преріях.

ЗВЕРНЕННЯ СКУ
ПРО ВІДЗНАЧЕННЯ ВЕЛИКОГО ГОЛОДУ В УКРАЇНІ

Президент України Л. Кучма минулого року проголосив остан-ню суботу листопада як день відзначення Великого Голоду в Украї-ні. 7-ий Світовий Конґрес підтримав президентське проголошення і визначив останню суботу листопада як день відзначення Вели-кого Голоду по цілому світу.

Президія Світового Конґресу Українців звертається до всіх крайових централь і до всіх складових організацій з проханням підготувати відповідні програми і від 20 до 27 листопада ц. р. гідно відзначити цю трагічну сторінку нашої історії, пом'янувши тих, які померли голодною смертю, але нам залишили заповіт–їх не забути і не допустити такого жаху на земній кулі.

До канцелярії СКУ вже надійшла інформація про підготовчу працю в цьогорічному відзначенні Великого Голоду в США і в Канаді. Крайові централі США і Канади заплянували соборні Панахиди з участю наших ієрархів, видання англомовної інформації, як також української в Україні, інформативну роботу в державних середніх школах, наукові конференції, виставки матеріялів в публічних місцях і бібліотеках, висвітлення фільму „Жнива розпачу" та інших фільмів на публічних телевізійних мережах, звернення до урядових чинників з пропозицією проголосити цей день Днем ге-ноциду і скорботи.

Напевно ще багато ідей і плянів буде вжито для щорічного відзначення дати Великого Голоду в Україні.

Просимо всі організації надсилати до канцелярії СКУ свої пляни, щоб ми могли ними поділитися з українцями по цілому світі.

Не забудьмо жахливого 33-го!

Президія СКУ

Торонтонське бюро СКУ міняє адресу

На засіданні Президії СКУ було остаточно вирішено, що від 1 серпня ц. р. бюро СКУ знаходитиметься при 295 College Street, Toronto, ON, M5T 1S2, Canada, тел. (416) 323-3020, e-mail: congress@htplus.net, internet: htplus.net/congress.

Також було вирішено розглянути можливості урядової реєстрації СКУ як правної одиниці в Канаді і в ЗСА. Цього року президент СКУ відвідає Казахстан, Узбекистан, Москву, Словаччину і Мадярщину, а генеральний секретар відвідає Тюмень. У наступному році заплановано відвідати Австрію і Південну Америку. На жаль, СКУ не в силі покривати ні коштів поїздки, ні перебування спостерігачів під час президентських виборів в Україні, 31 жовтня ц. р. Тому чекаємо добровільних спостерігачів з української діяспори.

Координатором делеґації спостерігачів СКУ є генеральний секретар, з ним можна контактуватися через торонтонське бюро СКУ.

Президія СКУ

дидатові. Скажімо, Костенкові чи Удовенкові (якщо вони до того часу не знімуть свої кандидатури: Удовенко точно–на користь Кучми, а Костенко–можливо на користь Марчука). Переважна більшість тих виборців будуть голосувати за Марчука лише в тому випадку, якщо в другому турі зустрінуться Марчук і Кучма.

Укладаючи вчотирьох „пакт про ненапад", Мороз, Марчук, Ткаченко й Олійник керувалися реалістичним відчуттям ситуації: жоден із них не вистоїть поодинці у тій боротьбі, сценарій якої запропонувала команда Кучми. Ця команда підключила для допомоги діючому президентові всю державну машину. Скажімо, всі керівники і всі чиновники адміністрацій усіх рівнів обов'язково мають бути членами „Злагоди". Якщо об'єднання прихильників Марчука називається чітко й вичерпно: „У XXI століття–з Євгеном Марчуком", то „Злагода", якби її називати відверто, мала б носити таке найменння: „У XXI століття–з Леонідом Кучмою".

Якби в Україні остаточно склалося справді правове й демократичне суспільство, то Кучмині прибічники не мали б таких необмежених можливостей вести передвиборну пропаґанду свого претендента силами держави й за кошт держави. Звичайно ж, за такої ситуації в боротьбі з діючим президентом сили нерівні у кожного суперника Кучми навіть і за тієї умови, якщо б за суперником стояла й тотальна загальнонародна підтримка. Тут державна машина з усіма її номенклатурно-привілейованими кланами, які очолюють леґальні „олігархи", з усіма її бюрократичними бастіонами сильніша за народ. Така спадщина комуністично-радянської державної структури. Вона фактично забезпечує необмежені можливості правлячій еліті, яку очолює діючий президент. Протистояти цій силі можна тільки об'єднавши зусилля й прибічників найвпливовіших кандидатів.

Яка ж роля відводиться на виборах іншим претендентам? П. Симоненко, лідер комуністів, має лякати суспільство й Захід привидом похмурого вчора й відбирати голоси в О. Мороза. „Наша Наташа", як охрестила ліва преса Наталію Вітренко, мимоволі стає прихованою зброєю Кучминих штабістів. Криючи направо й наліво всіх і вся,–а особливо ж „відступників від марксизму Мороза й Симоненка,–відбере в них приблизно ту частину голосів протестного електорату, якої їм і має не вистачати для перемоги над Кучмою. Г. Удовенко, хотячи того чи не хотячи, має відтягти (передовсім на Заході України) частину голосів у Марчука. Ті ж сподівання президентська команда покладає і на Ю. Костенка. Решта ж кандидатів (а всього їх півтора десятки!), не маючи й натяку на загально-українську попу-

лярність чи виразність політичного обличчя, з одного боку, намагатимуться якнаймасштабніше „розкрутитися" в пресі (з прицілом на майбутнє), а з другого–вигідно здатися на милість котрогось із фаворитів, щоб одержати вагомі дивіденти на майбутнє.

Сьогодні, коли пишуться ці рядки, всі претенденти парадно вишикувалися на старті. Ще жоден із них не повернувся в маси. Ще навіть укладаються поміж ними менш впливові й менш масштабні альянси (Онопенко-Костенко), але головна увага суспільства нині поглинута колізією Кучма–квартет Марчук, Мороз, Ткаченко, Олійник. Гадається, основні події розгорнуться саме тут.

Звичайно, за два місяці може змінитися багато. Особливо ж, якщо раптом відбудуться якісь несподівані й непередбачені події. Але якщо все розгортатиметься за сьогоднішнім сюжетом і за вільним розвитком позиційної війни, багатої на тактичні хитрощі, то переможця можна виглядяти саме звідси.

Київ, 30 серпня 1999 р.

о. д-р митрат Іван МУЗИЧКА
Рим

НІНА КОВАЛЬСЬКА–НОВИЙ АМБАСАДОР УКРАЇНИ У ВАТИКАНІ

(скорочено)

Ніна Ковальська народилася 6 липня 1937 року в Україні, навчалася в Київському університеті. Хоч за радянських часів жінок не допускали до дипломатичної служби, вона вибрала дипломатичні студії і її приділили до закордонної другорядної служби в таких функціях: постійне представництво при Організації Об'єднаних Націй від 1964 до 1966, працівник Секретаріяту ООН у Женеві (1967-1970), дипломатична служба в Міністерстві закордонних справ України (1970-1996), радник посольства України при ООН у Женеві (1996-1998), а від лютого 1998 року–амбасадор у Швайцрії, де і живе.

У своїм зверненні до Папи, вручаючи йому свої вірчі грамоти (20 травня 1999) від президента Л. Кучми, Ніна Ковальська писала, що одна з наймолодших держав сьогоднішньої Европи, спадкоємиця могутньої Київської Русі, яка мала тісні зв'язки з европейськими державами, належала до европейської цивілізації. Пані амбасадор звернула увагу, що Київська держава мала від найдавніших часів зв'язки з Апостольським Престолом, коли Церква не була ще поділена, а князь Володимир підтримував зв'язки і з Царгородом, і з Римом. Під час різних окупацій Україна не припиняла боротьби за свободу, хоч штучно була ізольована від Европи. Дипломатичні зв'язки з деякими державами були відновлені в 1918 році, а з Ватиканом–у 1919 р. Першим амбасадором при Ватикані був граф Тишкевич, що прибув на цю

службу за розпорядженням Симона Петлюри.

Далі Ніна Ковальська сказала, що відбудова держави зустрічається з великими труднощами. В цій праці велике значення має Церква та братерські відносини з різними конфесіями. Співпраця Церкви з державою поможе перемогти успадковані труднощі минулого. Встановлення зв'язку з Ватиканом сприятиме цьому. В 1992 році створено в Києві нунціятуру. Президент Леонід Кучма двічі зробив візиту Папі (1995, 1997 рр.).

Наприкінці Ніна Ковальська висловила сподівання, що зв'язки між Україною і Ватиканомбудуть на благо не тільки для 5 мільйонів українців-католиків, але й для всієї суспільности. Наші спільні приготування до святкування другого тисячоліття християнства дадуть свою частку для зміцнення миру, взаємної пошани між народами, і це приведе нас до кращого і справедливішого світу.

Папа висловив задоволення у зв'язку з встановленням нового зв'язку з Ватиканом. Він свідомий великих труднощів у цьому важкому періоді глибоких перемін, які відбуваються в соціяльній, економічній і політичній сфері нових держав Східної Европи, але це зміни позитивні, бо йдуть в напрямі свободи і самовизначення народів. Народи, які були десятиліттями відокремлені від спільного життя з іншими народами світу і не мали ніякого голосу в спільноті народів, мають тепер суверенність і самі творять свою долю.

„Ваша Екселенція,–продовжив Папа,–вказали на наміри Вашого краю включитися в европейський простір, який базується на християнських вартостях. Для осягнення цієї цілі ви бачите силу духовного і культурного коріння, які є в основі вашої національної ідентичности. Европа має свої труднощі і конфлікти, як тепер на Балканах. Я використовую цю нагоду, щоб це сказати і звернути увагу всім, що діялог мусить заступити конфлікти. Діялог і переговори означатимуть тріюмф розуму, а продовжування етнічних конфліктів у кожній частині світу є поразкою розуму".

Папа задоволений, що українці–православні і католики–відновлюють свої інституції і находять натхнення і силу до великих завдань, щоб виховувати відповідальних громадян. І ще важливі слова Папи: „Це мусить бути переконання всіх українських віруючих, що взаємне порозуміння і співпраця, а не пересуди, є саме те, що їхня віра вимагає від них. Труднощі між християнами мусять бути розв'язувані не тільки на рівні справедливости і рівности, але на куди глибшому рівні співпричастя перед Богом Господом Ісусом Христом. Я щиро надіюсь, що мудре застосування демократії і свободи у вашій країні, пов'язане з релігійними переконаннями і моральними зобов'язаннями, принесе невдовзі добу розквіту, а присутність України і її життя в сім'ї народів спричиняться для створення кращого і мирного стану в світі, чого прагнуть усі народи. Нехай же дружні відносини між Україною і Ватиканом ведуть до взаємного розуміння і співпраці".

(„Українська думка")

На військові теми

Володимир МОЛОДЕЦЬКИЙ

ЛЮДИНА І МОДЕРНА ЗБРОЯ

Незважаючи, що війна це максимальне зло, яке може впасти на людство, війни є постійним явищем в історії людства, й жодна соціяльна, чи пак політична система, не зуміли їх виелімінувати. Спочатку війни були ведені при помочі примітивної зброї і тому не вимагали спеціяльно розвинутої тактики. Зчасом розвивається й удосконалюється нова зброя і техніка, яка дедалі відіграє важливішу ролю в осягненні успіху на полі бою. Помимо того, що зброя стає щораз то більше удосконаленою, значіння людини все ж таки не виеліміновано. Одначе в минулому людина у війні відігравала найважливішу ролю і була рішальним чинником у її висліді. Тепер щораз більше полягається на так звану „мудру зброю". Приміри того ми бачили у двох найновіших війнах. Перша, це війна з Іраком, друга–це війна проти Сербії Мілошевича, де сухопутні війська зовсім не були вживані в боях. Все таки, людський фактор відіграв важливу ролю. Там, де літуни не мали відповідних інформацій, де розвідка зробила помилку, чи літун зробив неправильне рішення, наступали небажані ситуації, як знищення китайської амбасади чи конвою біженців. Стара військова мудрість, що „зброя є тільки така добра, як вояк, що нею орудує", дальше відповідає дійсності.

У вісімдесятих роках нашого століття почався новий етап розвою військової технології, який навіть можемо назвати військово-технологічною революцією. Зміни ті полягають на автоматизації керування військами й воєнними діями при помочі широко застосованих комп'ютерних систем. Комп'ютеризація застосована до всіх родів зброї і до всіх потреб, які вимагає організація військ і їх ведення. Можемо сказати, що застосування найновішої зброї, удосконаленої при помочі модерної науки, було вперше застосоване у війні в Перській затоці. Там ужито не тільки офензивну зброю, таку як самокерувальні ракети, які самі автоматично попадають в ціль, протитанкові ракети, перед якими танк сховатися не може, і подібної зброї, але також ужито радіольокаційні системи, системи автоматизованого управління військами, нетрадиційні інформативні системи і т. д. Цю війну можемо назвати початком нового етапу бойових дій, в яких модерна зброя відіграє головну ролю. Міняється оснащення військ, підкреслюється важливість „мудрої", тобто

комп'ютерно контрольованої зброї, нові можливості розвідки при помочі сателітів і радіотехнічних засобів, керування бортовою зброєю літаків. Міняється і збільшується ефективність засобів морської боротьби. Аналіза застосування вдосконаленої зброї у релятивно недавніх війнах свідчить про вагомі зміни у відношенні „людина-зброя". Дедалі частіше чути опінії експертів, що підставово міняється давня думка, що вирішальною силою у війні є людина, віддаючи до певної міри першенство високо вдосконаленій зброї. Роля людини зменшується, але не може зовсім зникнути. Відношення людини до модерної зброї різниться в часі миру від відношення в часі війни. В часі миру головну ролю відіграє розбудова воєнної індустрії, модернізація, вдосконалення і виробництво зброї з найновішими досягненнями науки, зброї, яка буде перевищувати зброю противника. Це вимагає довготермінового плянування і праці. Перевага у якості озброєння в нормальних обставинах осягається довго до початку збройного конфлікту. У цьому етапі, в часі миру, роля людини є і виглядає, що завжди буде, вирішальною і нічого її заступити не зможе. Хоч в часі війни зудар між обома ворогуючими таборами перетворюється на зудар технологій, людський чинник не може бути призабутий. Одначе зброя в тому етапі відіграє першорядну й може навіть вирішальну ролю. Постає конкуренція між якістю власної зброї і зброї противника. У війні за Косово сербська технологія не могла дорівняти технології військ НАТО, й тому все, що сербська армія могла зробити, то замість думати про перемогу, могла тільки думати про це, як заховати свою зброю, приміром, танки, від комплектного знищення. На думку західних експертів, у майбутніх війнах технологія набере вирішального характеру. Переможе ця сторона, в якій модерніша і ефективніша зброя.

Дотепер не було так. Уважалося, що головним чинником у виграні збройного конфлікту є боєва мораль армії. Одначе не можемо забути, що застосування навіть ньмодернішої зброї буде залежне від військового мистецтва, тобто відповідної для тої зброї тактики, від досвіду попередніх воєн, що означує, що студії історії воєн дальше будуть предметом навчання у військових школах. Ефективність такої зброї буде теж залежати від бойової і оперативної підготовки військ. А це, самозрозуміло, є залежне від людини та її інтелекту.

Як бачимо з вищесказаного, воєнна індустрія в часі миру відіграє важливу ролю. Це одначе вимагає великих грошових витрат, і такі держави, як Україна, яким бракує фондів на щоденні потреби,

не можуть собі позволити на потрібні наукові досліди в ділянці воєнної технології, чи навіть на продукцію відповідної скількости зброї для своєї армії. Прикладом того є, що помимо того, що Україна вдосконалила танк Т-84 Д, який вважається одним з кращих танків світу, не може озброїти свою армію танками, тільки шукає для них покупців у Пакістані та інших державах.

В теперішніх часах, коли розвиток технологій відбувається раптово, держави мусять брати під увагу, що в протилежності до минулого, накопичення великих запасів зброї непрактичне. В колишньому СРСР зберігалися великі запаси зброї. Вони, на підставі досвіду Другої світової війни, виходили із заложення, що в часі війни воєнна продукція може бути неможливою, або утрудненою. Але як показала практика, ця система не виправдала себе через швидке старіння моделів зброї та трудність зберігання тієї зброї в стані вжитку. Щоб розв'язати цю проблему, потрібно створити високотехнічну систему воєнної продукції і втримувати її у високому стані готовности, щоб можна було зброю виготовляти в обсягах і термінах, які вимагає воєнна дія.

Військові формації, які є повністю оснащені модерною технологією, які при помочі тієї технології розширюють свої бойові можливості, які є достосовані до негайного керівництва військами при помочі автоматизованого комп'ютерного керування, змушені вводити зміни в організації і тактиці. Воєнна технологія розвивається з такою швидкістю, що багато західних військових мислителів починає задумуватися над тим, що ведення воєнних дій стане неможливим, і в майбутньому держави будуть примушені осягнути свої політичні цілі не збройними методами. На перший погляд таке твердження виглядає утопійним. Але ми з практики знаємо, що найбільше деструктивна зброя, так звана, зброя масового знищення, тобто атомна зброя, довела до того, що, так звана „холодна війна" не перемінилася у „гарячу війну". Зовсім можливо, що такі засоби боротьби, як „психологічна" чи „економічна" війни стануть головним засобом боротьби між ворогуючими сторонами. Вже тепер запримічуємо щораз то більше таких форм боротьби, як економічне ембарґо, чи бльокада достави деяких стратегічних товарів до ворожої держави. Приміром може бути ембарґо нафти (crude oil) до Сербії підчас її бамбардування. Це може так статися в майбутньому, але дотепер під словом війна ми розуміємо складне соціяльно політичне явище, охоплююче всі сфери життя нації. Дотепер війна являє собою розв'язку ряду конфліктів між держави, які вони не зуміли розв'язати іншими засобами. Через розвиток воєнної тех-

нології, ця технологія відсуває людину на другий плян, але все таки головні рішення мусить прийняти людина і в тім нічого її не заступить. Аналіза війни у Перській затоці показала, що співдія людини і модерної зброї конечна. У тій війні детально опрацьована і широко забезпечена новими засобами зв'язку, розвідки, швидко поширеної інформації, оперєція проводилася рішуче, помимо того, що цю війну вела не одна держава, а коаліція держав. Це було випробуванням для будучих воєн, в яких будуть брати участь війська багатьох дережав різних бльоків, приміром, НАТО. При співдії багатьох армій людський елемент буде дальше відігравати вагому ролю.

Аналізуючи відношення важливости людини у високотехнологічній війні, ми мусимо опиратися на досвіді війни у Перській затоці тому, що аналіза повітряної війни за Косово ще вповні не висвітлена. З досвіду війни у Перській затоці можемо сказати з певністю, що кількість військ не грає головної ролі. Головну ролю представляє якість зброї, і то не тільки офензивних, ударних засобів, але також систем командування військами, систем негайного передавання інформацій і радіоелектронної протидії. У майбутній війні перевага над противником буде визначуватися рівнем науково-технічних досягнень, які дадуть змогу випродукувати модерну зброю з характеристикою так званої „мудрої зброї".

На полі бою модерна зброя може мати перевагу над людиною. Людина для зроблення рішення, яке буде базуватися на аналізі ситуації, котру треба зробити протягом кількох секунд, буде потребувати помочі наймодерніших комп'ютерів. Але випродукувати й дальше удосконалити ці комп'ютери зможе тільки людина. Отже, наймодерніша зброя не зможе усунути людину. Одначе, відношення „модерна зброя–людина" муситиме збалянсуватися.

У ВАРШАВІ ВІДКРИТО ПАМ'ЯТНИК УКРАЇНСЬКИМ ВОЯКАМ

Президенти Л. Кучма і О. Кваснєвський тримають свічки на церемонії відкриття пам'ятника українським воякам у Варшаві.

Під час своєї офіційної візити до Польщі 25 червня цього року Президент Леонід Кучма разом з Президентом Польщі Олександром Кваснєвським відкрив пам'ятник українським воякам, які загинули у війні з большевицькою Росією у 1920 році. Він стоїть на православному цвинтарі у польській столиці, в районі Воля, де поховані українські вояки. Пам'ятник-хрест проєктував архітектор Богдан Боберський з Варшави. Написи на пам'ятнику здійснено у двох мовах і вони дещо відмінні. Український напис: „Борцям за волю України, 1918-1920"; польський: „Воякам Української Народної Республіки, які обороняли свободу України і Польщі, 1918-1920". На зворотній стороні пам'ятника є ще такий напис: „Україно, Україно, тут Твої сини"...

Пам'ятник з вінками президентів України і Польщі.

На запитання кореспондента „Ґазети виборчої" про різні тексти написів Ігор Цепенда, перший секретар амбасади України в Польщі, пояснив: „Українцям немає потреби пояснювати, вони знають, за що воювали їх вояки. А полякам

хочемо нагадати, що тут спочивають не їхні вороги, а союзники. Мало хто нині пам'ятає, що був час, коли ми воювали рам'я в рам'я."

Ініціятива будови пам'ятника прийшла від Союзу Українців Польщі і амбасади України. Пам'ятник був створений за кошти Волинської області і з волинського каменю.

Міністерство оборони Польщі упорядкувало могили і збудувало бруківкові хідники до пам'ятника.

ЧИ МАЄ УКРАЇНА НАДІЙНУ АРМІЮ?

Це питання порушене в газеті „Експрес" 24 квітня, де стверджується, що, за даними експертів, через 2-3 роки озброєння української армії потребуватиме модернізації, а успіх її залежатиме від того, скільки державних фондів піде на оборону. Сьогодні у війську України служить 320 тисяч вояків, об'єднаних в сухопутні війська, сили протиповітряної оборони, повітряні та морські сили. Вони належать до трьох оперативних командувань–Заходу зі штабом у Львові, Півдня (Одеса) і Півночі (Чернігів). На утримання особового складу армія потребує 1,8 мільярда гривень. У 1999 році на оборону передбачено витратити 1,678 млрд. гривень. Старшинам армії заборгували платню ще за 1997 і 1998 роки. На технічне переозброєння армія в нинішньому році не отримала запляноване 1 млрд. гривень.

Заборгованість перед армією інколи доходить до абсурду. До однієї військової частини недавно приїхали кредитори разом з міліцією й за борги почали описувати військове майно–танки, бойові машини і таке інше. Приблизно в такому становищі й матеріяльно-технічне забезпечення військових частин. Жебрати доводиться усе–від віника до пального й мастил.

Оцінюючи теперішнє озброєння війська, беремо до уваги бойові спроможності окремих частин. Досвід останніх десяти років свідчить, що саме летунство вирішувало всі стратегічні завдання без застосування сухопутних військ. Так було в Перській затоці, у Лівії, в конфлікті Англії проти Арґентини, а нині летунство НАТО поставило на коліна сербів.

Коли вести мову про українське летунство, то можна бути гордим за нього, але до певної міри. Тепер військово-повітряні сили (ВПС) налічують понад тисячу бойових машин з добрим професійним персоналом. Однак є тенденція скорочувати бойові авіядивізії. За останні роки знищено понад 600 літаків. Значить, практич-

но їх залишилося значно менше, ніж передбачено міжнародними угодами. Про це з жалем пише командуючий ВПС України генерал-лейтенант Володимир Антонець. І це при тому, що Україна, проголосивши без'ядерний статус, добровільно віддала атомну зброю. У цьому випадку летунство залишилося єдиним засобом стримання агресора, бо жоден інший вид збройних сил не зможе впоратися з цим завданням. На жаль, цієї істини не розуміють в українській столиці. І це може призвести до того, що ми можемо забагато втратити.

Війська протиповітряної оборони (ППО)–важливий чинник стримування повітряної агресії. Україна успадкувала найкращі зенітно-ракетні комплекси після розвалу СССР. І тут знову, за даними аналітиків Національного інституту стратегічних досліджень, з'ясовується, що після 2001 року ці зенітно-ракетні комплекси потребуватимуть удосконалень. Нині у ППО служить 48 тисяч вояків за словами командира ППО генерал-полковника Олександра Стеценка, зенітно-ракетні комплекси „можуть стримати масові удари з повітря". Але за два чи три роки ситуація зміниться, з'явиться нова зброя, яка вимагатиме нових дослідів і удосконалень.

Надійним є той факт, що не стоять на місці конструкторські розробки. Україна має танк Т-84, який кращий від західних. Недавно закінчилися випробування танка МБТ-2000, який створили українські, китайські і пакистанські інженери.

Немає сумніву, що Україна залишається світовим лідером у виробництві навіґаційних приладів, головок для ракет „земля-повітря", станцій радіотехнічної контролі, апаратури радіоелектронної боротьби і летунських ракетних систем приціллювання, але, як стверджують кореспонденти газети „Експрес", її армія залишається в стані сумнівної боєздатности.

Чи українські урядові чинники свідомі того, що армії потрібний належний бюджет, щоб підтримати її боєздатність?

Нехай авторитетною відповіддю на це запитання буде заява колишнього начальника генерального штабу українського війська генерал-полковника Анатолія Лопати, що „за максимально м'якими оцінками військо можна вважати обмежено готовим до виконання поставленого перед ним завдання". Такий стан вимагає серйозних заходів, щоб зберегти той потенціял, який Україна має.

Осип ТРУШ

***

В Україні проживає 14,5 мільйона пенсіонерів та інвалідів.

(„Голос України", 17 серпня 1999)

Михайло РОМАХ

БІОЛОГІЧНА ЗБРОЯ НА ХАРЧОВІ УРОЖАЇ

У світовому суспільстві, зорганізованому у поодинокі держави, часто виринають непорозуміння. Ці непорозуміння стараються розв'язати при допомозі дипломатії. Однак, коли дипломатичні переговори не приносять розв'язки, тоді приходять зудари–війна. З поступом і розвитком технології ці зудари бувають все жорстокіші, у висліді яких є великі втрати в людях і матеріяльних засобах. Є різні засоби війни. Одним з таких засобів може бути біологічна війна, в основі якої є плянове розповсюдження організмів, які нищать харчові урожаї противника. Це потенційно жахлива деструктивна зброя.

Біолог Гарвадського університету М. Меселсон у своїх зізнаннях перед Сенатом США ствердив, що біологічна зброя є такою великою загрозою, як і нуклеарна зброя, є простіша і менш коштовна, щоб її розвинути і випродукувати. Однак цю біологічну зброю противник може легко копіювати, і тому вона є загрозою для обох противних сторін. Для відстрашення від біологічної зброї представляють умисне виставлення людського населення на небезпеку хвороб, таких як anthrax або чума. Біологічну зброю можуть уживати не тільки воюючі сторони, але також–терористи. Про це розписувалася преса. Іншими засобами біологічної війни, які мають нищівну можливість, є засоби, які вбивають урожаї (crops) замість людей. Важко поборювати патогени, які побільшуються 40 разів протягом дня. Їх легко розпорошити у відповідних місцях та у відповідний час, а рештою керує природа. Були протиурожайні зусилля на викликання іржі пшениці (wheat smut), яку спричинює „fungus tietia" і який обнижує урожай пшениці, але цей патоген продукує також газ „trimathylamine gas", який може висадити в повітря збирачів цього урожаю. Науковець твердить, що країна може не мати технологічної експертизи продукувати атомні бомби, але може продукувати біологічну зброю, яка може спричинити голод і економічні страти. Агресор може уживати специфічний рід патогенів, котрі можуть діяти як „smart bombs", які атакують тільки певні рослини. Як приклад небезпеки, яка часом появляється природно, може бути хвороба листків (leaf blight), яка у 1970 р. знищила кукурудзу у південній частині США вартости одного більйона. Такі епідемії біологічної атаки можуть виглядати як природне явище і тоді важко оскаржувати аґресора і застосовувати до нього відповідні санкції. Протиурожайні програми в США включали багато видів цієї зброї. Головним спрямуванням була програма проти пше-

ниці в західній частині Совєтського Союзу, а особливо пшениці в Україні і рису в Азії, особливо в Китаї.

США у 1969 р. проголосили, що не будуть вживати біологічних засобів зброї. У 1972 році відбулася конвенція на тему біологічної зброї. У конвенції брала участь 141 держава, усі підписали цю конвенцію. Совєтський Союз мав також активну програму біологічної війни проти урожаїв і не знати, який її статус є тепер. Пресові повідомлення з 1991 р. під час т. зв. „Gulf War" твердили, що Ірак уживав біологічну зброю. Ідуть намагання, щоб підсилити „Конвенцію біологічної зброї" і уможливити способи перевірки (verification).

Джерело:Biological Warfare against Crops, by Paul Rogers, Simon Whitby and Malcolm Dando, Scientific American, June 1999.

СПРАВЖНІЙ ГЕНЕРАЛ СПРАВЖНЬОЇ ДИВІЗІЇ

Генерал-майор В. В. Швець.

Так називають у Хмельницькому генерала Віктора Володимировича Швеця, командира ракетної дивізії сухопутних військ в Україні. Рік тому він почав її формувати. І хоч терміни були досить стислі, встиг багато. По-перше, наростили бойову готовність, привели в порядок наявну техніку і переоформили всю документацію, все унаочнення в навчальних клясах українською мовою. Я навмисне шукала хоч один напис, який би залишився російською, і, на щастя, не знайшла. Накази тут також віддаються лише українською. А все тому, що командир–справжній патріот. Він схильний до того, що, як би важко не було, а там, де люди вміють працювати, все до пуття, є проґрес. Віктор Володимирович пригадує, коли під час стратегічних навчань у Криму „Осінь-98" стартувала їхня ракета, хлопці не приховували сліз радости. Відзначилися переважно ті, хто й нині з-поміж кращих. Це підполковник Жмур, майор Юрчик, капітан Федющенко, капітан Горобченко, молодші сержанти Баран, Бандура, рядові Курус, Когут, Білошапка. До речі, Віктор Володимирович усі досягнення дивізії (а вона на хорошому рахунку) вважає заслугою своїх підлеглих, насамперед, заступників полковників Анатолія Сопільника, Ігоря Шуляхівського, Євгена Водки та підполковника

Бойовий підрозділ готує пускову установку.

Петрушенка. Вони, як і сам генерал, прийняли присягу на вірність Україні. Сьогодні це одна команда, яка діє злагоджено й цілеспрямовано. У казармах і на території–чистота, любо глянути. На думку генерала, це дисциплінує, адже смітять там, де брудно.

Загалом, на першому пляні в командира–солдат, його побутові умови, харчування, здоров'я, виправка. Тому всі хлопці підтягнуті, гарної статури. Разом з ними займаються спортом і офіцери. А як приємно стає на душі, коли колони вправно карбують крок під звуки маршу „Дивізіон іде", спеціяльно написаного майором Рабійчуком. Взагалі дивізія має українське обличчя. І хоч Віктор Володимирович каже, що гори не вергає, а просто робить свою справу, усі ми розуміємо, що від командира залежить дуже багато. Від того, як і що вимагає, наскільки дисциплінований сам, наскільки вимогливий. Генерал-майор Віктор Швець має всі найкращі риси військового керівника. Окрім того, він ще й депутат міської Ради і вирішує чимало питань, з якими звертаються до нього офіцерські сім'ї та мешканці мікрорайону Ракова. Так, завдяки йому запрацював центр культури і дозвілля для військових. Хай ще не на повну потужність, але тепер тут, де свого часу все завмерло, відчувається життя. Функціонують гуртки, проводяться цікаві масові засоби і т. д. Генерал бере активну участь у житті і діяльності ради, чим може допомагає місту, а місто–йому. Такі стосунки і розуміння з владою сприяють підвищенню авторитету людини у формі, всією своєю діяльністю генерал-майор Швець утверджує такий необхідний для нашої армії національний стрижень.

Надія ПАКУЛЬКО
(„Молодь України")

КРИЛА СОКОЛА НА ОДНОСТРОЯХ УКРАЇНСЬКИХ АВІЯТОРІВ

Емблеми (зліва) командування Військово-повітряних сил, парашутиста, музиканта

Всупереч усім негараздам, українська військова авіація живе і розвивається. Майстерність українських пілотів вже добре відома у США, Канаді, Великобританії, Німеччині та багатьох інших країнах. Запровадження у військово-повітряних силах України власних фахових відзнак та емблем, підрозділів, частин і з'єднань, безсумнівно, є нагальною потребою.

Вінничанин Валерій Ляхов розпочав створювати досконалу систему таких символів та емблем ще 1993 року. У творчому змаганні він вийшов переможцем, і його проєктні розробки прийняті командуванням як базові.

В основу системи знаків та емблем українського летунства покладено зображення сокола–птаха українських степів, оспіваного народною творчістю. Силуєт сокола з розпростертими крилами поєднується зі схрещеними шаблею та перначем, на які покладено щит, в блакитному полі якого зазначається кляса фахівця. Знаки на-земного складу–трохи складені крила в поєднанні з фаховою емб-лемою та вінком. Знаки виготовляються з металу чи у вигляді гап-тованих золотом та сріблом нашивок. На сьоднішній день виготов-лені знаки летунів, штурманів, зв'язківців та інші. Перше вручення знаків відбулося на урочистому зібранні 29 серпня 1998 року, в День Військово-повітряних сил України. На жаль, більшість з 42 типів нагрудних знаків не замовлені через нестачу коштів.

Валерій Ляхов розробив також 36 нагрудних та нарукавних нашивок підрозділів, частин та з'єднань військової авіації. Емблеми проєктувалися з урахуванням побажань військовиків відповідних частин. Ґаптовані нашивки за якістю не поступаються зарубіжним аналогам.

Через фінансові негаразди військовиків за виготовлення нашивок взявся сам автор. Його коштом виготовлено невеликий тираж 15 типів нашивок, які купують національно свідомі вояки. Необ-

хідно зазначити, що В. Ляхов розміщує замовлення виключно на вітчизняних підприємствах.

Також за власні гроші митець організував постійно діючу виставку-продаж військової емблематики, де авіатори мають можливість дешево придбати все необхідне.

Валерію Ляхову належить авторство розмалювання літаків Міг-29 пілотажної групи „Українські соколи". Встановлений у Вінниці минулого серпня літак Міг-21 також розфарбований за проєктом художника.

Всі знаки та емблеми захищені авторськими правами.

У вільний від роботи час Валерій Ляхов займається живописом, поєднуючи стрімкі силюети сучасних літаків з мальовничими українськими пейзажами.

Максим ***ЦАРЕНКО,***
м. Вінниця

10 ЛІТ ЯК СКІНЧИЛАСЯ ТА ГАНЕБНА ВІЙНА

З нагоди 10-ої річниці виведення обмеженого контингенту совєтських військ з Афґаністану в столиці України Києві 15 лютого відбулося урочисте відкриття меморіяльного комплексу українським воїнам, які не повернулися з цієї ганебної війни. Участь у церемонії відкриття меморіялу взяли Президент України Леонід Кучма, голова Верховної Ради Олександер Ткаченко, голова Київської Міськдержадміністрації Олександер Омельченко. Освятив меморіяльний комплекс героям-афґанцям Патріярх УПЦ Московського Патріярхату Володимир Сабодан.

В Києві не лише відкрили пам'ятник „афґанцям", але президент Кучма нагородив понад 40 учасників війни. Указом Президента України голові Спілки Ветеранів Війни в Афґаністані полк. запасу Сергієві Червонопиському присвоєно звання генерал-майора.

У лавах обмеженого континґенту радянських військ в Афґаністані, проходило службу 160 000 солдатів, сержантів та офіцерів–з України, з них загинуло 3380.

ЗАХИЩАТИ МИР У КОСОВО

(ДІНАУ) Представники НАТО провели офіційну сертифікацію 37-ї окремої сотні, набраної з кращих вояків 95-ї аеромобільної бриґади, що дислокується в Житомирі. Ця сотня разом з двома іншими підрозділами Збройних Сил України, загоном транспортних вертольотів і польовим шпиталем приєднається до Міжнародних миротворчих сил. Бойовий склад сотні–108 чоловік. Всі миротворці-солдати вже відслужили свою строкову службу і їдуть у Косово добровільно–за контрактом.

Україна сьогодні

Роман ПАНКЕВИЧ
м. Львів

ХТО МАЄ ЗАКРІПИТИ ТА РОЗБУДУВАТИ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ?

За роки національного відродження та відновлення незалежности України 24 серпня 1991 року Україною прокотилося багато ідей та кличів, які мали на меті закріпити та розбудувати Українську державу.

Найбільше списів поламано навколо національної ідеї. Ідеологи, громадсько-політичні діячі різних напрямів то стверджували, то заперечували національну ідею в Україні. Навіть теперішній Президент України Л. Кучма на кінець своєї кадеції так і не визначився остаточно, чи спрацювала чи ні національна ідея в Україні. Про те він робить час від часу зовсім протилежні заяви. У пересічного свідомого українця, непереобтяженого філософським чи політологічним баґажем, суперечки навколо національної ідеї викликають лише здивування. Адже на рівні елементарної логіки очевидно, що національна ідея для народів, які мають свою державність, полягає у розбудові цієї держави, а для народів, позбавлених державности, в її завоюванні. Враховуючи, що українці, після сотень років неволі, вже 8 років живуть у своїй незалежній державі, є підтвердження того, що національна ідея в Україні спрацювала, а тепер повинна працювати на закріплення та розбудову держави. У зв`язку з тим безконечні суперечки про національну ідею в Україні просто недоречні і служать окремим політиканам лише для того, щоб нажити політичний, а може й більш конкретний капітал.

Останнім часом у зв`язку з неймовірною політичною та економічною кризою в Україні щораз то більше поширюється та утверджується думка про те, що вивести державу з кризи повинна національна еліта. Очевидно, що ніхто не може заперечувати такого твердження. Адже еліта–це провідна верства народу, яка і має завдання вести народ за собою, а у випадку України–закріпити та розбудувати державу.

Як же виконує це завдання націонал-демократична (нац-дем) еліта України?

Після березневих 1998 року виборів до ВР України, які нац-дем сили катастрофічно програли, а також початок 1999 року–року президентських виборів, з'ясували багато дечого в діяльності нац-

дем сил та їх лідерів. Варто нагадати окремі факти поведінки представників нац-дем еліти:

Лідер однієї партії, несподівано для всіх, знайшов собі партнерів на виборах 1998 року аж у Криму–Партію економічного відродження Криму, якою, для нікого не секрет, керують кримінальні злочинці. Усі вони тепер притягнені до кримінальної відповідальности та розшукуються правоохоронними органами.

Другий депутат ВР 1994-1998 року, академік-мовознавець, директор інституту в час свого депутатства, очолив об'єднання страхових компаній України. На вибори 1998 року він подався до Партї праці, яку очолюють бізнесмени з Донеччини, які дбають про власну кишеню. Оба вони у ВР не попали.

На виборах 1998 року лише одна нац-дем партія подолала 4% бар'єр і увійшла у ВР солідною фракцією. В рядах цієї фракції ряд громадсько-політичних та культурних діячів відомих в усій Україні та в діяспорі, однак очолювані ними організації не виказують сподваного успіху.

Ці критичні зауваження можуть декого здивувати, але мета тих роздумів полягає ось в чому:

Вже декілька років, що усім очевидно, в незалежній українській державі має місце нечувана русифікація, якої не було ні за часів царату, коли царськими указами заборонялася українська мова, ні під час комуністичного панування, коли русифікація здійснювалася дещо прихованими методами. Тепер тотальна русифікація України здійснюється відкрито і нахабно, при повному сприянні влади і особисто Л. Кучми. Досить глянути на сьогоднішний Київ, який ще декілька років тому намагався говорити по-українськи і в якому тепер не почуєш українського слова, а в кіоску не купиш української газети. В таких умовах нац-дем лідери, депутати й провідники громадсько-політичних організацій повинні голосно й постійно піднімати народ на захист української мови. Заміть цього, спостерігається повне збайдужіння та мовчанка лідерів. Схоже, вони вже примирилися з такою ситуацією. Їхня участь в урядовій комісії по розповсюдженню української мови, яку очолює віце-прем'єр Смолій і яка збирається вряди годи, подаючи проведення шевченківських днів в якійсь школі в Донецьку, як велике досягнення, нічого не вирішує і яка не покриває бездіяльности.

Як відомо, ліві, які мають повну перевагу у ВР, під керівництвом голови ВР О. Ткаченка, котрий відіграє ролю інтеґратора „а ля Лукашенко", ведуть шалений, нічим не прикритий наступ не тільки на Українську державу, але й на все українське. ВР стала основною

ареною боротьби за збереження Української держави. Прикро спостерігати підчас телевізійних репортажів в залі засідань ВР, коли лави лівих усіх мастей заповнені вщерть, а лави нац-дем майже пусті. Хіба можна при відсутності нац-дем депутатів істотно впливати на її діяльність. Найкращий приклад–це обговорення питання про вступ України у Міжпарляментську асамблею СНД, за який проголосувало 231 депутат, проти 42. Але ж сама фракція НРУ нараховує 48 депутатів. А де ж депутати від КУН, ПРП, НДП та інших партій та деякі незалежні, які деклярували себе противниками МПА?Відсутність нац-дем депутатів у ВР стала вже „притцею во языцих". Яка ж причина?

На виборах до ВР у 1990 році Львівщина обрала 24 демократичних депутатів. Не пройшовши у ВР на виборах 1994 року, більшість з них повернулася домів. З депутатів, не обраних у 1998 році, домів не повернувся ніхто. Крім одного–Г. Дем'яна, усі залишились в Києві. Відомо, що кожен з ексдепутатів забезпечений помешканням в Києві та високою пенсією. Але відомо також, що усі вони мають у Києві якусь власну справу: чи то видавництво, чи юридичну контору, чи фонд, чи товариство, а то й бізнес. Усе це вимагає дозволів, ліцензій, приміщень, фондів, сприяння тощо. Щоб усе це зорганізувати, треба, очевидно, оббивати владні пороги місяцями, а то й роками. Це саме роблять, очевидно, й депутати, обрані у 1998 році, які забезпечують собі надійну базу проживання у Києві після закінчення їх повноважень. А якщо додати до цього, що багато теперішніх нац-дем депутатів потратили на свої виборчі кампанії величезні гроші, надані тими, хто їх має, і які треба відпрацювати лобіюючи інтереси жертводавців, то чи мають депутати час і бажання бути присутніми на засіданнях ВР? Це і є одна з основних причин відсутности нац-дем депутатов на засіданнях ВР.

Багато дечого додала до характеристик нац-дем лідерів і президентська кампанія, яка розгорнулася в Україні на повну силу. З усіх сторін лунають заклики до об'єднання нац-дем сил, до висунення одного, спільного кандидата. Але чим гучнійші ці заклики, то все очевиднійшим стає і те, що ніякого об'єднання не буде.

Вибори міського голови Києва, які назвали генеральною репетицією перед президентськими виборами, показали, якою брудною та безпардонною буде боротьба за посаду президента України. Ще довго до виборів усім було очевидно, що теперішній мер Києва О. Омельченко, призначений на цю посаду Президентом України Л. Кучмою кілька років тому, здобуде перемогу. Інші, 45 претендентів на цю посаду, не мали ніякої ваги. Але несподівано „вигулькнув"

вагомий конкурент, депутат, член керівництва СДПУ(о), банкір Г. Суркіс, якого на участь у виборах, безумовно, благословив сам Л. Кучма. Кинувши на вибори шалені гроші і нещадно критикуючи усіма дозволеними та недозволеними методами О. Омельченка, Г. Суркіс з кожним днем, як кажуть, „набирав очки". Виникла реальна загроза, що мером Києва може стати „безродний космополіт", як називали таких за радянських часів, рускоязичний, якому усе українське чуже. У вирішальний час напередодні виборів у Г. Суркіса появилася довірена особа, експрезидент Л. Кравчук. Що спонукало Л. Кравчука підтримати Г. Суркіса? Підтримав Г. Суркіса також В. Журавський, голова ХДПУ, який також декларує себе державником і патріотом. Позитивним в цій „генеральній репетиції президентських виборів" є те, що мером Києва обрано О. Омельченка. Вибори показали, що не все можна купити за гроші і добитися результату брудними методами. Це вселяє деякий оптимізм напередодні президентських виборів.

„Батько Конституції України", який має величезний авторитет в народі, не знайшовши собі партнерів з-поміж нац-дем фракцій ВР, заснував та очолив фракцію „Трудова Україна", а згодом і партію під такою назвою. За тією скромною назвою, як повідомляють, стоїть група багатіїв, яких нічого, крім власного збагачення, не цікавить.

Лідер партії зеленого кольору, яка користуючись популярністю в народі, провела у ВР багатіїв, які її фінансували, і які відразу забули про свої передвиборні обіцянки, кинулися лобіювати свої власні інтереси, практично не беручи участи в діяльності ВР. А лідер партії також забув про мету партії захищати довкіля України.

Усі вони повинні б бути провідниками українського народу, його елітою. Процес національного відродження, який так бурхливо та обнадійливо розвивався на початку 90 років і який привів до відновлення незалежности України та референдуму 1 грудня, занепав, замість взяти владу у свої руки, яка після краху комуністичної системи буквально „лежала на вулиці", закріпити державність, вони потонули у чварах, міжусобицях, хто має право на лідерство. В результаті наплодили більше як 30 партій нібито нац-дем спрямування, які мають однакові програми та завдання. Більшість з них називають „килимовими" тому, що усе їхнє членство може розміститися на одному килимі, мають одне єдине завдання забезпечити лідеру та його прибічникам високі титули керівників партії. Сьогодні багато громадян, замордованих економічними негараздами та поставлених за межою бідности, відвертаються від своєї держави. Це

вони привели до стану, в якому нац-дем сили опинилися на марґінесі політичного життя і не відіграють в ній ніякої вагомої ролі, пливучи за течією і обмежуючись заявами та протестами на події, на які ніхто не звертає уваги і на хід яких вони не мають найменшого впливу.

Хіба можна миритися з тим, що на 8 році незалежности України, незважаючи на вимоги громадянства, досі не відбувся в Україні „Нюрнберґ-2"–громадський суд над злочинною комуністичною системою і її проводом–КПСС за геноцид над українським народом. Хто мав би це зробити?

Невелика татарська меншина в Криму, чисельністю біля 300 тисяч, під проводом своїх лідерів, постійно протестує проти свого дискримінаційного становища, добивається своїх прав, в тому числі шкіл з татарською мовою навчання, і примушує йти на поступки комуністичну владу Криму. Лідерів татар Джемільова та Джафарова й інших справедливо можна назвати елітою нації. А мільйон українців, які проживають в Криму, нікому підняти на протест і в результаі діти українців і дальше навчаються в російських школах.

Для заспокоєння стривоженого громадянства лунають запевнення, що підростає нове покоління, незаражене комуністичною ідеологією, яке стане справжньою елітою українського народу. Але чи стане? Адже весь час закриваються українські школи на сході та півдні України, навчання у тамтешніх вищих навчальних закладах ведеться переважно російською мовою і за допомогою ще радянських підручників, панує там проросійський дух. Майже кожна нац-дем партія створила свою молодіжну організацію. Але кому це на користь, коли молоді політичні діячі наслідуючи „батьків нації": замість об'єднуватися для спільних дій, ворогують з ровесниками.

Президентська кампанія в Україні для усіх нац-дем діячів, для української еліти це „час правди". Від цього, яку позицію займуть вони у виборах президента залежить, бути чи не бути українській державі. Бо лише так стоїть питання у випадку перемоги лівого кандидата. Хто б він не був, очевидно одне, він негайно поведе Україну шляхом Білорусі, зліквідує українську державність. Президентом України мусить стати державник і патріот, який розпічне будівництво національної Української Самостійної Соборної Держави. Це завдання української еліти і тоді вдячний український народ від щирого серця подякує їм і назове їх провідниками нації–елітою українського народу!

Червень 1999 р.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ЛЕОНІДОВІ КУЧМІ–ВІД ЛЕВКА ЛУК'ЯНЕНКА

Шановний пане Кучмо! Ви маєте хоч краплину національної гордості, чи не маєте? Як могли Ви встряти в російську шовіністичну акцію прославляння одного з стовпів сталінського терору й загарбницької імперської армії? Визнаючи медаль Жукова, Ви визнали його злочинну супроти українського народу діяльність за позитивну! Що це за мораль така–прославляти катів і деспотів?! Куди завели Вас проросійські симпатії, відсутність національної гордості і слабкість християнських моральних засад! Послухайте, як виглядає ця Ваша акція в очах українського патріота-учасника бойових дій.

Ви видали указ про нагородження медаллю імені Г. К. Жукова учасників „Великої Вітчизняної війни".

Називати війну вітчизняною може той, хто захищав свою вітчизну. Українці захищали не свою вітчизну, а воювали за Російську імперію (що до 8.12 1991 року звалася Союз РСР) проти гітлерівської імперії.

Україна не оголошувала війну Німеччині і не оголошувала стан війни з нею. Україна не була суб'єктом міжнародного права і тому не воювала з Німеччиною. Україна була колонією Москви, українці–громадянами Союзу РСР. Керівництво Союзу мобілізувало українців до імперської армії і гнало на війну: до 1941 року на загарбання чужих країн і розширення меж імперії, від 1941 року–на захист загарбаних територій від іншого загарбника–гітлерівської Німеччини.

Українці в цій війні були гарматним м'ясом, а позаяк у Москві на нас завжди дивилися з підозрою, то маршал Жуков від початку й до кінця війни з Німеччиною послідовно і завзято старався убивати українців якомога більше. Верхом його українофобства був наказ, що він його підписав 1944 року разом з Берією, про примусове виселення всіх українців, що жили на окупованій німцями українській території, в „отдаленные края СССР".

1943 року, коли німецька окупація на Чернігівщині змінилася російською, мого батька і всіх дорослих чоловіків села забрали (силою) до Червоної армії. Ця Червона армія була російська армія: уніформа, статути і мова були російські, у ній плекали російські військові традиції і Сталін у переговорах з Рузвельтом і Черчіллем постійно вживав вирази „русские войска", „русский маршал Жуков", „русский генерал" тощо.

Мого батька і всіх мобілізованих селян без жодного військового навчання, у своєму цивільному одязі через два тижні після мобілізації привезли на фронт біля Лоєва на Дніпрі, дали одну гвинтівку на кілька чоловіків і по свіжому білому сніжку у сірих, чорних та інших темних піджаках кинули німцям під кулі. До села почали щодень надходити повідомлення про смерть. Їх було все більше. Одного разу прийшло повідомлення про смерть 25 чоловік. Так російська імперія перетворила їх на гарматне м'ясо!

Наприкінці 1944 року і мене, 16-річного хлопця, взяли до тієї ж армії захищати зброєю московські імперські інтереси. І був я в армії до 1953 року. Тепер маю статус учасника бойових дій.

Мені жаль, що я змушений був так довго ходити в російській сірій шинелі, носити російську зброю, користуватися російською мовою і зміцнювати своєю участю в російській армії колоніальне ярмо на шиї України.

Я заздрю воякам Української повстанської армії. Вони воювали за свободу України проти німецьких окупантів, проти польських антиукраїнських сил, проти російських окупантів. Вони–справжні продовжувачі нашої славної Козаччини, їх не мобілізували до УПА силою. Вони самі йшли до неї, самі шукали собі зброю, присягали боротися супроти окупантів до загину і у випадках безвиході воліли підірватися на гранаті, аніж здаватися в полон. Вони–справжні лицарі і щирі сини України–ось хто має право гордо підняти голову й сказати: я захищав Вітчизну!

Я, мій батько, сотні селян, що лягли трупом під Лоєвом на лівому березі Дніпра, продовжили не козацькі традиції боротьби за волю, а традиції рабської покори, служіння чужим інтересам. Ця традиція–не та, якою можна пишатися. Вона народилася з національного рабства і його продовжувала. В умовах незалежності не її треба згадувати, а плекати натомість козацькі традиції і славити продовжувачів їх–вояків Української повстанської армії!

Жаль, що Ви, пане президенте, не знаєте, мабуть, історії України, не мислите поняттями українського національного інтересу і своїм блюзнірським указом про нагородження українців медаллю ката Жукова так зганьбили себе!

Л. ЛУК'ЯНЕНКО

Левко Лук'яненко, дисидент, в'язень більшовицьких тюрем і таборів (25 років), голова і засновник Гельсінкської групи в Україні. Після розвалу СРСР, депутат до ВР України, засновник і голова Республіканської партії, перший посол України до Канади. Написав брошуру, з якої поміщуємо листа до президента Кучми.

УКРАЇНА ДОЧЕКАЛАСЯ(?) СВОГО ЛУКАШЕНКА

Багатьом громадянам України з числа колишньої комуністичної номенклятури, які позбулися влади, а також значна кількість людей похилого віку, з ностальгією згадують часи колишнього СССР коли вони були привілейованою кастою і розкошували за рахунок переважної більшости населення, яке змушене було працювати на вибраних представників комуністичної еліти. Вони не дочекаються, коли буде відновлено їх улюблений СССР або хоча б тісний союз з Росією на зразок Білорусі. Для таких мрій в першу чергу треба було дочекатися українського Лукашенка. Політичні події у 1999 р. показали, що мрія тих людей збулася–Україна одержала свого Лукашенка в особі голови ВР О. Ткаченка. Цей, на перший погляд, примітивний політичний діяч маштабу сільського району, малоосвічений, з мовою, яка шокує людей, останнім часом став політиком число 1 в Україні.

Варто нагадати декілька подій, які вивели Ткаченка на перші ролі в політичному житті України:

• Перебуваючи в Москві у складі делеґації ВР він пообіцяв росіянам, що Україна незабаром приєднається до Міжпарляментської асамблеї СНД. Не зустрівши належного опору державницьких сил у ВР. Ткаченко виконав свою обіцянку–у березні Україна стала членом МПА СНД.

• У зв'язку з військовими діями НАТО у Косові Ткаченко очолив антинатівську істерію у ВР, яку започаткували ліві і зробив ряд заяв, які не сприяли престижу України на заході.

• Він ініціятор проведення в Києві форуму парляментарів Росії, Білорусі та України з запрошенням сербських „братішек". Форум був проведений без відома нац-дем депутатів ВР і лише за участю лівих і всупереч закону було використано приміщення ВР України. Хоч форум мав на меті обговорення економічних питань, основна розмова йшла навколо об'єднання Росії, Білорусі та України у політичному, економічному та військовому союзі. І знову Ткаченко пообіцяв, що Україна незабаром приєднається до союзу Росії та Білорусі, що насправді буде означати ліквідацію самостійности України.

•У Санкт Петербурзі був проведений форум держав СНД з економічних питань. І знову Ткаченко, який разом з прем'єром І. Пустовойтенком очолював українську делеґацію, весь час наголошував на необхідності приєднання України до союзу слов'янських народів, до яких чомусь зачисляють лише росіян, білорусів та українців. Інших слов'янських народів „інтеґратори" не зауважують.

Наведені факти засвідчують, що Україна одержала свого Лукашенка в особі „інтеґратора" Ткаченка.

Уся діяльність Ткаченка останнім часом спрямована на здобутті популярности серед громадян України і в першу чергу тих, кому і дальше вказують дорогу комуністичні ідеали, а також і тих, хто своє кризове економічне становище під впливом пропаґанди лівих пов'язує з незалежністю України.

Як відомо, Ткаченко всупереч неодноразовим запевненням, що він не має наміру брати участи у президентській кампанії, не встояв перед слізними проханнями членів селянської партії і погодився кандидувати на президента України. В тій ситуації даєшся диву близорукості та некомпетентності як самого Президента Л. Кучми, а також його оточення, які до останнього моменту запевняли, що Ткаченко не піде в президенти. Але ж було видно неозброєним оком, що ця людина використає свій величезний шанс і свого не попустить. Участь Ткаченка у президентських виборах істотно сплутала усі прогнози пов'язані з виборами. Тепер усі політики, від лівих до правих, включаючи і самого Л. Кучму, ламають голови над тим, як пристосуватися до нової ситуації і який знайти з неї вихід. Адже Ткаченко відразу став найбільш вірогідним кандидатом на президентську посаду.

Тепер кожен крок Ткаченка, кожна його акція спрямовані на президентську кампанію. Вже давно ВР під його керівництвом перетворилася на заполітизований орган, який служить місцем проведення президентської виборчої кампанії. Адже більшість вагомих кандидатів на посаду президента є депутатами ВР. Очевидно, що Ткаченко сам в першу чергу використає можливість вести передвиборчу аґітацію за себе з трибуни ВР.

Останні події у ВР засвідчили, що вона навіть не приховує факту, що ніякої законотворчости, пов'язаної з прийняттям економічних законів, спрямованих на вихід з економічної кризи і зміни ситуації на краще, не буде. Уся робота ВР тепер спрямовується на політичну боротьбу, на президентську кампанію. Про те засвідчують закони та постанови, які ВР з подачі Ткаченка, оговорювала та затверджувала останнім часом. Ось вони:

• ВР прийняла постанову про формування виборчих комісій, в які повинні обов'язково бути включені представники партій, які мають кандидатів у президенти. Отже, комісії будуть в основному складатися з лівих. Що це означає, не важко передбачити. Адже ще з сталінських часів в Україні побутує твердження: не важно, хто і

як голосує. важно хто рахує голоси. Отже, голоси будуть рахувати ліві та їх союзники.

•ВР створила комісію ВР, яка буде наглядати за діяльністю Центральної виборчої комісії. Незалежна постава ЦВК та її голови Рябця вже давно більмом в оці лівих, які за всяку ціну намагають керувати усім і вся. Тепер за допомогою вказаної комісії вони будуть тероризувати ЦВК.

•ВР створила тимчасову слідчу комісію на чолі з депутатом Г. Омельченком, яка має з'ясувати відкриття депутатами валютних рахунків за кордоном, що заборонено законодавством України. На перший вогонь попадає депутат О. Волков, який очолює виборчий штаб Л. Кучми. ВР роками не давала згоди на створення такої комісії. Тепер Ткаченко добре розрахував. Дискримінація Волкова–це буде також дискримінація Кучми. Тій комісії Ткаченко посприяє у всьому.

•ВР має намір розглянути питання про засади внутрішньої та зовнішньої політики України. Хоч політика є прероґативою виконавчої влади, Ткаченко весь час наголошує, що ВР має визначати ці засади, а виконавча влада лише виконувати. Прийняття відповідної постанови, яка без сумніву буде антинатівською і антизахідною, поставить у скрутне становище і Л. Кучму і міністра закордонних справ Б. Тарасюка. Адже Тарасюкові Ткаченко вже давно радить піти у відставку. Під тиском лівих Кучма недавно заявив, що Україна є позаблоковою державою і не збирається вступати в НАТО, хоч попередньо проголошувалася теза, що Україна в майбутньому вступить в НАТО. Це ще одна перемога лівих, яка не додасть Україні доброго імені на міжнародній арені.

•У зв'язку з подіями в Косово була надія, що участь у миротворчих операціях візьме спільний українсько-польський батальйон, який сформовано вже два роки тому. Тепер Ткаченко чітко заявив, що ВР не затвердить угоди про створення українсько-польського батальйону і, отже, усі зусилля хоч таким чином поліпшити співпрацю з НАТО пішли намарне.

•Одним з найбільш вдалих ходів Ткаченка у президентській кампанії є повернення недоторканости депутатам місцевих рад. Усім відомо, кому і чому вона служить. На виборах 1998 року у ВР пройшло не менше 150 бізнесменів, які купили собі депутатські мандати або у списках партій або у мажоритарних округах. Вони місяцями не появляються у ВР і займаються лише полагодженням своїх інтересів за допомогою депутатського мандата. Багато з них по-

рушують закон, але це їх не тривожить, адже вони „недоторкані". Якщо у ВР є бізнесмени крупного калібру, то в депутати місцевих рад подалися звичайні кримінальні елементи, в тому числі вбивці та грабіжники. Їм також до снаги депутатська недоторканість. ВР вдалося з великим трудом зняти депутатську недоторканість депутатам місцевих рад. І відразу були арештовані і притягнені до відповідальности десятки депутатів. Лише в Керчі заарештовано половину депутатів міської ради. Тепер Ткаченко, всупереч позиції і Президента, і міністра внутрішніх справ, провів закон про недоторканість депутатів місцевих рад. Не важко уявити, як віддячать йому ці депутати на президентських виборах.

Симоненко, який явно програє Ткаченкові, може зректися на його користь. Це саме може зробити й Мороз. Адже після перемоги їм є що поділити, і посада прем'єра і посада голови ВР. А це вже смертельно небезпечно для України.

В комсомольській молодості, а згодом і партійній Ткаченка називали „бульдозером". Він виправдовує цю назву і пре на усіх парах до посади президента, розтрощуючи усе по дорозі. Чи зупинить хтось цей бульдозер? Дав би Господь.

Роман ПАНКЕВИЧ

ГОВ, ПАНЕ ПРЕЗИДЕНТЕ!

Відомо, що підвалинами будь-якої держави є мова, релігія, сім'я. На жаль, нині підвалини ці руйнуються, і може завалитися весь наш дім–Україна. Відбувається тотальна мовна окупація українського інформаційного простору московськими ЗМІ, триває наступ на навчальні заклади, державні установи. Звернення з цього приводу патріотичних партій та організацій наштовхуються на бюрократичний мур, понад те–у відповідь посилюється чужомовна інформаційна експансія.

Ми просимо і вимагаємо у Вас–як гаранта Конституції та незалежного існування дежави–вжити рішучих заходів щодо відновлення функціонування державної мови в усіх галузях життя, особливо у ЗМІ.

М. БАРКОВ,
голова Братства ветеранів праці, воєн, національно-визвольних змагань та репресованих Харківщини

(„Народна газета", Київ)

ВІДПОВІДЬ... БЕЗ ВІДПОВІДІ

Нещодавно Президент України Леонід Кучма виступив у телевізійній програмі і дав можливість громадянам України звертатися до нього зі запитаннями. Серед численних запитань одне стосувалося колишньої обіцянки Кучми вважати російську мову державною мовою в Україні. Питання гостре, навіть дещо провокативне, але мені здається, що на нього можна було б відповісти легко і чітко: в час виборів претенденти дають різні обіцянки, однак після виборів вони переглядають обіцяне, бо державне кермо зобов'язує їх керуватися тим, що корисне для країни і її народу, що не суперечить її національному буттю. І тут Президент міг відверто сказати: мовляв, після виборів я зрозумів, що Україна може мати тільки одну державну мову, і це має бути рідна мова українського народу. Він міг сказати, що незалежна українська держава саме для того й постала, щоб відродити українську націю, її культуту і мову. Тому він, як Президент, вважає, правильною ту статтю Конституції України, яка забезпечує українській мові її державний статус. Він міг би ще сказати, що суспільство України складають, крім українців, різні етнічні групи, але він їх всіх підтримує і шанує. Тут можна було б похвалитися, що Україна є однією з найдемократичніших країн світу, бо навіть Конституцією забезпечила різним етнічним громадам право на спілкування між собою якоїсь іншої мови як державної. Українська мова остається державною для всіх громадян.

І тут обов'язково треба було б визнати, що сім років державности України українська мова не мала належної підтримки, що уряд України не подбав про те, щоб у всіх навчальних закладах домінувала українська мова, щоб вона знайшла застосування у військових структурах, щоб нею користувалися посадові особи на всіх рівнях державних структур, включно із депутатами Верховної Ради. Не подбав уряд і про поширення української мови на телебаченні, у пресі і видавничій справі. Саме тут треба було зізнатися, що Президент вивчив українську мову, але не подбав про те, щоб це зробили інші.

На таку відповідь Президент Кучма не спромігся, бо за плечима–вибори. А шкода...

Лука Костелина

З листа до президента Л. Кучми:

...Я переконаний, що громадяни України оцінять Ваш внесок у „розбудову" України і під час виборів приймуть своє рішення. Український народ дуже терплячий, але всякому терпінню є межа. З повагою до Вас, Леоніде Даниловичу...

Володимир ТЕРЕЩЕНКО, Київська обл., село Старе („День")

о. Іван ШЕВЦІВ

„МИ НЕ ПРОГРАЛИ ВІЙНИ ЗА ІДЕАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ...”

(Із доповіді на відзначенні 55-ої річниці бою під Бродами 18.7.1999 в Сіднеї, Австралія)

Застановляючися над битвою в т. зв. Брідському кітлі, в липні 1944 р., можемо стверджувати, що битву під Бродами ми програли фізично. Однак ми не програли війни за Ідеал Української Самостійної Соборної Дежави, бо частина дивізійників пішла в ряди УПА, а ті, що вирвалися з кітла, стали ядром для віднови Дивізії та стрижнем Української Національної Армії, під командою ген. Павла Шандрука. А це мало той свій кінцевий позитив, що Дивізія помогла зберегти при житті понад 10 000 молодих патріотів, які, після війни, на еміграції, не переставали боротися за кращу долю Українського Народу, і посьогодні дають свій вклад у будову Української Держави.

На жаль, ще посьогодні можете почути з уст некритичних людей безглузде питання: „Що дала Українська Дивізія українському народові?” Таке питання не заслуговує на відповідь, бо подібне можна поставити і про те, що дала народові УПА, а що Червона Армія? Що дали т. зв. „афганці”?

Бо що є визначальним фактором вартости людських діл? Для матеріяліста: овоч, предмет, продукт праці рук чи ума. Для ідеаліста: ідеал, ідея,–ціль, для якої діло здійснено. Для духовного мораліста-богослова: в нашім випадку, боротьби, це–намір, з яким дане діло-боротьбу здійснювано.

Тож, якщо оцінювати Дивізію зі становища матеріяліста, комуніста, а навіть пересічного обивателя і московського холуя в сьогоднішній Україні, то Дивізія для них, як колись гайдамаки–це „п'ятно в нашій історії”; а УПА–це „разбойнікі-вори”... Вони так думають, пишуть і поступають сьогодні, кажучи: „Після поразки німців під Сталінградом, з ініціятиви німецької адміністрації була сформована Дивізія „СС Галичина”. Історія з цією українською дивізією, яка нічим не відзначилася на полі бою, є, на нашу думку, типовим прикладом колябораціоналізму”... От так і написано в книжці: „Малий Словник Історії України”. Київ, 1977, ст.32, рекомендованій Міністерством Освіти України!...

Це болюче, несправедливе і кривдяче для дивізійників твердження, на якому виховуються молоді покоління в Україні. Воно несправедливе з історичного погляду і кривдяче для тисячів ди-

візійників, які віддали своє життя за Рідний Край, за Нарід свій і тих, які, оставшись при житті, продовжували боротьбу за волю Українського Народу доступними собі способами і сьогодні допомагають Україні.

Дивізія була чи не одиноким порятунком життя та збереження інтелектуального потенціялу десятків тисяч молодих галичан, зокрема студентів! По війні це життя вони заповнили плідною працею для України на різних полях. Треба тільки приглянутися дотеперішнім досягненням дивізійників: в Англії, США, Австралії, Канаді.

Німці трактували Україну, як завойовану територію, як німецький Lebensraum, вириваючи з уст населенню останній кусок хліба.

Не з добра чи задля воєнної романтики, понад 200 000 молодих українських хлопців опинились в німецькій армії і воювали в чужих мундирах за інтереси свого західнього ворога–Німеччини. Біля 2 і півмільйона вояків Червоної Армії, не бажаючи воювати за Сталіна, віддалися німцям у полон, де, на жаль, більшість їх загинула з голоду. А ще 2 і півмільйона молоді німці вивезли до Німеччини на невільничу працю в холоді й голоді... А хто зчислить мільйонові жертви української молоді, які загинули чи стали каліками в рядах Червоної Армії у т. зв. Великій Вітчизняній війні?

До УПА не всі могли вступити, бо й не було там для всіх місця, ані озброєння. У відомих „облавах" по українських селах і містах німці забирали тисячі здорових хлопців до Baudinist-у, а то й дітей 12-15-літніх до протиповітряної артилерії, т. зв. „Юнаків"...

По большевицькій стороні, за інтереси московської імперії, мусіли воювати всі ті, хто остався по тамтій стороні. Щобільше, большевики гнали на фронт старих і малих, без вишколу та озброєння, щоб так знищити якнайбільше українського населення.

Українська молодь у 1943-44 роках опинилась між московським молотом і німецьким кавадлом. Вона не мала виглядів навіть на фізичне існування в майбутньому, незалежно від того, хто буде переможцем у війні. Тож, не диво, що коли постала нагода одержати зброю, однострій і воєнний вишкіл, молодь Галичини голосилася до Дивізії. Із 80 000 вибрано біля 15 000. Було ясно, що Німеччина програє війну, а в нас жила надія на нову війну альянтів з Москвою; надія на створення самостійної Української Держави, в якій зорганізована, вишколена Дивізія може бути зародком Української Армії.

Подібно думали і ті юнаки, які пішли до УПА, що мала такі ж висліди як і Дивізія, а від нащадків в сьогоднішній Україні однакову вдячність і ярлик: УПА–„бандити", Дивізія–„коляборанти". Одні й другі від української держави, за яку воювали, не мають признання ні подяки; ніяких пільг, полегш і пенсії, ані навіть дарових квитків у державнім транспорті... і це тоді, коли в тій державі, бувші кому-

ністи та енкаведисти, а навіть „афганці" мають владу і всі можливі вигоди чи життєві полегші... А сьогодні в Україні аж 5 і півмільйонів таких „ветеранів війни".

Хіба це справедливо? Бо саме ці перші: Дивізія та УПА йшли воювати „За Україну, за її волю, за честь і славу, за народ!.." а тамті, одержавши державу з волі Божого провидіння, і, захопивши владу в руки, до останньої нитки Україну обкрадають і хочуть завести її назад у московське ярмо...

Ось у газеті „Вечірній Київ" читаю:... „Президент України дав доручення уряду профінансувати закупівлю автомобілів „Таврії" для ветеранів війни до „Дня Перемоги" на суму близько 500 млн. гривень, а прем'єр-міністер Пустовойтенко зазначив, що закупівля автомобілів для інвалідів-афганців на суму 300 млн. гривень вже профінансована з держбюджету". От так!

А коли взяти до уваги, що й духовно-релігійний провід у Збройних Силах України передано Українській Православній Церкві Московського Патріярхату, тобто Москві,–то слушно питає речник Республ. Християнської Партії.. („Веч. Київ", 21.4.99):...„Про яку готовність до оборони власних кордонів та захист Вітчизни-України вони (тобто:керівники Держкомітету охорони державного кордону України і прикордонних військ–о. ІШ) збираються рапортувати, коли устами священиків УПЦ Московського патріярхату, яких вони допустили у військові частини проповідувати, знецінюються українські національні ідеали, паплюжиться українська мова, як „непридатна до богослужіння і неканонічна", коли захисники її (тобто України–о. ІШ) мають молитися по-московському та звертати свої душі до Патріярха Московського Алєксія?" ... і дальше:... „Діяч російського месіянства в Україні Володимир Сабодан добре знає, що коли українські вояки, українська міліція і українські прикордонники молитимуться російською мовою, споминаючи „Патріярха московського і Всея Русі Алєксєя", та за російську державу, „правительство і войско", то тим самим вони самі себе духовно обеззброюють. Українське військо, яке розмовляє російською мовою, споминаючи Патріярха Алєксєя і Росію,–цим деморалізується, і захищати Україну в разі потреби навряд чи буде".

Це добре зауважив журналіст французької газети „L'Express", пишучи: „Політична незалежність України буде фіктивною доти, доки українські православні віруючі–20 мільйонів–перебуватимуть у владі Московської Патріярхії"...

Отож, воювали одні й другі. Але за що? У перших: у Дивізійників та в УПІ-ців –був ідеал, була ідея, була ціль: самостійна Україна, її слава і воля! Вони воювали, щоб бути господарями у власній хаті й диктувати в ній свою правду, бо „в своїй хаті–своя правда, і сила,

урядування гетьмана, не зважаючи на безперервну боротьбу з більшовиками назовні і українськими „радикалами" та російськими великодержавниками всередині, зроблено в тому часі багато цінного й корисного для побудови держави. Встановлено дипломатичні взаємини спершу з Німеччиною, Австрією, Болгарією, Швайцарією, Польщею, Фінляндією, а потім з Францією, Англією та іншими державами. Унормовано політичні й економічні відносини з Кримом, Доном і Кубанню. Наладнано банкову систему, впроваджено власну валюту, проведено реформу судівництва, в ділянці культури й науки засновано Українську Академію Наук, Український Національний Музей, Українську Державну Бібліотеку й Архіви, Державний драматичний і Оперний театри, симфонічну оркестру, посилено видавничу діяльність, розбудовано початкове й середнє шкільництво, включно з університетами в Києві і Кам'янці Подільському.

На еміґрації Скоропадський ще більше „зукраїнізувався". Спільно з представниками правого руху (нпр., В. Липинський) він працював над модифікацією і поширенням гетьманської ідеології, інституція гетьманства (вже не як монархії, а радше консервативного державного устрою) мала успіх у всіх державах, де жила українська еміґрація, головно в Німеччині й Австрії, а ще більше в США і Канаді.

На закінчення своїх завваг видавець підкреслює одну особливо позитивну рису характеру гетьмана з часу його еміґраційного життя, а саме, хоч він жив постійно в Німеччині, на мав ніяких зв'язків з нацистами, тим більше не співпрацював з ними, дарма що було для того багато нагод і можливостей, головно після приходу Гітлера до влади.

Стільки редакційних завваг.

II.

Тут важлива „сповідь" самого автора споминів гетьмана Скоропадського. Ось що він говорить про своє українське коріння.

Дякуючи батькам і родинним традиціям, гетьман Скоропадський, не зважаючи на службу в Петрограді, постійно цікавився історією України (в ориґіналі: Малоросії), завжди гаряче любив Україну, не тільки як територію з урожайною землею і прекрасним підсонням, але теж як країну з її славним минулим та її людьми, що ідеологічно такі різні від москвинів. Але тут же зразу він зазначує, що в тому відношенні є основна різниця між ним і українськими патріотичними колами: вони люблять Україну, водночас ненавидять

Москву тоді, як в нього нема тієї ненависти до росіян. Скоропадський переконаний, що за гноблення Росією українського народу не можна обвинувачувати всіх росіян, бо це радше вина тодішнього правління, а народ до того не причетний. Щоб таке не повторилося в майбутньому, Росія повинна перетворитися в нову демократичну федеративну республіку, де всі народності, в тому теж українці, матимуть рівний голос, не так як тепер, коли росіяни ставляться до українців, як господар до робітника. Росіяни дивляться на українських політиків згори, не хочуть їх розуміти і зухвало говорять їм: „України нам не треба. Як прийде Антанта, то не буде ані гетьмана, ані України". Скоропадський вірить у велике майбутнє Росії після її перебудови, хоч українці не бачуть такої можливости.

Далі Скоропадський признається, що любить російську мову, тоді як українці її не терплять, а тільки в крайньому випадку вдають, що люблять її. Він хоче, щоб Україна і Росія жили мирно як братні держави, а тоді зникне вся міжнаціональна ненависть.

Очевидно–як застерігає гетьман–не можна спихати всю вину на українців. Російські кола в Україні теж нетерпимі. Вони в Києві шукали гетьманської опіки, а одночасно замість скріпити становище гетьмана, вони повалили його. Скоропадський з повною відповідальністю стверджує, що великоруські кола були одним із головних факторів його упадку. Вони не розуміли духа українства, вважаючи його австрійсько-німецькою вигадкою для повалення Росії. Проте вони грубо помиляються. Гетьман знає з власного досвіду, що за царату нижчі урядовці в Україні звичайно розмовляли між собою українською мовою, читали українську газету „Рада", зберігали Шевченків „Кобзар" і були тісно пов'язані з народом. Подібно теж із сільськими священиками. Вони підлягяли вищому, здебільшого російському, духовенству й боялися виявляти свої правдиві переконання. Проте в багатьох із них були українські книжки і плекалася мрія про вільну Україну. Неправдиві є теж вигадки великоросів, що український народ не хоче України, але приймає ту ідею тільки тому, що українські політики обіцяють йому соціялістичні блага й заради тих благ народ горнеться до українства. Насправді народ приймає українство без соціялістичних додатків, серед народу є вроджена любов до всього українського, але покищо він не вірить у здійснення тих бажань. Він ще не усвідомив собі того, що українство не є чимсь поганим або нечесним. Але це не дивне, бо впродовж соток років йому вбивали в голову такі думки й тому в нього нема національної гордости.

Великороси не визнають української мови. Вони кажуть, що розуміють ту мову, якою говорять українські селяни, але правдивої української літературної мови таки нема, а це, що є, то тільки галицький діялект чи радше мішанина польських, німецьких, французьких слів пристосована до української мови. Гетьман не погоджується з таким твердженням, бо українська літературна мова існує, хоч в деяких ділянках (нпр., технічна галузь) вона ще не розвинена.

На твердження великоросів, що „нема й не буде ніякої України" Скоропадський відповідає: „Щоб не було, то Україна в такій чи іншій формі таки буде" Не можна заставити ріку плисти назад від гирла до джерела; так теж і з народом–його не можна приневолити відмовитися від своїх ідеалів. Великороси ніяк не можуть чи не хочуть зрозуміти тієї істини і твердять, що українська держава–це оперетка, створена шовіністичними українцями з їхньою нетерпимістю й ненавистю до Росії, з радикальним насадженням української мови і крайніми соціялістичними гаслами. Тільки невелика горстка росіян годиться на федерацію, але робить це для того, щоб не було згадки про Україну.

Якщо мова про церковне питання в Україні, то Скоропадський зазначує, що він глибоко віруючий православний християнин і тому його болить доля української православної церкви під російським диктатом. Українське духовенство треба перевиховати й піднести його освіту. Того очевидно не зробить православна церква. Про це мають рішати самі українці, але вони хочуть автокефалії, а гетьман є проти того, бо це може–на його думку–викликати релігійну боротьбу, подруге, в Україні нема відповідних людей, щоб проголосити й реалізувати автокефалію.

Поширення уніятства є небезпечне для України. До речі–уніятство–це велика сила. Ґраф (не митрополит!) Шептицький чоловік незвичайно розумний і „ловкий" він уміє захопити українців, заграваючи на їх почуттю любови до України. Нічого дивного, що він імпонує українській молоді. Якщо б українське православне духовенство брало з нього приклад, то всі українці палали б любов'ю до православної віри.

III.

Окремо про Галичину. Для Скоропадського Україна і Галичина–це дві окремі країни: різна культура, релігія, світогляд. Галичани хотіли представити Антанті картину ніби одної України, яка є наставлена ворожо до Росії, при чому в тій Україні головну ролю мали б грати галичани. Але український народ ніколи не захотів би того,

бо тільки федерація з Росією може дати українському народові можливість розвитку.

Очевидно, зв'язок з Галичиною мав великий вплив на посилення національної свідомости серед деяких українських кіл на Придніпрянщині. Контакти з Галичиною розвивалися спонтанно, тут не було ані підкупства ані агітації. Люди просто безпосередньо зверталися до Львова, бо тут можна було свобідно спілкуватися з провідними політичними й культурними діячами. Тут українство віддавна жило серед народу. Можливо, що австрійський уряд готовий був колись використати галицьке українство для своїх політичних цілей. Гетьман дуже поважає й цінить галичан за те, що вони віддані своїй батьківщині, а також за те, що вони справді демократи. В Галичині є вже освічена верства і це дає запоруку, що галичани зуміють зберегти свою національність.

Все-таки т. зв. вузьке українство–це галицький продукт і нема сенсу приймати його в Україні. Тут чомусь згірдливо Скоропадський висловлюється, що „галичани живляться рештками з польських і німецьких столів".

IV.

Продовжуючи свої федеративні розважання. Скоропадський підкреслює, що великороси й українці спільними зусиллями створили російську науку, літературу, музику, мистецтво–і відмовитися тепер від того всього, високого й гарного, щоб прийняти ту бідність, що її пропонують галичани, це просто смішне й немислиме. Не можна сказати, що Шевченко не любив України, але нехай хтось з галичан або українських самостійників скаже, чи Шевченко–якби тепер жив–відмовився б від російської культури й літератури, від Пушкіна, Гоголя та інших письменників Росії, а прийняв галицьку культуру.

Є багато людей, що люблять Україну й бажають їй швидкого розвитку, хоч самі по суті належать до російської культури.

Скоропадський критикує, між іншим, наказ Директорії, щоб впродовж трьох років зникли в Києві російські вивіски, а на їх місце прийшли українські. Він уважає це насильством над людністю Києва, де українців є всього 20%. Це, на думку гетьмана, вже явний шовінізм. Але в тому багато завинили самі росіяни. Їх сліпа нетерпимість і злоба до деяких зовсім невинних виявів українства мусіли викликати українську протидію. Поляки в тому відношенні культурніші. Вони теж люблять українців, але як ліпші політики не виявляють в даному моменті такої нетерпимости.

Згадуючи свою деклярацію про федерацію України з Росією, гетьман твердить, що в тому часі Антанта була проти самостійної України, а попирала ідею федерації з Росією. Якраз це було головним мотивом деклярації. Галичани вважали, що якби не та деклярація, то Січові Стрільці були б не пішли проти гетьмана. Більшість українців вважала, що гетьман тією деклярацією продав Україну. Через кілька днів після проголошення федерації російські політичні кола не признавали України. Також Директорія виступила з заявою, що Скоропадський як російський генерал захопив владу в Києві для знищення української держави.

Не зважаючи на все, російські політичні кола повинні зрозуміти, що старого не повернути і якщо навіть українська політика була в деяких фазах помилкова, то Україна не загине. В даний час Україна немов повернулася до старих часів, коли треба було вибирати: з москалями чи з ляхами. Гетьман особисто вважає, що на комбінацію з поляками українці не підуть, отже, лишається друга можливість: з москалями! Але тут знов українці, пам'ятаючи Переяславський договір з 1654 р., повинні бути більш обережні, а тоді Україна як рівноправний член федерації матиме забезпечену майбутність.

V.

Передрук споминів гетьмана Скоропадського в російському альманаху „Минувшее" не випадковий. В Москві нема випадків, там все пляноване.

Після розпаду СРСР Москва поставила собі за завдання, в такій чи іншій формі відновити кол. Союз для збереження цілости імперії. Щоб не повертатися до віджилого горезвісного комуністичного союзу, створено СНД, тобто Співдружність Незалежних Держав. Але та нова інституція не виправдала сподівань Москви, яка тепер старається оформити якусь нову федерацію на демократичних принципах. Їй вже вдалося приєднати Білорусь, але вона тим не вдовольняється, для неї важливою є Україна й на Україну звернена вся її увага.

Попередні типово московські методи залякування, шантажу й економічних санкцій показалися безуспішними. Україна не піддалася тим погрозам. Тоді Москва вдалася до інших більш культурних заходів, щоб приєднати Україну до нового союзу. В зв'язку з тим вже від кількох років відбуваються з ініціятиви Москви спільні українсько-російські конференції, панельні дискусії й наукові семінари, на яких представники обох сторін висловлюють свої погляди

на справу об'єднання двох „братніх" народів, взаємно критикують себе, але не зривають зв'язків в надії, що Україна таки приєднається до Росії. З тією теж метою опубліковано спомини гетьмана Скоропадського, головно ті розділи, де він, як український патріот, заступає думку, що майбутнє України тільки в федерації з Росією. Ті арґументи гетьмана мали б переконати українців у слушності його поглядів на федерацію, зокрема тепер, коли український уряд щораз більше залицяється до Москви, а голова Верховної Ради під час офіційних нарад явно-славно закликає йти слідами Білорусі й об'єднатися з Росією. Без сумніву, може частина росіян схиляється до поглядів Скоропадського, а деякі російські політики йдуть так далеко, що обіцяють Україні в новій федерації всі права, включно з ґарантією незалежности, щоб пізніше в відповідному часі знехтувати ті обіцянки.

Така політика Москви не нова, вона одідичена від царської Росії і комуністичного СРСР. Тому обережно з Москвою!

„СТРІЛЕЦЬКИЙ КАМІНЬ"

В році 1915 січові стрільці, при дорозі на гору Ключ, вирізьбили над річкою Кам'янка таблицю з надписом: „Маршируть стрільці добровольці на кривавий тан, визволяти братів українців з московських кайдан".

Більшевики при відступі 1941 року цей пам'ятник зірвали. В році 1943, перед зеленими святами, юнаки відновили пам'ятник синьою і жовтою фарбами. Із цієї групи німці вбили Корнила Вільшинського, а Ґеньо Бутковський згинув в УПА.

Подав Ю. Вільшинський

Олег ГРИНІВ

ШОВІНІСТИЧНА СЛІПА ВПЕРТІСТЬ „ЖИВОГО КЛЯСИКА"

За тоталітарного режиму Александра Солженіцина називали „внутрішнім власовцем" чи „бєлогвардейцем". На Заході його титулували як великого російського гуманіста, який підняв свій голос проти людиноненависницької диктатури. Справді повість „Один день Івана Денисовича" розкрила перед західним читачем пекло большевицько-енкаведистського ГУЛАҐу, дала поштовх так званій „лагерній" („табірній" чи „концтабірній") літературі. Хоч, коли вже бути справедливим, то доведеться визнати, що „напівукраїнець" Солженіцин не був жодним відкривачем. Ще задовго до нього на цілі десятиліття українські письменники описали не з меншою художньою силою енкаведистські звірства.

Чому ж у такому разі роля піонера у викритті енкаведистського пекла належить не справжнім українцям, а „напівукраїнцеві"? Напевне, тут дається взнаки наша успадкована хвороба: „Вміли зробити, та не вміли вчасно показати". Отже, йдеться про наслідки нехоті українців до реклями, через що цивілізований світ навіть не здогадується про цілу низку пріоритетів українського генія. Цим не раз користали наші „добрі" сусіди, привласнюючи здобутки представників нашого народу.

А от росіяни не страждали на таку „малоросійську скромність". Творіння А. Солженіцина, в яких не стільки письменницького хисту, скільки публіцистичної (до речі, не завше відшліфованої) викривальности, увінчані Нобелівською премією. У постгекачепістській Росії його називають „живим клясиком". Це вже справа самих росіян, хоч, як зауважувалось, сам А. Солженіцин визнає себе „напівукраїнцем". Та цур йому! Не будемо претендувати на нього. Хай у Росії титулують своїх письменників чи публіцистів, як хочуть...

Тепер Захід може подивитися прискіпливіше до того, кого проголосили гуманістом. Виявляється, А. Солженіцин був гуманістом тоді, коли більшовики переслідували противників свого режиму. Змінилися часи–і Солженіцин показав своє справжнє нутро. Ще за тоталітаризму він начебто відстоював право українського народу на власну державу, хоч для справедливости треба наголосити: вже в книзі „Архіпелаг ГУЛАГ" висловлював сумнів у доцільності існування такої держави.

У період розпаду „імперії зла" А. Солженіцин проголосив з помпою свій проєкт збереження цієї імперії на більшій частині території. Все прояснилося: „гуманіст"–проти більшовицького СРСР, але за право на його спадщину, бо не допускає того, щоби неросійські народи (насамперед, українці, білоруси і казахи) мали право розпоряджатися на своїх землях. Для нього СРСР–це Росія, а далі–нічого оригінального: А. Солженіцин повторив у новій редакції те, що раніше писали-переписували антикомуністи в еміграції, а в роки перебудови–і в редакційних шовіністичних журналах, які видавалися в Москві та інших російських містах. Але вже тоді на маленьку шовіністичну рибку, яка заполонила російську публіцистику, уваги не звертали, а от про солженіцинський плагіят „Як нам впорякувати Росію" заговорили і в самій Росії, і за кордоном. Скільки відгуків (звичайно, схвальних!) видрукувала тоді російська преса!

Говорили-балакали, а відтак замовкли. Про яке впорядкування Росії говорити, якщо невеликий числом чеченський народ прагне свободи і реґулярні російські війська не можуть втихомирити тих, хто знехтував смертю задля вільного життя своєї нації? Та А. Солженіцин не хоче дивитися правді у вічі. Між своїми бажаннями і дійсністю він воліє не бачити якоїсь різниці. Торік титулований гуманіст видав ще один шовіністичний маніфест „Россия в обвале" (Москва: Русский путь, 1998.–208 с.), у якій повторює заяложені й міражні пляни з порадами про те, як скласти розбитий горщок.

Титулований „гуманіст" волає: „Росія–розплющена"(с. 3). Відтак за традиційними більшовицькими штампами колекціонує думки „простолюддя" з російської „глибинки", бо ж, як твердять самі росіяни, „голос народу–голос Божий". Напевне, „живому клясикові" найбільше сподобалася також традиційна російська мудрість: „Якщо не закінчиться твердою рукою–буде крах" (с. 10).

Що ж таке крах для росіян? Чорнобильську аварію вони крахом не вважали. А от натуральний розпад величезного азіоевропейського монстра, який розпочинає свій родовід від імперії Чингіз-хана і не може триматися на брутальній силі, розвалюючись від легенького подуву вітру–це вже в очах пересічного росіянина крах. Велика імперія хвора, а її частини, котрі почуваються здоровими, відділяються від неї: лише так можна зберегтись від ракових метастаз, що йдуть з Кремля. Такої істини шовінізований російський простолюд не хоче збагнути. Його гасло: „Якщо вмирати, то тільки разом!"

Як типовий росіянин А. Солженіцин не дивиться в корінь ниніш-

нього світового розвитку: для нього простіше звалити з хворої голови на здорову. Уболіваючи за збереження імперії, він, як велить відома большевицька традиція, шукає призвідців її розпаду. Спочатку таврує як „ворогів" ідеологів „нового мислення", цебто компартійне оточення (останнього!) генсека КПРС і першого (й останнього!) президента СРСР М. Ґорбачова, до речі, як і А. Солженіцин, нобелівського лавреата.

Отож, за Солженіциним, „нове мислення" шкідливе. Напевне, ліпше було би мислити по-старому на кшалт маразматичного керівництва(?) „живих трупів" Брежнєва, Андропова, Черненка, Суслова чи Громика? Те, що сам „живий клясик" колись зазнав переслідувань від таких неосталіністів, тепер забулося, бо на першому місці стоїть цілість імперії, а для її збереження пересічний росіянин мириться навіть з рабством у середині своєї країни.

А. Солженіцин звинувачує горбачівське керівництво в тому, що воно відпустило „на волю країни Східної Европи", відкривши їх для просунення НАТО до кордонів Росії. Отже, „великий гуманіст" волів би продовжити час неволі інших країн і, що випливає з цього, існування організації Варшавського договору, цебто посилення холодної війни. Щодо цього вів весь повоєнний розвиток большевицької імперії, антикомуніст Солженіцин не переймається. А факти–річ уперта. В 1956 році кремлівське керівництво придушило угорську національну революцію. Через 12 років воно з країнами-сателітами посунуло танки проти чехів і словаків. Та вже через наступних 12 років так зчинити з Польщею, яку охопив дух „Солідарности", Москва не наважилась. Афганська авантюра переконала цілий світ: найбільша в світі („непобєдімая і лєгендарная") армія безславно розбивається о скелі тамтешніх гір.

Окрім внутрішніх „ворогів" імперії, А. Солженіцин знаходить і зовнішніх „невгамовних політичних ворогів" Росії, серед яких виділяє Г. Кіссінджера і З. Бжезінського, які начебто дивилися на його супердержаву-монстра як на „зайву країну" на мапі світу. Він обурюється тим, що американський Конґрес ще 1959 року проголосив „Тиждень поневолених націй", але не зачислив до них росіян. Отже, підспудно виходило, що США визнавали гнобителем російську націю, а не комуністичний режим. За „антиросійську пропаґанду" титулований гуманіст звинувачує навіть радіостанцію „Свобода".

У традиційному компартійному дусі А. Солженіцин осуджує „параду суверенітетів" після проголошення в липні 1990 року „незалежности" Росії. Він уболіває за 25 мільйонами росіян, які зали-

шилися поза її межами. Про українців „напівукраїнець" чомусь „забуває". Його не тривожить й те, чому ті росіяни покинули рідні оселі й поселились поза Росією. Щоби оправдати власний імперіялізм, він не визнає нових кордонів між незалежними державами на теренах колишнього СРСР, називає їх „неприродними, етнічно необґрунтованими", „ленінсько-сталінсько-хрущовською спадщиною" (с.37). Особливо „напівукраїнець" обурюється тим, що російське керівництво капітулювало в серпні і грудні 1991 року і проявило „байдужість" до українського референдуму, який „вирішив взаємини України й Росії, можливо, на віки" (с.38). Напевне, для нього не секрет, що йдеться про взаємини не „на віки", а навіки.

Найбільше шовіністичного жовчу А. Солженіцин виливає тоді, коли йдеться про грудневі події 1991 року, коли кінець СРСР як большевицької імперії став доконаним фактом. Біловезькі угоди, за його твердженням, не давали належних ґарантій для Росії. Він протиставляє двох президентів. На противагу Єльцину, який будь-якою ціною прагнув вийти з-під влади Горбачова, Кравчук дивився далеко наперед, щоби потім повернути усні поверхові запевнення на користь України. Як бачимо, А. Солженіцин бажає для України такого президента, який би не думав про користь для її громадянства. „За декілька коротких днів 1991 року,–пише він,–втратили сенс декілька століть російської історії" (с.36). Інакше кажучи, втрачені загарбані території.

За А. Солженіциним, у 1991 році Росія не використала „єдино здорової перспективи", щоби створити „четвірний Союз" трьох слов'янських народів з Казахстаном. Тоді би вдалось запобігти розчленуванню російського, а також й українського народів. Знову–лукавство: адже український народ розчленований тому, що за „ленінсько-сталінською національною політикою" від України відірвали кілька сотень квадратних кілометрів її етнічних земель, а росіяни переселялися на різні чужі землі як провідники большевицької колоніяльної політики. Опинившись у нових державах, росіяни мають всі права для свого національно-культурного розвитку, чого не мають неросійські народи в Російській Федерації.

Якщо вірити А. Солженіцину, то найнещасливіша серед країн СНД його Росія, бо всі інші мають права, а вона–лише обов'язки. Росія, за його твердженням, віддає СНД 21 відсоток свого національного доходу. Титулований гуманіст, безумовно, не пояснює, куди йде цей внесок, що цілком зрозуміло: адже ним розпоряджається не хто інший, як та сама Росія на свою користь. За те він нападає на Л. Кучму, бо наш Президент „вже не раз оголошував росій-

ську відмову у пільгових цінах–„торговою війною" (с.41). А. Солженіцин звинувачує Україну в тому, що вона з економічних розрахунків тримається при СНД „асоційованим членом".

Нещастя Росії, за твердженням А. Солженіцина, ще й у тому, що вона, мовляв, змушена захищати суверенітет „братів по СНД": Таджикистан–від афганського нападу, Вірменію–від Туреччини, залагоджувати закавказькі чвари тощо. Отже, вважає він, СНД–це „лише зовнішність, спектакль, і йде до природного розпаду", бо всі держави вже психологічно й історично відділилися від Росії, а тримаються біля неї лише з економічної вигоди. Виявляється, СНД навіть перешкоджає оформитися російській державності, тому її майбутнє під знаком запитання. Солженіцин говорить голосом прокурора: „Вперта відчуженість (ледь прихована ворожість) українських вождів,–а вони з цією метою ще й бльокуються з Азербайджаном, з Грузією,–закриває також перспективу трислов'янського об'єднання. Потужні впливи, які спрямовуються проти нас, зважають також возз'єднанню з Білоруссю" (с.43). Логічне після цього запитання: чому ж тоді самій Росії не вийти з СНД? А може причина такої прив'язаности до цієї „співдружности" в самій Росії, яка не має відваги відмовитися від ролі „старшого брата", цебто від претенсій на ролю жандарма на широкому евразійському просторі? Та російське керівництво не хоче розуміти, що ці нові держави вже не його, адже вони свідомо проголосили суверенітет.

Що не крок А. Солженіцин відчуває манію ворожого ставлення до Росії, почуття її національної кривди. Він називає себе противником „панславізму", тому на словах не схвалює російських претенсій до Польщі й Чехії. Ніяк не второпає „живий клясик" причин невдячности болгарського народу до своєї визволительки Росії. До України жодних сантиментів він не має. Щоби підсилити свої антиукраїнські „аргументи", титулований гуманіст вдається до нахабної брехні. Він пише: „Коли почала формуватися українська армія–від офіцерів при складанні присяги вимагали заявити окремо, що вони готові воювати проти Росії" (с.76). Таку вимогу Солженіцин пояснює як шовініст з дубовою логікою: „примарна воєнна загроза від Росії" була потрібна для того, щоби „зміцнити надто ще розбрідну „українську свідомість" (с.76). У цьому великий „гуманіст" нічим не відрізняється від засновника людиноненависницького большевизму Леніна, який не приховував радости від того, що в Україні лише меншість робітництва національно свідома, а більшість перебуває під впливом російської культури. А як радів Ульянов, коли дізнався про низький рівень полонених українців у роки 1-ї світової війни!

Дивний не збіг думок антикомуніста Солженіцина і большевицького лідера Леніна–дивне інше: титулований гуманіст не відчуває жодного сорому від того, що за часи большевицького поневолення України так понизився рівень національної свідомости. Та він такого сорому не знає і не хоче знати. Українофобія завжди була першою заповіддю московського імперіялізму незалежно від його форм (царської, большевицької чи „демократичної").

А. Солженіцин навіжено волає: „Україна вже так явно витісняє нас з Чорного моря!" (с.76). На всіх українсько-російських переговорах начебто українська сторона завше брала гору, а Росія лише відступала". „Напівукраїнець" картає „українських націоналістів" у Канаді і США, які так виступають проти Росії, але „ніскільки не виступають проти комунізму, нічого не роблять проти нього" (с. 77). Лукавство А. Солженіцина не знає жодних меж: виступи окремих радикальних формувань, які не користуються підтримкою серед людности нашої держави, він трактує як „антиросійську позицію України" (с. 78). Прагнення нашого народу до незалежности титулований гуманіст зводить до абсурду. Навіть проголошення незалежности України в 1991 році, Солженіцин називає справою націоналістів із Західної України, які начебто змогли нав'язати Україні „облудний історичний шлях" і прагнення виглядати „великою державою" в Европі (с.78-79). Зрозуміло, що автор „Росії в обвалі" не пробує пояснювати того, чому ідею самостійности України 1 грудня 1991 року підтримало більше 90 відсотків учасників рефередуму. Чому „націоналісти із Західної України" завоювали такий величезний вплив у всіх областях нашої держави?

Але результати всенародного референдуму для Солженіцина–не арґумент! Його лихоманить, що нова Україна зберегла „фальшиво вигадані ленінські кордони", бо начебто дві донецькі області, „вся південна смуга Новоросії (Мелітополь–Херсон–Одеса) і Крим... ніколи до Леніна Україною не були" (с.78). Отут нобелівський лавреат не соромиться плагіятом з бородою. Ці реґіони „Україною не були"... за переконанням, дореволюційних україножерів, а не з національного їхнього населення. Теревені про „хрущовський подарунок" Криму Україні–це вже плагіят, який не вимагає жодних доказів, бо він почерпнутий з арсеналу шовіністичних повій. Та чого хотіти, коли ракові метастази україноненависництва не минають жодного з російських імперіялістів–від повій до святош? А ця хвороба не виліковується, принаймні, для нашого покоління.

А. Солженіцин не знає меж для своєї брехні. Він пише: „Коли Хмельницький приєднав Україну до Росії, Україна становила лише

п'яту частину сьогоднішньої території" (с.79). У цьому речені одне з двох: безсоромна брехня або штубацьке невігластво. По-перше, Хмельницький не міг приєднати України до Росії, бо її тоді ще не існувало. Мабуть, Солженіцин так називає Московську державу, але, за такою логікою, можна сказати, що великий гетьман у 1654 році „приєднав" Україну до ... СРСР. Навіть сумлінні російські історики вже давно писали, що у 1654 році українське козацтво уклало з московським царем договір про військовий союз. А скільки подібних договорів укладала сама Москва! Згадаймо договір про „вічний мир" з Польщею, що не стало на заваді захопити наприкінці XVIII століття чималу частину польських земель. Москва дотримувалася умов договору доти, доки не мала сили, щоби поставити учасника переговорів на коліна. Тут шовініст впадає в ще одну суперечність. Він „замовчує" те, що західноукраїнські землі опинилися поза межами гетьманської держави. Чи може А. Солженіцин не визнає їхнього українського характеру, хоч водночас таврує „західноукраїнських націоналістів"? А коли вже оцінювати „хрущовський подарунок" Криму Україні як „державну кражу" („государственное воровство"), то варто би згадати, що московське керівництво лише тому пішло на такий крок, бо без праці українських селян і без участи української економіки повоєнний півострів перетворювався в пустелю. Про „державну кражу" слід говорити тоді, коли йдеться про українські землі, які з волі Москви опинилися поза державним кордоном України, бо цього вимагали геополітичні інтереси більшовицького керівництва.

Попри своє україноненависництво А. Солженіцин змушений визнати, що час бере своє–і молоді росіяни в Україні мають інші орієнтири, не хочуть користуватися його компасом. І не тільки вони!

Врешті-решт, Солженіцин визнає: „А прості російські сім'ї на Україні справедливо радіють: хоч не нашим дітям воювати в Чечні" (с. 82). Отож, не таке вже безрадісне становище росіян в Україні, як його змальовує українофоб у вінку нобелівського лавреата.

Не знаходячи виходу з нинішнього становища, в якому опинилася постгекачепістська Росія, Солженіцин згадує минулі „золоті віки" Російської імперії, які асоціюються з „тюрмою народів". Наш великий поет відтворив їх у поемі „Кавказ". Та Шевченко був очевидцем, а Солженіцин апологетом. Він переконує, що всі народи Росії, за винятком євреїв, мали однакові права перед монархом, а росіяни не були „імперською нацією". Єврейські погроми, за його твердженням, були лише на молдавській та українській територіях, але Солженіцин „замовчує", що насамперед у містах, де переважало російське населення. За царизму росіяни начебто не знали жодної ксенофобії, а представники кожного народу допускалися до влади. Знову половина правда, бо такі представники–це, як правило, зі зросійщених родин, нащадки яких остаточно відчужувалися від роду-племені.

„Ідилію" такого мирного співжиття порушили, як пише А. Солженіцин, більшовики. Та він знову замовчує, що, лише визнавши на словах право неросійських народів на самовизначення, більшовики продовжили існування імперії ще на 70 років. Іншого виходу тоді не було. Наприкінці XX століття нема й такого виходу. Брехня нобелівського лавреата не допоможе відродити імперії, як не врятувала її озброєна до зубів найбільша армія в світі, жорстокі репресії каральних органів ні масована пропаґанда.

Олег Гринів,
доктор філософських наук, професор.
Інститут народознавства Національної Академії наук

Василь ФЕДОРОВИЧ

ТРІЮМФ І ТРАГЕДІЯ ПОЛКОВОДЦЯ. ПРИЧИНОК ДО СПРАВИ ПОЛК. ПЕТРА БОЛБОЧАНА.

(Замість рецензії на книжку Ярослава Штендери п. з. „Засуджений до розстрілу". Львів. Червона Калина, 1995)

Література, що відноситься до справи Болбочана, доволі багата: окремі історичні нариси, журнальні статті, спомини сучасників та очевидців описуваних подій, критичні огляди та спостереження щодо діяльности, характеру і смерти того відомого українського полководця; вони актуальні й нині, 80 років після смерти Болбочана, ще далі заохочують і спонукують дослідників до спроб роз'яснити те контроверсійне питання.

Перед нами найновіша праця Ярослава Штендери. Вже на самому початку редактор Лариса Федорів зазначує, що автор досліджує один трагічний інцидент бурхливої доби нашої новітньої історії. Тут мова про долю українського полководця, який боровся за незалежність нашої держави і загинув з рук своїх співітчизників.

Сам автор у вступному слові без вагання стверджує, що страта Болбочана є темною сторінкою історії наших визвольних змагань 1917-1920 років і вона заплямила зусилля українців у прагненні відновити державність. Правда, в боротьбі за незалежність України багато патріотів віддало своє життя, але трагедія Болбочана відрізняється від інших тим, що він загинув з рук тих, з якими спільно боровся за свою батьківщину, тобто з рук самих українців. Можливо, що цей випадок був би залишився одним із багатьох епізодів тієї бурхливої доби, якби постать Болбочана не була пов'язана з іншими подіями і якби його смерть не була оповита серпанком таємничости.

На підставі доступних і совісно простудіюваних матеріялів, опублікованих в більшості на еміґрації, зглядно в діяспорі (тільки невелика частина з них появилася в Україні), автор старається об'єктивно представити добу наших визвольних змагань, з усіма її позитивами й неґативами, і на тому тлі змальовує постать Болбочана.

Описуючи відносини „бурхливої доби" (період Центральної Ради, Гетьманату, Директорії), автор чомусь особливу увагу звертає на її неґативи, хоч були в тому часі теж світлі моменти державного будівництва. Без сумніву, було тоді багато недоліків, був нелад, ха-

ос, а навіть анархія, як це зрештою завжди буває в таких перехідних періодах. Тут треба ще взяти до уваги, що тодішні українські політики, за винятком Грушевського, були на загал молодими людьми без досвіду в державних справах, і тому часто робили помилки. Проте може найбільшим недоліком наших політиків було їх захоплення соціялістичними ідеями, вони наївно вірили в співдружність російських соціялістів і під їх впливом ставилися неґативно до організації власного війська, а вдовольнялися творенням народньої міліції, яка–на їх думку– була здатна втримувати лад у державі. Вони глибоко вірили, що між Україною і Росією не дійде до війни. На жаль, гірко розчарувалися.

Щоб вірніше накреслити постать і характер Болбочана, автор дає деякі фраґменти з його життя. Він народився в Хотинському районі, де його батько був священиком. З дому виніс українську національну свідомість. Навчався в Кишинівській семінарії, а в 1905 р. вступив до Чугуївської юнкерської школи, яку закінчив з ранґою підпоручника. Вже в тій школі він зорганізував таємний український гурток, за який його могли усунути зі школи. В 1908 р. призначили Болбочана до служби в Тобольському полку, де він швидко дістав ранґу поручника і став ад'ютантом полку під командою досвідченого полковника ген. штабу Ейґеля. Під його керівництвом Болбочан поглибив своє теоретичне військове звання та здобув добру практику. Мав намір вступити до військової юридичної школи, але першкодила йому Перша світова війна. В часі війни Болбочан з Тобольським полком відбував фронтову службу в районі Ярослава над Сяном, пізніше біля Мінська, де був поранений в груди, а після видужання в жовтні 1916 р. перебував на позиціях під Берестечком. Тут йому доручено реорганізацію здеморалізованих більшовицькою пропаґандою російських частин. Та практика дала йому досвід, як треба поводитися з анархією у війську.

В серпні 1917 р. Болбочан брав участь в організуванні українських військових частин. Саме в тому часі прибув на фронт перший український полк ім. Б. Хмельницького, що увійшов до складу 5-го корпусу. Поява українського полку була сенсацією і викликала серед українців радість, а серед росіян ворожість, бо вони уважали організацію українського війська ознакою творення української державности. Український полк прийшов без військового влаштування та майна. Але тому, що Болбочан був комендантом обозу 5-го корпусу, він мав можливість допомогти Богданівцям.

В грудні 1917 р. Ґенеральний військовий секретаріят видав іменем Центральної Ради наказ, яким затвердив формування 1-го Рес-

публіканського пішого полку, а його командиром назначив Болбочана. З корпусу виділилося і ввійшло в цей полк 5000 вояків. Реакція росіян була крайнє ворожа. Корпусний військовий комітет рішив знищити український полк і підготовив на нього напад цілим корпусом. Хоч Болбочан наказав арештувати і роззброїти військовий комітет, це не зупинило заздалегідь підготованого нападу. Росіяни роззброїли український полк, гарматами розбили казарми, багато вояків загинуло, а решта розбіглася. Болбочан з частиною старшин і козаків, з великими перепонами добився до Києва саме в той час, коли російські більшовицькі війська почали оточувати місто. Болбочана з останками його полку прийнято до складу Сердюцької дивізії і йому доручено оборону Подолу.

Тоді Болбочан дістав від міністра військових справ Жуковського наказ виділити з Запорозького Корпусу окрему групу всіх родів зброї й вирушити на Крим з завданням випередити німецьке військо, здобути Севастополь і захопити стаціоновану там Чорноморську фльоту. Те все мало бути виконане без відома німецького командування. Чому так? Як відомо, на мирових переговорах в Бересті українська делеґація не підносила питання приналежности Криму до української території. Німці, очевидно, з того скористали, бо мали свої пляни щодо Криму. Отже, наказ українського уряду ставив Болбочана в незавидне положення: з одного боку, він намагався виконати наказ своєї влади, а з другого–не хотів наражуватися на ворожу реакцію німецького командування, бо це напевно допровадило б до напруження між німцями й українським урядом. Після довгих переговорів з німцями й розмов з Києвом Болбочан вкінці, на наказ міністра Жуковського, залишив Крим і виїхав з Запорожцями до Мелітополя. Тут довідався про гетьманський переворот в Києві.

Хоч Запорожці в основному були республіканських переконань, то гетьманський переворот прийняли спокійно й погодилися з тим фактом, що можна служити гетьманові, якщо буде запевнена самостійність України. В зв'язку з тим гетьман за бойові й організаційні заслуги підвищив Болбочана до ранґи полковника. Тепер, вже силою обставин, Болбочан-військовик вмішався в політику. Щоб не допустити до протигетьманського повстання, він пробував погодити гетьмана з угрупуванням Національного Союзу. Та спроба не вдалася. Тоді Болбочан з „тяжким серцем" пристав до повстанців, але вимагав від них, щоб до державної служби приймали тільки відповідальних людей, а усували ненадійний елемент. Він, між іншим, не годився на те, щоб Петлюру іменувати маршалом

дієвої армії. Коновальця теж не вважав за старшину.

Після повстання Директорія в грудні 1918 р. прибула до Києва й перебрала владу. Першим її завданням було утримання й оборона східніх кордонів України, при чому Болбочана призначено головнокомандувачем Лівобережжя. З уваги на малі військові сили те завдання було дуже тяжке. Болбочан це бачив і може навіть жалів, що приступив до протигетьманського повстання. Така його постава насторожувала проти нього українських соціялістів з Директорії. Все таки Болбочан зайняв Харків, запровадив там цивільну владу і навів порядок. Полтави не міг здобути, бо її захопили більшовики.

Конфлікт між Болбочаном і Києвом постійно зростав: невдачі на фронті, часті звернення Болбочана до уряду в справі допомоги, іґнорування різних „безглуздих" наказів київського уряду, які Болбочан уважав шкідливими і наказував їх нищити. Найбільшим противником Болбочана був голова Директорії–Винниченко, який вже явно твердив, що Болбочан як реакціонер підірвав і убив на Лівобережжі авторитет і вплив Директорії та вже відкрито провадить похід проти української державности. До Директорії приходили донесення на Болбочана про те, що він подає неправдиві відомості про положення на фронті, а, не маючи змоги справитися з відділами повстанців, сам попадає в паніку й деморалізує військо.

Те все довело до явного обвинувачення Болбочана у зраді й до першого його арешту в Кременчуку в січні 1919 р. Офіційною причиною арешту мали бути спроби Болбочана увійти в контакт з Донським Військом, хоч–як подають сучасники–Петлюра особисто доручив Болбочанові нав'язати взаємини з Донським Отаманом для спільної акції проти більшовиків. Очевидно, запорожці могли виступити в обороні Болбочана й не допустити до арешту, але він уважав цей арешт якимсь непорозумінням і в надії, що справа швидко вясниться, наказав запорожцям стриматися від насильницьких актів. Арештованого Болбочана перевезли до Києва і примістили в готелі „Континенталь" у сусідстві до кімнати Петлюри. Болбочан хотів побачитися з Петлюрою, щоб вияснити причину арешту, але всі його спроби були безуспішні. В лютому 1919 р., без якого-небудь слідства, Болбочан дістав дозвіл виїхати до Станиславова (тепер Івано-Франківськ) в Галичині, з усною забороною залишати її межі.

В Галичині в тому часі перебували представники різних політичних партій, включно з тими, що були невдоволені політикою Директорії. Деякі політичні кола–як про це згадує у своїх споминах Мартос–почали думати про зміни в складі Директорії: плянували

вибрати головою–Петрушевича, а Головним Отаманом–Болбочана. Відомості про ті пляни дійшли до Директорії, з додатком, що вже запала ухвала зробити переворот і насильно повалити уряд.

Ясно, що урядові кола, які вважали Болбочана поважною загрозою для їхньої влади, докладали всіх зусиль, щоб його позбутися. Пішли навіть на провокацію. Мабуть, за їх спонукою представники Запорозького Корпусу звернулися до Болбочана з пропозицією вернутися до Корпусу й обіцяли йому в разі потреби допомогу. Інші військовики, як Шандрук і Коновалець, хотіли бачити Болбочана командиром Запорозького Корпусу, але під умовою, що це буде за згодою Головного Командування, тобто Отамана Петлюри. Болбочан не послухав тих порад, але несвідомо дав себе втягнути несовісними цивільними особами в політичну інтриґу і за їх намовою провів спробу самовільно захопити команду в Запорозькій Групі. Та спроба не вдалася.

Тут варто зазначити, що офіційно шлях для повернення Болбочана до Запорозької Групи проклав Державний інспектор полк. Гавришко, який 7 червня 1919 р., на вимогу полкових командирів Групи, звільнив з посту полк. Сальського, а на його місце призначив полк. Болбочана. Болбочан призначеного йому посту не обняв, бо тимчасом, з наказу Петлюри, його арештували і віддали під війсь-ковий польовий суд. (Гавришкові вдалося втекти й уникнути суду).

Рада Міністрів негайно наказала скликати надзвичайний суд над Болбочаном. Суд був справді „надзвичайний". Керував ним властиво тільки прокурор П. Певний, родом з Полтавщини, який пізніше був послом до польського сейму і тісно співпрацював з польською адміністрацією. Оборонець Болбочана, козак Дідух, навіть не мав змоги підготовити матеріяли до оборони, а тільки допоміг Болбочанові правно оформити заяву про помилування. Сама процедура нагадувала пізніші більшовицькі процеси в Москві, де обвинувачені добровільно признавалися до своїх провин. Тут Болбочан також на питання прокурора ствердив, що він незаконно оголосив себе командувачем Запорозькою Групою, мав намір очолити все військо, стати Головним Отаманом і головою держави.

Таким чином справа була вирішена: присуд–смерть через розстріл. Між проголошенням присуду і його виконанням проминуло 20 днів. Кілька разів відкладалася екзекуція з уваги на заходи для помилування або зменшення кари. Всі заходи були безуспішні. В тому часі Болбочан переносив невимовно тяжкі фізичні й душевні тортури, став прямо божевільним. Екзекуція відбулася 29 червня

1919 р. біля станції Балин на Поділлі. Екзекуцією проводив полк. Чеботарьов.

Сама екзекуція–як подає автор–була макабрична, ганебна. Болбочан був непритомний, не міг власними силами стояти на ногах, звалився на коліна. Два рази на команду „Огонь"–стрільці піднесли рушниці, але не віддали ані одного стрілу. Тоді розлючений Чеботарьов добув нагана і вистрілив два рази Болбочанові в голову, а потім вхопив його аґонізуючого за комір і, копаючи ногами, поволік до ями. Швидко засипали яму і зрівняли її з поверхнею землі.

Так закінчив свій життєвий шлях полк. Петро Болбочан (1883-1919).

* * *

Є ще інші версії про страту полк. Болбочана, але автор слушно вибрав одну як найбільш правдоподібну, а про інші сумнівні згадав тільки в бібліографічних примітках. В цілому творі автор послідовно виступає в обороні доброго імени Болбочана–як полководця і патріота України, а засуджує тих, що його зліквідували. Зокрема неґативно оцінює українську цивільну владу (Центральна Рада, Гетьман, Директорія) за її федеративну політику і соціялістичні переконання, за її захоплення революційними гаслами при занедбанні національних інтересів. Одночсно дорікає їй за легковаження організації власної армії, що вкінці довело до упадку держави. З другого боку, автор підкреслює, що Болбочан мав винесене з дому почуття національної свідомости, був справжнім патріотом, а в війську зразковим командиром і талановитим полководцем. Велика популярність Болбочана напитала йому ворогів і довела до конфлікту з урядом в Києві.

Остаточним актом того конфлікту була зааранжована „кимсь" невдала спроба Болбочана самочинно стати на чолі Запорозького Корпусу, а далі повалити існуючий законний уряд і стати головою держави. Цей акт був підставою арешту й віддання під суд Болбочана. Це, зрештою, зрозуміле, бо в кожній правовій державі найвища влада є в руках цивільного уряду і кожночасний голова держави є головнокомандувачем збройних сил і ніякий військовий не може самочинно обняти владу, бо тоді це вже військова диктатура, неприйнятна в демократичних державах.

Для прикладу варто тут пригадати історію звільнення з командного посту героя тихоокеанського фронту 5-зіркового генерала МекАртура. Після того, як він, без порозуміння з Вашинґтоном,

постановив маршурувати на комуністичну Північну Корею, през. Труман, вважаючи цей крок несумісним з американською закордонною політикою, з місця звільнив його з посту головнокомандувача східнього фронту й наказав вертатися до США. Тоді Мек-Артур, те „божище армії", а навіть покореної Японії, без ніяких протестів, прийняв до відома наказ президента і вернувся додому, де всі вітали його ентузіястично як великого героя.

Подібна, хоч в меншому масштабі, була в Україні ситуація Болбочана. Уряд не мав виходу, тільки поставити його під суд. Але це мав бути правдивий суд, а не пародія правосуддя, що перемінилася в акт якоїсь дикої пімсти.

Тому розстріл Болбочана майже всі тодішні політики, військовики й пізніші дослідники-історики вважають великою помилкою, головно в тих часах, коли в нас не було багато таких старшин. Якщо вже прийшло до суду, то можна було винести лагідний присуд, а не смерть.

Автор у своїй скромності зазначує, що він не претендує на всестороннє і вичерпне висвітлення трагедії Болбочана. Його велика заслуга вже хоч би в тому, що він зібрав масу розпорошених по всіх усюдах матеріялів у справі Болбочана і на їх підставі виготовив свою працю.

З бібліографічного боку заслуга автора вже хоч би в тому, що він на 65-ох сторінках упорядкував використані ним джерела з додатковими примітками.

Торонто, 6 липня 1999 р.

Леонід МУХА

ВКП(б)–ВТОРОЕ (ДРУГЕ) КРІПОСНЕ ПРАВО

На даний час заслуженою увагою користується в Україні книга російського письменника Ігоря Буніча „500-річна війна в Росії". Жанр цієї книги можна визначити як політична аналіза.

З преамбули: „Війна в Чечні стала ще одним, чи не самим ярким фактом нашої історії, який підтверджує тезис Буніча про фатальну необхідність війни властей Росії із своїм народом. Немає сумніву що це чесна спроба розібратися в цьому, чому та з яким наміром, і хто розпочав війну в Чечні, а головне–чому армія великої країни зазнала нищівної поразки в конфлікті з напівпартизанським рухом. В цьому томі детально висвітлена закулісна сторона альянсу Росії і Білорусі. Війна та продовжується..."

Перша частина книги „Лом президента" висвітлює та аналізує події, які розгорталися в Росії довкола президента Б. Єльцина після розпаду Радянського Союзу, розпачливі спроби посткомуністичної номенклатури повернути собі панівне становище та жахливі наслідки цієї боротьби.

Друга частина: „Кліки президента"–аналіза політичної авантюри посткомуністичної Росії в Чечні. Третя частина „Історичні нариси", в якій їх аж сім. Це нариси часів царювання Петра І. Автор аналізує так неславне минуле імперії, на відміну від майже всіх письменників Росії, які прославляли зловісну тему беззаконня заради побудови „єдіной і нєдєлімой".

В шостому нарисі „Перше кріпосне право" розповідь про перші всенародні заворушення та повстання проти узурпатора, детальна аналіза боротьби в усіх губерніях Росії. Від 19 лютого 1861 р. до 19 лютого 1863 року в Росії було 1100 бунтів.

Нас найбільше інтересує останній нарис „Второе (тобто друге) кріпосне право (большевіков)". В нашій так бездалісно обріханій історії ворожа нам пропаґанда старається замовчати сам факт збройної боротьби приречених на загибель, в основному, селян. Адже виходить, що наш народ, такий героїчний в минулому, у тридцятих роках перетворився на смиренну отару, яка покірно йшла під ніж, віддаючи катам увесь цвіт нації. Ніхто з них, виявляється, і думки не мав про те, щоби скинути ненависну більшовицьку владу. На щастя, правда була іншою і нариси автора нас в цьому ще раз переконують.

З листа в газету „Правда": „Якщо Ви хочете, щоб вам вірили, то

надрукуйте в своїй газеті, що вашу партію ми називаємо ВТОРОЕ КРЕПОСНОЕ ПРАВО (БОЛЬШЕВИКОВ), от вам і ваша ВКП (б)! Мій дідо родився кріпаком, був звільнений царем і не міг вгомонитися, вважаючи що його обділили землею. Мій батько все життя працював, прикупив землі, вибудував кузню та зажив багато, захищаючи Росію від німців, та повірив вашій ВКП (б). Він воював з білими, був нагороджений орденом, не розгинаючись, підіймав зруйноване господарство, захищав ваш продналог, і тільки весь час говорив: „Потерпіть ще трохи, переборемо розруху, розбагатіємо трохи і наступить правдива комуна". І от вона наступила, ваша комуна, і ... полилася кров. Стільки крови в своюму селі він ніколи не бачив..."

Дійсно абревіятура ВКП (Всесоюзна комуністична партія) вже інакше не розшифровувалася селянами як ВТОРОЕ КРЕПОСТНОЕ ПРАВО. В секретних донесеннях також відмічалося, що бідняки часто говорять: „Ви зробили з нас кріпосних, ще гірше як ми ними були".

Сама „Правда" повідомляла, що в одному українському селі жінки на зборах кричали: „Совіцький уряд воскресає кріпацтво", а місцевому начальству говорили: „Ви зганяєте нас в колективи, щоби зробити своїми рабами, а самі стати поміщиками".

Такі настрої були в подавляючій більшості селян, небажаючих вступати в колгоспи. Найбільше голосних, одного за одним, арештовували по всіляким звинуваченням, постепенно вгамовуючи залишених.

Перший секретар ЦК України С. Косіор підтверджував: „Адміністративні (?) міри... не тільки проти середняків, але і проти бідняків стали систематичним компонентом (окреслення то яке!) роботи не тільки райнаркомів, але і обкомів". Завуальовані фрази висловлювання мовою совіцької „фразології" розшифровувалися просто: смерть від голоду в рідній хаті або депортація у невідоме. Сама можливість запрацювати на прожиття ставала нереальною, будь-яке ремесло на селі було карним злочином.

Тому виявилася необхідність в кожному селі побудови тюрми, незалежно від кількости господарств. За царату тюрми були тільки в адміністративних центрах, тепер вони були тільки для селян, які на зборах голосували „проти". Опір колективізації приймав часто форму відкритих виступів–повстань.

В 1929-30 роках проведено вилучення від селян зброї. Указами 1926, 1928, 1929 років була введена обов'язкова реєстрація мисливської зброї та були прийняті міри, щоб вона не продавалася „злочинним та соціяльно небезпечним елементам", бажаючі закупити рушницю мусіли отримати дозвіл в ОҐПУ.

В серпні 1930 року, коли всякі спроби та акти громадянської непокори дали владі нагоду зрозуміти, що в руках селян залишилося ще багато накопиченої за роки війни зброї, по селах почалися загальні обшуки, які однак не дали бажаних результатів.

Серед сотень протоколів обшуку можна знайти згадку про вилучення „короткоствольного пістолета" або що зброї не знайдено. Зате знайдено і „вилучено на користь держави срібні монети на 30 карбованців 75 копійок, паперові гроші на суму 105 карбованців, два шлюбних перстені" і т. п. У влади з'явилася можливість забрати останнє, що пройшло повз їх увагу в незабутні часи „побідоносного шествія соціалізму" та громадянської війни.

Незважаючи на те чи була в них зброя, чи ні, селяни виявляли часто спротив. Доповіді в партійні чи чекістські органи відмічають багато вбивств активістів та партійних працівників, котрих офіційно попереджували „не підходити близько до своїх вікон та не з'являтися на вулицях з приходом темноти".

Ґазета „Советская Україна" пише, що „в першій половині 1930 року куркулі виконали 150 (як точно?) вбивств і підпалів. Дальше статистика просто пропадає, видно тому, що цифри стають абсолютно небажаними для влади. У селі Бірки Полтавської области в січні 1930 р. був важко поранений начальник місцевого ҐПУ, в березні згоріли всі адміністративні будинки колгоспу, а також житлові будинки відібрані в куркулів та передані комуністам.

Більше небезпечними були масові протиколгоспні демонстрації. Совіцькі джерела називають їх „збройними демонстраціями", в котрих брали участь „тисячі людей", які виконали терористичні акти. Одна з таких „демонстрацій" на Північному Кавказі була придушена тільки через шість днів з допомогою кавалерії та бронетехніки. Мали місце і збройні повстання, які нагадували першу селянську війну 1918-1922 років. Та на цей раз воєнний потенціял повстанців був набагато меншим, дались взнаки великі втрати в роки селянської війни 20-х років та страти при розкуркулюванні.

У вересні 1930 року заколот в селі Рудківці привів до втечі місцевої міліції, але через три дні був придушений відділом ҐПУ. Декілька чоловік розстріляно, біля тридцяти депортовано.

В червні 1931 року післано кавалерійський полк в село Михайлівське для придушення повстання. В битві „при Михайлівському" застосовувалась навіть артилерія, згодом всіх чоловіків старше 15 років арештовано, 350 чоловік депортовано.

В долині Дністра, в селах Ґладениці і Троїцьке вибухнули повстання, які були жорстоко придушені після кривавих боїв загонами військ ҐПУ та міліції.

Повстання в Чернігівській області весною 1930 року поширилося на п'ять районів і було подавлено військовими відділами, перекинутими з Кавказу. В Дніпропетровській області повстання також поширилося на п'ять районів. Піхотна дивізія, розташована неподалік, відмовилася виступити проти селян та вступила з повстанцями в переговори. Командира дивізії арештовано, але дивізію не наважилися використати проти збунтованих селян, а перекинули загони ҐПУ з інших республік.

Ціла серія заколотів мала місце в Херсонській, Кам'янець-Подільській та Вінницькій областях, де територіяльні війська примкнулися до повстанців і виявилася необхідність концентрації військ ҐПУ та реґулярної армії, щоб дати раду з заколотниками.

В одному районі Дніпропетровської области повстання очолив командир Червоної Армії, що був на відпустці. Він повів ледь озброєних селян проти частин ҐПУ та загинув в бою.

В деяких районах України та Північного Кавказу проти повстанців використовувалась навіть авіяція. В Даґестані одна ескадриля відмовилася обстріляти з повітря козачу станицю, за що була розформована, а половина особистого складу розстріляна. Згодом в цьому районі був повністю знищений полк військ ҐПУ.

Сумнозвісний кат Фриновський, командувач тоді погранвійськами ОҐПУ, який очолював у цьому районі каральні акції, доповідав в Політбюро, що десятки тисяч селян фізично знищено, а сотні тисяч відправлено на заслання та в табори.

В Криму, де було розкуркулено 40 тисяч татарів, вибухнуло в грудні 1930 року в Алакаті повстання, яке закінчилося тисячами смертних вироків і масовим виселенням в табори. Голова Криму Мехмет Кубай в 1931 р. поскаржився на пограбування республіки і лютий голод, після чого пропав безслідно. В гірських районах Північного Кавказу мали місце великі збройні виступи, виявилася потреба перекинення туди великих з'єднань армії і багато місяців збройної боротьби...

В лютому 1930 року в трьох селах Одеської области виникнули „бабські бунти". Розігнавши палицями представників влади, жінки розібрали по хатах, ледве держачися на ногах від голоду, конфісковану в них худобу й інше майно. Загін ҐПУ подавив заколот, арештувавши майже всіх жінок. В селі Плешки Полтавської области жінкам вдалося весною 1933 року захопити склад з зерном. Прибула міліція, відкрила вогонь, вбито багато жінок, а решту депортовано.

Найбільше катастрофічною та широко розповсюдженою реакцією селянства на новий порядок був забій худоби. Відповідальний за збір врожаю на Україні Чернов, згодом нарком сільського господарства, відмітив, що, незважаючи на такий масовий забій, м'ясо

ніде не продавалося–його споживали(???) самі селяни. „Вперше за всю свою жебрацьку історію,–пише він (Чернов),–російський(?) селянин, нарешті наївся м'яса досита".

Розкуркулювання послужило прекрасною оказією для нападів на церкву. Літом 1929 року на з'їзді „Войовничих атеїстів" на всій території СРСР була де факто об'явлена настанова на повне знищення церкви.

Концентрована атака, яка почалася в кінці 1929 року, досягла апогею в березні 1930. Війна на знищення велась проти всіх релігій. Навіть протестанти, про яких здавалося б тимчасово забули, вважаючи їх противниками всіх інших церков, скоро відчули навислу над ними небезпеку. Та ні одна церква не була так тотально знищена з об'явленням їх поза законом, як Українська Автокефальна Церква та Українська Греко-Католицька (Уніятська) Церква. В період 1934-36 років останки Української церкви були знищені. Всі постепенно наново назначені митрополити УАПЦ загинули в застінках НКВД.

Знищивши в 1929-30 роках праву опозицію, проводячи розкуркулювання та колективізацію, які з особливою силою вдарили по Україні, великий „вождь" вирішив і назавжди знищити так противні йому центробіжні тенденції в республіці, носіями яких Сталін вважав і селянство, і інтеліґенцію. Та на перешкоді Сталіну стояли не тільки вони, а й українські комуністи.

Після Третього Всеукраїнського з'їзду ВКПУ об'явлено та проведено тотальну війну проти України. Серед командуючих особливе місце відводилося Акулову, заступникові начальника ОҐПУ, та Хатаевичу, які звернули на себе увагу Сталіна нелюдськими методами колективізації на Уралі. Страшний терор голодом, який пронісся над республікою, не йде в жодне порівняння з наслідками ані першого, ані другого „кріпосного права", про що наївний український селянин жалівся в газеті „Правда".

„Писати про цю війну абияк не піднімається рука, тому що загинуло в ній набагато разів більше, як в усіх ядерних катастрофах двадцятого століття, разом взятих. Навіть в переложеній мною книзі Роберта Конквіста „Терор голодом" описано тільки те, що лежало на поверхні. А якщо реально відкрити сховані дотепер „ОСОБЛИВІ ПАПКИ" різних Політбюро, то стануть явними такі тайни на дорозі в „світле майбутнє", які будуть леденіти серця багатьох наших поколінь, ще ненароджених потомків",–пише автор.

Цінність публікації ще й у цьому, що написана досить об'єктивно. На жаль, наші „писаки" ще до цього не доросли, хоч архівів вистачає і в Україні.

Миколаїв, квітень 1999 р.

ЗВІТ ПОЛКОВНИКА АНДРІЯ МЕЛЬНИКА

При кінці 1944 року німецькі чинники почали заходи для притягнення народів Східної Европи до боротьби з більшовизмом. Крім росіян, які вже мали зорганізовану т. зв. Російську визвольну армію, під номінальним керівництвом генерала Андрія Власова, переговори велися з представниками українців. У плянах було створити Український Центральний Комітет як єдину політичну репрезентацію українців та Українську Національну Армію, до якої входили б всі вояки-українці у німецьких збройних силах.

Від українців першим кандидатом на пост голови УЦК став полк. Андрій Мельник, якого восені 1944 року звільнено з концентраційного табору.

Його звіт, ксероксову копію котрого ми отримали, друкуємо внизу. Автентичність цього звіту до українських політичних і громадських чинників засвідчили люди, які знали письмо полковника, між ними співробітник Юрій Карманін. У звіті затримано правопис і мову оригіналу.

Ближче про переговори див. Кость Паньківських: „Від комітету до державного центру", Життя і мислі, 1968 р.

Підсумки переговорів переведених мною з доручення порозуміння українських політичних чинників.

По моїм звільненні в дні 17 жовтня 1944 р. стрінувся я з проєктом українських і німецьких чинників заснування Українського Національного Комітету, як репрезентації українства на терені Німеччини. Після засягнення інформацій по переведенні мною розмов з представниками українських політичних і громадських чинників виявилося, що цей проєкт находить їхнє повне признання. У висліді тих розмов повстало порозуміння українських політичних чинників у Німеччині. Внаслідок того запропоновано мені стати на чолі майбутнього УНК і проводити в цьому напрямі переговори з німецькою стороною

Беручи під увагу українські національно-державницькі змагання і досвід останніх літ, я заявив, що пропозицію мого головування в УНР я можу щойно тоді прийняти, коли зі сторони німецького уряду дані будуть певні ґарантії і тим самим вигляд на можливість здійснення українських плянів для створення УНК і що най-

важливіше для будучої праці під моїм керуванням.

По вступних розмовах з'ясував я 25 і 30 жовтня 1944 компетентним німецьким чинником позитивне становище українства відносно УНК і для оминення всяких недоговорень і непорозумінь видвигнув я, подаючи їх до відома укр. політичних чинників, ось які передумови, від сповнення яких німецьким Урядом узалежнюється обняття мною головства в майбутньому УНК.

а) повна амнестія і звільнення негайно всіх українців з тюрем, таборів і арештів, де опинилися вони під всякими закидами, за винятком провин і злочинів кримінальних і більшовицької акції.

б) поява декляраціі німецького уряду, в якій він 1. признає природнє право українського народу на власне життя в самостійній українській державі в українських етноґрафічних межах, 2. заявляє готовість піддержати українські визвольні змагання всіми засобами, зосібно мілітарно, сприяючи створенню укр. національної армії під одноцілим українським командуванням, 3. проголошує територіяльну незаінтерисованість до українських земель і готовість пошанувати суверенітет української влади на українських землях, 4. зобов'язується з хвилиною заключення мира стягнути німецькі війська з усіх українських земель.

в) ратифікація факту повстання УНК відбудеться в міністерстві закордонних справ і голова майбутнього УНК принятий буде міністром закордонних справ Німеччини.

г) незв'язування українських справ, засібно УНК, з акцією генерала Власова, до якої то акції українство ставиться негативно і всяке пов'язання УНК з цією акцією уважає неприємними.

На конференції в дні 30 жовтня 44 заявлено мені з німецької сторони, що відповідь на поставлені мною передумови наспіє щойно по п'яти днях. Завважено мені рівночасно, що деякі з предложених передумов є ледви до приняття для німецької сторони.

В міжчасі одержав я від представника німецької сторони, з яким я вів переговори, нарис обосторонних деклярацій, цебто німецької і української сторони з приводу покликання до життя УНК.

Проєкт цей унятий в так загальних рисах, так відбігав від вище згаданих передумов, що я рішився виждати на відповідь, яка мала наспіти за кілька день. У вичікуванні на відповідь через два тижні йшла підготовка для скликання і уконституовання УНК, опрацьовання статуту, розгляд особового складу майбутнього УНК тощо.

В дні 11 листопада 1944 наспіли перші вістки про намірений пражський конгрес і створення комітету для визволення народів Росії. Вістки ці найшли підтвердження в дні 14 листопада, в прого-

лошені відомого маніфесту генерала Власова. Подія ця була посередньою відповіддю на одну з точок згаданих передумовою і наказувала бути далеко не оптимістом відносно очікуваної відповіді.

Подія ця схвилювала не тільки українство, але й усі народи поневолені бувшою і теперішньою Росією. Вона найшла належний вияв в ноті до німецького уряду за підписом представників народів: азербайджанського, білоруського, вірменського, грузинського, кримотатарського, північно-кавказьких, туркестанського, урало-татарського і українського. Від української сторони підписав я цю ноту з доручення українських національних чинників. В ноті наведені в кінцевих виводах три засадничі домагання, які були видвигнені теж і мною в моїх переговорах з представниками німецького уряду, а саме:

1. признання національних самостійних держав,

2. згода на створення національної армії під власним командуванням,

3. уневажнення претензій генерала Власова відносно поневолених Росією народів.

В дні 17 листопада 1944 запрошено мене представником німецького уряду, з яким я вів переговори, на довго ожидану конференцію. Відповідь, яку я тут одержав, є в засадничих питаннях відмовна, в других справах частинно чи вповні позитивна.

Позитивно принято німецьким урядом домагання амнестії і нотифікації повстання УНК у міністра закордонних справ Райху. Лише частинно позитивно принято домагання створення укр. національної армії, бо відкинена передумова, щоб ця армія була під одноцілим українським командуванням. Негативно потрактовано поставлену передумову появи від німецького уряду декларації, зокрема признання Української Самостійної Держави.

Негативною була теж відповідь відносно незвязування української справи з акцією генерала Власова.

По одержанні цієї відповіді я заявив представникові німецького уряду, що супроти відношення німецьким урядом найважніших з предложених мною передумов, я не вважаю для себе можливим піти на зустріч бажанням укр. націон. чинників, щоб я обняв керму майбутнього УНК, бо не маючи необхідних гарантій з німецького боку, я не бачу можливости створення УНК під моїм кермуванням. Заявив я рівночасно, що одержану німецьку відповідь, і вслід за тим і мою децизію подам до відома укр. політичн. чинників.

Ось найважніші моменти переговорів, що їх перевів я з пред-

ставником німецького уряду. Уважаю, що цим пройдено один етап на шляху до створення УНК. уважаю мою місію в переговорах з німецькою стороною відносно УНК за скінчену і передаю порозумінню укр. політичних чинників стан речей, що заіснував в міжчасі, під розгляд і рішення.

Берлін, дня 18 листопада 1944.
Фаркашин, 4 січня 1945 р.

Ось найважніші моменти переговорів, що їх провів я з представником німецького уряду. Уважаю, що цим пройдено один етап на шляху до створення УНК, уважаю мою місію в переговорах з німецькою стороною відносно УНК за скінчену і передаю порозумінню укр. політичних чинників стан речей, що заіснував в міжчасі, під розгляд і рішення
Берлін, дня 18 листопада 1944
Фаркашин, 4 січня 1945 р.

"Brody-Lew" Inc., Brotherhood

БРАТСТВО ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ

У пам'ять сл. п. Побратима Степана Шугана зложили: **по 100 дол.**: Томоруґ Марійка і Славко, Шуган Ярій і Дженіс, Кушнір-Винник Віра і Остап, Зінич Уляна і Влодко, **по 50 дол.:** Григоровичі Кирило і Ірена, Закревські Андрій і Ліда, Ференцевичі Юрій і Христина, Чехович Дана, **по 25 дол.:** Балабан Ярослав, Слупчинські Орест і Марічка, Мисак Василь, Бачинський Ярема. **Разом: 830 дол.**

У пам'ять сл. п. Побратима пор. Романа Луцького: Богдана Кручак (дочка)–**50 дол.**

У пам'ять сл. п. Побратима Степана Волянського: Галина Волянська (дружина)–**100 дол.**, д-р Р. Барановський–**25 дол.**, Станиця УД УНА Гартфорд (збірка)–**375 дол.**

Орест ГОРОДИНСЬКИЙ

ЛИЦАРСЬКИЙ ХРЕСТ У ВІЙСЬКАХ СС

Описи воєнних подій 2-ї світової війни ще дальше цікавлять історпків-дослідників. використовується архівні матеріяли. Дуже багато публікацій англійською мовою, як також німецькою, появляється про бої на Східному фронті. Час до часу в таких публікаціях є згадки про Україну, бо там велись завзяті бої, як також і про українців-добровольців. На жаль, у використаній літературі немає відкликів до джерел українських авторів. Це відноситься головно до Дивізії „Галичина" та подій останніх 3-ох тижнів війни. Можна думати, що автори не знають української мови. На мою думку, не брак знання мови, а радше мало історично обґрунтовані описи подій, що не піддержані іншими друкованими матеріялами. В Америці існує т. зв. Військовий книжковий клюб, який пропо-нує своїм членам, по зниженій ціні, книжки з воєнною тематикою, не тільки останньої, але і давніших воєн. Тематика Східнього фрон-ту є найбільш популярна, а в біографіях поодиноких німецьких діячів,–як політичних чи військових,–Україна й українська проблематика широко обговорювана. В тих історичних описах подій, хоч німці допустились великих злочинів, автори по них згадують, але не надають їм першенства в описах воєнних акцій.

Подаю деякі цікаві інформації з книжки „Військо СС–пекло на Східньому фронті–Військо СС–війна в Росії 1941-45". Автором книжки є військовий історик Христофер Айлебі, який спеціяльно цікавиться військовими медалями й відзначеннями 3-го Райху (Гітлер). Написав працю про воєнні відзначення 3-го Райху, боєві відзначення альянтів в 2-ій світовій війні, німецькі медалі й політичні відзначення. В згаданій книжці він спеціяльно відмічує членів формацій СС, що були відзначені Лицарським Хрестом–також з дубовими листками і мечами.

Автор відмічує не тільки чисто німецькі формації, але також і чужинецькі дивізії, що були підпорядковані військам СС.

Історики сьогодні, користуючись архівами, мають можливість з'ясовувати події з обох сторін. Автор згадує боєві дії поодиноких дивізій, про бої під Уманем, в Криму, про зиму 42 р., про окруження в Дем'янську, про відбиття Харкова в 43 р. Згадує, що в половині листопада 41 р. СС дивізії втратили 407 старшин і 7930 вояків вбитими, 816 старшин і 26299 підстаршин і стрільців раненими.

Німецькі армійські старшини не схвалювали жорстокостей СС, а ген. Боегм Тотельбах виложив свої критичні думки в спеціяльному звіті відносно поведінки спецчастин батальйону „Бранденбурґ" до жидів після вересневої кампанії в Польщі 1939 р. СС ґрупенфюрер Панцке заявив, що СС мають спеціяльні завдання і тому не будуть виконувати заряджень Армії. Такі звіти дійшли до ген.-полк. Блясковіца: він став критиком і опонентом поведінки СС у Польщі. Звіт той вислав до головнокомандувача німецьких збройних сил (Вермахт) фельдмаршала фон Бравхіча. З початком війни німецькі „Айнзацґрупи СС" були підпорядковані Вермахтові, і багато старшин Вермахту мали критичну думку, що одного дня прийдеться за ті злочини відповідати, що й сталось. Також шеф військової контррозвідки адм. Вільгельм Канаріс висловив був критичну думку, що одного дня Вермахт, що „під його носом" відбувались ті злочини, буде за це відповідати. В книжці немає згадки, що українці допомагали німцям в ліквідації жидів чи польського мирного населення. Є згадка про Камінського Бронислава Владиславовича–росіянина, а в дійсності поляка, який як старшина польської армії здезертирував на початку 20-их років з польського війська через певні надужиття, до Радянського Союзу. З приходом німців зорганізував „армію" на середущому відтинку фронту, помагав німцям у винищуванні радянських партизан, брав участь з своїм „військом" у придушуванні польського повстання у Варшаві, відзначався спеціяльною жорстокістю до поляків, чого було забагато СС генералові Бах-Залеському, який, прикликавши „генерала" Камінського на конференцію до місця свого постою під Варшавою, поставив під польовий суд і Камінського розстріляно.

Головною ціллю книжки було подати прізвища тих членів формацій СС, які одержали за своє геройство Лицарський Хрест. В книжці є список всіх СС-дивізій і хто з тих дивізій одержав це найвище відзначення на Східньому фронті. В ненімецьких формаціях СС Лицарський Хрест одержували головно німці з т. зв. „рамового персоналу". Командир Дивізії „Галичина" Фрайтаґ одержав Лицарський Хрест. Під Бродами він зрезиґнував з командування Дивізією, обвинувативши вояків Дивізії в боягузстві. За що він одержав то відзначення? Кого із старшин, як німців так і українців, він подав до відзначення? Вояки Дивізії–українці–як старшини так і стрільці–виявили під Бродами велику відвагу й самопосвяту. Це, мабуть, єдиний старшина СС Фрайтаґ, який одержав Лицарський Хрест за трусливість і нездарність.*

Найбільше відзначень Лицарським Хрестом отримали члени

Дивізії ч.11 „Нордлянд". З ненімецьких прізвищ можна назвати: дес. Хрістоферсен Еґон (11.7.44), хор. Кам Соерен (7.5.45). В 15-ій дивізії (лотишській ч.1) пполк. Аперетс Карліс (21.4.44) і дес. Сенсберґ Карліс (9.5.44). В 19-ій дивізії (лотишській ч.2) хор. Адамсонс Мервальдіс (25.4.44), хор. Анканс Роберт (25.1.45), ст. дес. Ансонс Зеніс (25.1.45), сот. Буткус Заніс (21.9.44), пор. Ґайґальс Робертс (5.5.45), пполк. Ґалдінс Ніколайс (25.1.45), майор Райнголдс Волдемар (25.1.45), дес. Рікстінс Альфредс (5.4.45). У 20-ій естонській Дивізії– сот. Маітла Паул (5.4.45), дес. Нуґісекс Геральд (9.4.44), пполк. Ріiпалю Гералд (23.8.44). У леґіоні „Недерлянд" ст. стр. Моойман Ґерардес (30.2.43). У 23-ій Дивізії „Недерлянд": ст.стр. Бріунс Дерк-Елько, ст. стр. Страпатін Стефан. У 28-ій вальонській дивізії: їхній к-р майор. Леон Деґрель (20.2.44), а дубові листки: уштуф. Ґілліс Леон (30.9.44), хор. Лєрой Джаквес (20.4.45). У 33-ій див. (фр.ч.1): сот. Ферет Генрі–Йосиф (29.4.45), дес. Ваульот Евген (29.4.45).

Цікаво відмітити, що хоч Німеччина програвала війну, то її канцелярійщина у відношенні до надавання навіть найвищих нагороджень діяла до останнього дня існування 3-го Райху. Уважаю, що зазначені дати–це акт підписання грамоти нагородження. Отже, в 1945 р. нагороджено Лицарським Хрестом вояків із таких частин: 6-ий армійський лотишський корпус (1.2), Хорватська дивізія (11.1)– Лицарський Хрест, а дубові листки(ч. 2) 3-ий панц. Корпус (25.1), „Прінц Ойген" (28.3), „Норлянд" (7.2, 28.2, 16.3, 20.4, 28.4, 2.5, 9.5). 19-та Див. (лотишська ч.2): 21.1, трьох 25.1, 5.4, 9.5, 3.5, 4-ох старшин див. „Ганджар"–самі німці, 15-а Див. (лотишська ч.1): 9.5. 20-а див. (естонська ч.1): 31.3, 5.4, і дуб. листки 9.5 див. „Марія Тереса": 4.2, дуб. листки: 23-тя Див. „Нідерлянд": 5.3, 17.3, 5.4, 9.5. 27-ма Див. „Лянґемарк": 28.2, 28-а Див. „Вальонія": 20.4 33-тя Див. „Шарлеман":29.4.

Як бачимо, військова адміністрація, коли ходить про нагороджування за геройство, працювала до останнього дня. Можна припускати, що ті, що одержали відзначення в останніх днях, може й не знали про це, записано їх тільки в реєстрі.

Приходить настирлива думка, чому в українській Дивізії так мало відзначень Залізний Хрест ІІ-ї чи І-ї кляси. Пояснення може бути те, що командні становища займали німці–а від командуючого відділом залежало запропонувати кандидата до відзначення. Знаю з оповідань наших вояків, що вони виказували відвагу й самопосвяту, та не вони одержували відзначення , а німці, які не виявляли таких якостей. Слід не забувати про стару істину: щоб отримати хрест за хоробрість не треба бути там, де хрести здобуваються, а

там–де їх роздають.

У моїй статті „Відзначування членів 1-ої УД" (Див. „Вісті Комбатанта", ч.4-5. 1974, ст.27-30) 1 серпня 1944 р. у списку відзначених Залізним Хрестом 2-ої кляси за бої під Бродами на 101 осіб є тільки 22 українців. Відзначуваних подавано й у газеті для вояків Дивізії „До перемоги", а згодом „До бою". **

---

*Рекомендацію ген. Фрайтаґа на Лицарський хрест Залізного хреста (Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes) подав головнокомандувач 3-ої танкової армії генерал-полковник Равс (Raus) 23 липня 1944 року, зазначуючи в своїй оцінці, що він не може подати повної оцінки Фрайтаґа тому, що він дуже коротко був у складі 1-ої танкової армії.

Хто подав ген. Равсові „геройські подвиги" ген. Фрайтаґа, він не згадує. Однак в описі боїв підкреслює, що Фрайтаґ не здобув успіхів у битві в найважчих умовинах з німецьким військом, але з українськими вояками галицької землі, які „внутрішньо були слабкі й нерішучі". Правда, він згадує, що від 12 липня, коли українці йшли в першу лінію, зустрінули відступаючих німецьких вояків, але далі пише, що вони „душевно захворівши, з переляку втікали й частково свою зброю спрямовували проти своїх старшин і підстаршин (sic!). (Старшини й підстаршини у великій більшості були теж українці–ред.). І тільки завдяки особистій рішучості командира Дивізії і його командирів полків та його неперевершеній відвазі вдалося встабілізувати ситуацію". До 17 липня 1944 р. всі завдання були виконані, і це „з українцями" (підкреслення в ориґіналі).

„Фрайтаґ, хоч поранений–після геройської смерти генерал-майора Ліндемана–залишає оточення як останній генерал".

„22 липня 44 пізно пополудні командир дивізії, на чолі близько 4000 вояків усіх дивізій 13-го корпусу, проривається з оточення, взявши особисте рішення, у південно східньому напрямі"..

Дійсність була інша. Начальник оперативного відділу штабу Дивізії майор Вольф-Фрідріх Гайке в своїх споминах пише, що на обговоренні становища генералом Ліндеманом, який командував двома дивізіями, що прикривали прорив, ген. Фрайтаґ заявив, що не має контролі над своєю дивізією і резиґнує з командування нею. Ліндеман приймає його резиґнацію і призначує до свого штабу. (Це відбулося 20 липня).

„В складі частин генерала Ліндемана українські вояки билися хоробро. Не занотовано жадного випадку переходу українського вояка Української Дивізії на большевицький бік"–закінчує цей розділ Гайке.

Далі Гайке пише, що група, в якій був ген. Фрайтаґ, перейшла залізничний насип через водогони в насипу.

Виглядає, що рекомендацію на нагородження Лицарським хрестом Фрайтаґа написав Равс на „рекомендацію" вищої влади. І ця рекомендація „шита білими нитками".

Коли ген. Фрайтаґ отримав Лицарський хрест, у своєму зверненні до вояцтва Дивізії він „великодушно" писав 19 жовтня 1944 року: „Я ношу це високе відзначення за всіх відважних і зразкових німецьких і українських старшин, підстаршин і вояків моєї Дивізії, які в тодішніх важких днях під Бродами високо підняли вояцьку честь (das Soldatentum geschaffen haben) своєю участю в боях, поставою і характером, і тим самим створили традицію для 1-ої Української Дивізії".

**Перші залізні Хрести І-шої кляси для поручників першої української дивізії Володимира Козака та Остапа Чучкевича.

Поручник Козак Володимир, якого за бої під Бродами відзначено Залізним Хрестом ІІ-ої кляси, виріжнився знову в останніх боях Дивізії. 15-го ц. м. вдерся він на чолі своїх стрільців приступом до замку Ґляйхенберґ, прочищуючи собі дорогу рукопашнім боєм, та таким чином визволив оточену ворогом залогу замку і вможливив встановити наново давну бойову лінію.

Поручник Чучкевич Остап в днях 6-го та 8-го ц. м. в боях за місцевість Ґляхенберґ, не зважаючи на своє життя пішов на чолі своєї сотні у наступ на добре розбудовані становища большевиків. Своїм завзяттям пірвав за собою своїх стрільців, які здобули повний успіх.

(З дивізійної газети „До бою", ч.6, 28 квітня 1945 р.)

Фінляндська медаля для добровольців за зимову кампанію 1939-40

В 3-му числі „Медаль Коллектор", за травень-червень 98 р., стор. 22-30, поданий поіменний список 89-ох фінляндців, що в роках воєнних і повоєнних опинились в Америці й Канаді. В тому числі 8 було добровольців з Америки, а 2–з Канади. Інші переїхали з Фінляндії після закінчення війни. В 1991 р. уряд Фінляндії, за підписом маршала Манергайма, встановив воєнне відзначення для військовиків-чужинців, які брали участь в зимовій кампанії 39-40 проти СРСР. Він доручив вручити їх для тих вояків, що згодом жили поза Фінляндією. Фінляндське Т-во доручило відзначити фінляндських ветеранів в Америці. Головою фінляндських ветеранів в Америці був емер. полк. фінляндського походження Пааво А. Каірінен. Віднайшов він тільки 15. Грамота до того відзначення була виготовлена згідно з фінляндським стандартом. На орденській стрічці (як це буває і в інших державах) були металеві стрічки з поданням місцевостей спеціяльних боїв. Для тих, що брали участь у фронтових боях, відзначення мало схрещені мечі. Один канадець і 6 американців були у фронтових боях. Всі 7 добровольців були на Карельському півострові–місці найжорстокіших боїв. Стяжка до відзначення була чорно-червона, геральдичні кольори Карелії.

Орест Городиський

Музеї

ВІСТІ З ДИВІЗІЙНОГО МУЗЕЮ.

В напруженому ритмі працював музей 1 УД УНА весною і літом 1999 р. За ці місяці його відвідали сотні школярів і педагогів, були делегації керівників освіти з усіх областей України і тут точилися гострі дискусії щодо ролі 1 УД ІНА в національно-визвольному русі. Чимало присутніх вперше почули правду про Дивізію, але були, хоч і не багато, що і надалі вороже ставилися до цієї української збройної формації.

Відвідало музей і все керівництво народною освітою Львівщини, міста Львова та Залізничного району разом з високопоставленими чиновниками з міністерства освіти України. В часі екскурсії автор цих рядків розповів присутнім про героїчний шлях 1 УД УНА і цю величезну допомогу, яку сьогодні надають комбатанти із Канади, США, Англії, Німеччини, Австралії, країн Латинської Америки та країн Европи для рідної держави–України.

Активісти музею, школярі школи ч.34 м. Львова, а саме: Дмитрик Оксана, Гнилякевич Ірина, Барко Юля, Крохмальна Зоряна, Стефанчук Устина та Оркуш Оксана, під керівництвом старшини 1 УД Василя Ґудзія та свого вчителя історії Ігоря Федика, провели підсумкову науково-практичну конференцію про деякі аспекти історії Дивізії та проблем Другої світової війни. На конференцію були запрошені школярі 9-11 кляс, адміністрація школи, кореспондент газети „За вільну Україну" п. Грохольський, брат загиблого дивізійника. Конференція пройшла з великим успіхом і 90 присутніх на ній школярів глибше пізнали власну історію.

Від Головної Управи давній приятель музею п. Мирослав Бігус переслав для читальної залі десятки нових книг, що дало змогу активістам музею ширше залучити нових читачів. Нові надходження поступили від дивізійників: Володимира Мащака, панів Чеканського і Климчука, маестро Бабуняка та його дружини Тамари (Англія). Петро Кицінський з Гамільтону продовжує надсилати до музею виготовлені ним книги і матеріяли, як рівно ж його приятелі-дивізійники з рідної станиці.

Давні прихильники музею–дивізійники Петро Дем'янюк, Андрій Коморовський, Роман Колісник, Михайло Рудзік та інші побратими з Торонтонської Станиці продовжують підтримувати всесторонньою допомогою музей.

В 1998 році вийшла книжка І. Федика „Українські патріоти: син-

теза духу і чину", де є кілька статтей-есеїв про дивізійників. З рецензіями на цю книжку відгукнулися Роман Колісник та Леся Храплива-Щур.

Автор цих рядків продовжує збирати матеріял про бойовий шлях наших дивізійників для своєї чергової книжки, й тому звертається до побратимів з проханням висилати свої спомини.

В музею і школі за даний період пройшла презентація книги Ярослава Панькова „Рімінський ансамбль „Бурлака" в моїй пам'яті". За дорученням автора, книжку розповсюджено в наукові бібліотеки Львова, Києва та інших міст України, подаровано дивізійникам Галицького Братства, школярам і педагогам багатьох навчальних закладів України, політв'язням і репресованим.

Степан Мединський з канадського міста Лондону продовжує надсилати літературу і свої спомини.

Щоп'ятниці в музеї збираються дивізійники: згадують, сперечаються, жартують і читають. Координатор музейної бібліотеки Василь Ґудзій допомагає їм у виборі книг та журналів, організовує дискусії, дає інформації людям, що відвідують у цей день музей, молодь отримує для наукових дослідів матеріяли і книги з історії 1 УД УНА, УПА, історії України.

Невтомним помічником музею є дивізійник з Монтреалю, Богдан Баб'як, який чи не щотижня, разом зі своїми побратимами Зеноном Бандурою, Ярославом Яблонським, Ярославом Паньковим та іншими підтримують існування музею.

Голова Монтреальської Станиці Богдан Маців надсилає інформацію про життя і діяльність дивізійників Монтреалю.

Не забувають за дивізійний музей і побратими з Вінніпеґу, автор цих рядків глибоко вдячний д-ру Романові Бучку, Михайлові Рембарському, д-ру Романові Романовичу, Михайлові Романюку та їхнім побратимам за допомогу музеєві.

З Австралії дивізійним музеєм цікавиться і присилає книги матеріяли–колишній дивізійник, відомий українець-меценат–о. мітрат Іван Шевців. На жаль, Станиці в Австралії не мають ніяких контактів з музеєм, хіба за винятком Мирослава Сендзіка, що з кожним приїздом відвідує музей.

Уже кілька років у музею працюють юні слухачі Малої Академії, що діє при Львівському університеті імені І. Франка. Цього року наукову працю з історії 1 УД УНА написала слухачка Академії Мавіус Катерина, нині студентка історичного факультету ЛДУ.

Нещодавно отримано листа від Почесного голови Станиці в Ед-

монтоні, Михайла Кучева, який прочитав допис школярки Мар'яни Павлів „Слухаючи розповідь дивізійника", що був поміщений в журналі „Вісті комбатанта" ч.2 за 1999 р. До речі, інформацію авторка отримала в музеї. Автор цих рядків виконав прохання шановного Михайла Кучера і відвідав помешкання його побратима по зброї Богдана Яроша, що проживає в Рудно, і передав листа та щирий побратимський уклін довголітньому в'язневі ГУЛАҐу, що був засуджений більшовиками до розстрілу.

Налагоджено листування музею із головою Братства в Німеччині Богданом Шарком, який готує матеріяли для висилки до читальні музею. Він уже неодноразово надсилав матеріяли до музею, але через помилку в адресі, документи і матеріяли нині є в історичному музеї м. Львова. Теж не зле. Музей отримав цікаві матеріяли Крайової Управи Братства в Канаді, з якими познайомлено дивізійників і молодих читачів, що відвідують музей.

З початку заснування музею встановлено тісні контакти з дивізійниками Флориди, ЗСА. Чи не кожного місяця Роман Іваницький посилає книги, матеріяли, документи, поштівки у музей, а Мирон Радзикевич надіслав книгу про гімназію.

За матеріяльну підтримку завідувач музеєм дякує Миронові Радзикевичу, Романові Іваницькому, Семенові Чорному, Теодорові Потерейку, Романові Повитку, Володимирові та Анні Мотикам, Михайлові Павлічку, Романові Сокольському, д-ру Евгенові Стецьківу, Степанові Спасу, Надії Мандрусяк, М. Рогачу, Григорію Божику, Миронові Гром'яку, Михайлові Лисаку, Богданові Висоцькому, Іванові Олійнику, Володимирові Ковалеві, Вячеславові Цетенку, Ярославові Букачівському, Вірі Яворській, Атанасові та Катрусі Кобринам, о. Володимирові Волощуку, Зиновію Савчуку та Степанові Двояку.

Нещодавно музей 1 УД УНА відвідала жителька США, пані Наталя Коваль, яка прибула в Україну разом із своїм чоловіком Богданом. Вона подарувала музеєві унікальну річ–годинник і фотографію загиблого дивізійника, свого шваґра Тараса Коваля, який, будучи учнем 8-ї кляси Академічної гімназії, пішов у лави Дивізії. В жорстокому бою біля хутора Грицина вороже стрільно відірвало ногу юному воякові, а черга із скорострілa прошила груди. Побратими принесли його і поклали в стодолі під опіку місцевим жителям, які не могли врятувати життя двадцятирічному юнакові і, коли він помер, таємно поховали його неподалік обійстя. Годинник героя зупинився на поділці 11.30. Так годинник і пролежав разом з двома ґранатами понад півстоліття біля останків дивізійника.

Дякую Вам, добрі люди, за цю унікальну реліквію.

Радісною була зустріч в музеї з давнім приятелем з Торонта Василем Чуприндою, який по кожному приїзді в Україну обов'язково відвідує музей, оглядаючи нові експонати і книги; автор, разом з Василем Ґудзієм, щиро дякує побратимові за увагу до музею.

Нещодавно музей отримав низку книг та журналів на історичну тематику від подружжя з Мюнхену–Мирослава та Софії Труханів, нагадаймо, що пан Мирослав є автором широковідомої книги „Неґативний стереотип українця в польській післявоєнній літературі", окрім того панство Трухани надали гуманітарну і матеріяльну допомогу школі ч. 34 м. Львова.

Музей відвідали д-р Святомир Фостун та Василь Попадинець з Англії, які жваво цікавилися роботою музею, його експонатами та літературою, одночасно пообіцявши підтримку від побратимів та особисту, що було тут же започатковано. Вони подарували музеєві книжку про 1 УД УНА, яку написав еспанець.

В короткій статті не можливо описати всі напрямки різноплянової і різносторонньої діяльности Музею 1 УД УНА, але перш за все спрямованою на інформування молоді про героїчний шлях українських юнаків в 1 УД УНА в найкритичніший момент нашої історії.

Ігор ФЕДИК
завідувач Музеєм 1 УД УНА у Львові.

ПРО ТРЬОХ БРАТІВ

Десь не тут, колись, не тепер в одній казковій країні жив собі казковий герой-ветеран. І було у нього троє синів. Двоє розумних, а третій, вибачте, дурень. Бо де це бачено, щоб усі троє синів були розумні? Так у казках не буває. Та й не лише у казках. Але знову ж таки у тих самих казках дурні, як ви пам'ятаєте, виявляються спритнішими й кмітливішими за розумників. Взагалі давно помічено, що дурні не такі вже й дурні, як здається. Це ще виявив Еразм Ротердамський, за що й похвалив дурнів.

От і наш дурень був хлопчик здібний і меткий. Вчився на самі п'ятірки, багато читав, дивився науково-пізнавальні телепередачі... Чого не можна було сказати про його розумних братів. Вони вчитися не хотіли аж ніяк, хапали двійки, байдикували і хуліганили. А нащо вчитися, як вони й так розумні? Отож, ледве домучивши середню школу, далі продовжувати освіту не захотіли, подалися у спортсмени... А дурень, закінчивши школу з золотою медаллю, поступив до казкового педінституту і зробився вчителем (дурні, як відомо, люблять вчити інших).

Несподівано у казковій країні почалися реформи, казкова капіталізація. Розумні брати одразу поробилися бізнесменами, поначіплювали червоні піджаки, удень їздять на „мерседесах", уночі тиняються по казино, нічних клубах, грають у „блерджон", п'ють шампанське, діляться спогадами про Таїті, Гаїті та Багами і дивляться, як голі дівчата вимахують своїми секс-символами перед самісінькими їхніми носами... Не життя–казка...

А вчитель зранку вчить дітей, а вдень стоїть з сирітським плакатом біля Казкової Верховної Ради, марно вимагаючи зарплатню за минулий рік... Тільки тепер він нарешті збагнув, що таки справжній дурень!

На добраніч, дорогі читачі-дяді й читачки-тьоті!

Хай вам насниться, що ви нарешті одержали зарплатню за останні півроку і що діти ваші розумні і аж ніяк не мріють стати культурними освіченими людьми–вчителями, лікарями, інженерами, бібліотекарями, письменниками (особливо дитячими)... Про це зараз мріють тільки дурні!.. На жаль.

Всеволод НЕСТАЙКО

(„Перець")

ПРО „ЗАСЛУЖЕНИХ" І „НАРОДНИХ"

Не знаю, що на мене найшло, але я вхопив відро, перевернув його, став на днище і на всю хату заспівав:

Карії брови, карії очі,
темні, як нічка, ясні, як день.

На третій рядок до хати вбігла перелякана Явдоха і скрикнула:

–Тобі що, Пилипе?! Та ж шибки повилітають від твого голосу?

–Ет, давно співав,–мов нічого не сталося, зіскочив я з відра.

–Давно співав... Ми всі давно співали. О, що нам тепер співає,–тицьнула Явдоха пальцем у телевізор.–Колись, бувало, співали в нашому селі від малого до старого. Як сядуть за столи, то 90 співають один в одного і лише яких 10 щось гугнявили. А тепер 10 співає, а 90 слухає, мов якісь інопланетяни. Зі сцени лише жінки співають у хорах і ансамблях. А де чоловіки? Спилися, тюхтії...

–А які співаки були, Явдохо, пригадуєш? Кожен другий міг би бути заслуженим артистом України, і так зо 5-6 на село–народними. Правда, в дорадянські часи не присвоювали звань, бо співати для українців то було звичною справою. Якби моя воля, то я б до Конституції вніс спеціяльний пункт: „Кожен українець має право співати в Україні де хоче й коли хоче". Але співати, Явдохо, а не „орать"!

–І без фонограм, Пилипе. Вони ті фонограми „фанерою" називають. Забери у них ту „фанеру" і мікрофона, то комар дужче задзижчить, ніж ті новітні заслужені артисти. Та якби кожного з них посадив з нашою Марією Петручкою чи Іваном Грепиняком, то не знати, кого більше б слухали.

–А які тексти в тих модерних виконавців... Мов для глядачів з божевільні. Мелодії–одноманітні. Українську літеру „г" вимовляють, як „х", за „ніч" співають „нічь", за „що"–„щьо". І це заслужені й народні?

–Бо тепер, Пилипе, аби стати заслуженим чи народним артистом, не обов'язково аж дуже вміти співати. Треба мати когось у міністерстві культури, у президентському оточенні, у гіршому випадку, бути гомосексуалістом. Можна не йти до свого народу, а носити його назву. Тепер цілком інші критерії.

–Еге ж, подейкують, що багато тих „заслужених" і „народних" виходять на сцену п'яними, верзуть недолугі жарти, волочаться з повіями, влаштовують бешкети. А народ на все це дивиться і розчаровується не лише в естрадних співаках, але й в сучасній українській культурі взагалі. Аж дивно, що один „народний вуйко" дався на дурничку цицкатим шльондрам з однієї газети. Виходить, що в багатьох спортовців і артистів є талант, але нема розуму. Хай би

співали собі, але ж ні–їх кортить і щось сказати, і наліво й направо давати свої інтерв'ю.

–А ти не здогадуєшся, Пилипе, чому тепер саме артистів розкльовують громадяни України, почувши, які вони хитруни й розпусники?

–Очевидно, тому, що хтось заплянував сплюжити саме їх (їхніми ж руками) і відвести удар від себе. Чому, приміром, щось подібного не прочитаєш про міністерських крісляків чи правоохоронців, чи нових рускіх? З них теж багато хто співає „під фанеру".

–І все ж, Пилипе, сучасна українська естрада–це не лише лукуллівські фестивалі і дурненькі дівчатка, завдяки яким живуть десятки спритних шахраїв. Це ще й Василь Зінкевич, і Тарас Петриненко, Іво Бобул і Софія Ротару. Усе ж таки такі, як вони–народні артисти справжні.

–А як на мене, Явдохо, то я б відмінив усі ті звання і реґалії, або зрікся б їх. Але для цього треба бути мужнім. Колись наші предки віддавали життя за високі ідеали, а ми тепер боїмося зробити рядовий сміливий вчинок. До чого змалів наш народ? Моя б воля–рівень кожної людини вимірювався б конкретною нагородою: славою, грошима, пошанівком, а не званнями й реґаліями.

–А я б, Пилипе, постановила так: коли хтось з сучасних естрадних співаків претендує на заслуженого артиста, то йому спочатку треба б принести довідку від психіятра, а відтак–довідку від священика: чи має артист моральне право називатися заслуженим і народним.

–І ти гадаєш, Явдохо, вони не принесли б тих довідок? Вони б при потребі і з того світу поприносили б різні документи. Не так треба чинити, на так. Треба не забувати перевірений спосіб: змалку навчати дітей розрізняти добро і зло, гарне і потворне, талановите й бездарне, мудре і дурне. І тоді деякі „заслужені" й „народні" поцвірінькають, поцвірінькають собі та й або знайдуть собі ліпший заробіток, або зіп'ються. Але, як розумієш, таку публіку виховати непросто. Тепер виростає цілком інша публіка. Її дурять, а вона, бідолашна, навіть помідору не запустить у сценічного ошуканця.

–Епоха штучного, Пилипе, підмінного настає...–по-філософськи зауважила моя жінка.

–А, може, вона швидко закінчиться?–спитав я нас обидвох.

–Може...

Пилип ЗАДЮГАНИЙ
з-під Коломиї
(„Молодь України")

Ро-Ко

ГЕРОЇ ЧИ ЗРАДНИКИ?

Галицька дивізія чи дивізія «Галичина», чи Українська дивізія, чи 1-ша Українська дивізія Української Національної Армії стала славною майже на цілий світ. Бодай західний. Про неї більше написано й говорено, як про будь-яку подібну військову частину. Однак іншої такої частини, як Дивізія, не було, тож не дивно, що така вона історично славна.

Чим вона славна?

Тим, що історики, політики, політологи, журналісти, пропаґандисти й тим подібні науковці й піднауковці можуть її клясифікувати й оприділяти так, як душа забажає чи як хтось замовляє. Й у рідній, тепер незалежній та довільній неньці Україні її не забувають–навіть у Верховній Раді високопоставлені владні персони.

Одні кажуть, що дивізійники герої, другі, що–зрадники, треті, що–збаламучені, четверті, що–вороги народу, п'яті, що–коляборанти, шості, що–колябораціоністи, сьомі, що–буржуазні націоналісти й т. д. і т. і. Що людська уява в політиканській голові не придумає.

Біда в тому та, що в науці історії не вимагається жодного доказу, а тільки інтерпретації якихнебудь висновків–дійсних чи фіктивних–написав і воно прилипло, як реп'ях до кожуха.

Герої–які? Такими, якими вміли бути. Одна леґенда записана, що один цілий курінь на Словаччині перейшов до червоних партизанів, командир котрих зробив з дивізійників непереможних доблесних героїв Великої вітчизняної: післав їх на німецькі укріплення, на певну смерть. А дивізійні лицарі здобули їх без одного вбитого, ще й вивісили червоний прапор на шпилі укріплення. Як у байці...без кінця. Бо леґенда не пише, що з ними сталося «вкінці».

Зрадники–чого чи кого? «Вітчизни»? Тої «большої»?

Збаламучені? Ким чи чим?

Коляборанти? З ким? Колябораціоністи? Для кого?

Буржуазні націоналісти? І ще з додатком «українські», бо, наприклад, «російських» не було й нема. Це вже була почесна назва для українських патріотів на еміґрації, аж доки еміґрація не змінилося на діяспору. В краю таких людей називали офіційно й неофіційно «бандерівцями», хоч Бандера в краю не жив і вже давно загиб. Але його історична слава й досі живе в Україні...

Коли таке діється, це, очевидно, створює містерію, а з тим і містику, й історичні праці стають фікцією. І наростає питання, як горб на верблюді: за що ці люди билися та звідки бралися?

Одні кажуть, що за ковбасу і мармеляду.

За ковбасу напевно ні, але за мармеляду, можливо, бо мармеляда

солодка й під час війни справжньої мармеляди зовсім не було. Тому битися за неї було резонно.

Інші твердять, що боролися проти більшовизму й комунізму.

Проти більшовизну може й так, але проти комунізму ні, бо його ще не було.

Ще інші, що–за незалежну Україну.

Є ще інші теорії, здогади, спекуляції та комбінації, як у грі в покера–а найбільше блефу. Папір усе витримає, а ще в історіях.

В останній час навіть столична преса зацікавилася дивізійниками. Не столична преса Америки, Канади чи Англії, а нашого Золотоверхого. «Київські новості». Навіть помістили світлини–і то дві. Отця М. Левенця, котрого назвали «паном-батьком дивізії», і під другою груповою світлиною підписали: «Унтер-офіцери «Галичини»–випускники німецької підготовчої школи». Світлина виразна і побільшена, тож деякі «унтерофіцери» пізнали себе й образилися. Майже на смерть! Бо то були випускники офіцерської школи інтендантів, а їх, офіцерів, здеградували до підофіцерів.

Врешті ця газета дуже резонно, як говорять автори в наукових працях, відкрила ось що: «Вступаючи до німецької армії, вони не мали наміру завойовувати чужі землі, звільняти «неньку Україну» чи карати «москалів». Завдання галичан були значно скромнішими: захистити свою батьківщину, Західну Україну, від тих, кого вони вважали своїми окупантами. Зокрема і від нас, східних українців, які й досі свято вірять, що ми йшли їх визволяти».

Коментар зайвий чи потрібний? Як кому і для кого. Бо це ще одна містерія чи містика, чи фікція...

Народна газета Анатолій ВАСИЛЕНКО

Ярослав КАЧАЙ

БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ: „БОГОМ ДАНИЙ ВИЗВОЛИТЕЛЬ" чи „КАРАЮЧА РУКА ТВОРЦЯ"?

„Богдан Хмельницький–Біографія". Автор–Janusz Kaczmarczyk. Видавництво–Zaklad Narodowy im. Ossolinskich, Wroclaw 1988. Наклад–50.000, ст.–271.

До цього часу появилось чотири біографії про великого українського гетьмана. Автором першої був український історик М. Костомаров, виданої у Петербурзі в 1884 р., другої–поляк Ф. Равіта-Гавронський (Львів, 1906 р.), третьої–історик Іван Крип'якевич (Київ, 1954 р.) і четвертої, найновішої–поляк Януш Качмарчик (1988 р.).

Автор останньої використав 174 джерел–українських, російських та найбільше польських та чужинецьких, як рівнож кореспонденцію тогочасних польських політиків та очевидців, знайдену у польських архівах, тому уважаємо, що ця біографія є найбільше детальна. В ній вичислюється дуже багато історичних нюансів, які не можливо помістити в короткій статті, тому радимо заінтерисованим прочитати цю цінну працю.

Польський автор біографії Богдана Хмельницького починає такими словами:

„Козаки були готові віддати за нього своє життя. Духовенство, вітаючи його коло золотих воріт, котрі пам'ятали могутність Київської Русі, бачили в ньому Богом даного визволителя". (Sic!)

Для шляхетської Польщі був він усібленням зла, справжнім антихристом, хоч декотрі поляки вважали його караючою рукою Творця.

Хто була ця людина, шанована одними і проклинана другими–запитує автор біографії?

Поляки уважали визвольну боротьбу українського народу під проводом Богдана Хмельницького звичайним бунтом підданих, а білі чи червоні москалі твердять, що ціллю великого гетьмана, вже на початку повстання проти Польщі, було прилучення України до Москви. Незаперечною правдою, підтвердженою його дипломатичною діяльністю та воєнною стратегією, було створення великої незалежної української держави.

Відносно місця уродження гетьмана існує три версії, а саме: Чигирин, Жовква і Переяслав. Автор біографії схиляється до версії, що гетьман народився у 1595 році в Чигирині, та не думає, що він

був шляхецького походження, як рівнож не посідав гербу „Абданк", хоч І. Крип'якевич твердить, що він був гербовим шляхтичем. Ґерб „Абданк" (Abdank) німецького походження, що між іншим означає „суверен"; його мало багато інших шляхтичів. У списку цих, що мали, польські геральдисти не знайшли Богдана Хмельницького. Іван Крип'якевич твердить, що декотрі малозаможні шляхтичі, до котрих належав гетьман, не були внесені до офіційного реєстру. Справі шляхетства автор біографії присвятив дуже багато місця.

Цей дискримінаційний, соціо-паталогічний феномен, характеристичний на протязі століть полякам, закінчився вже за наших часів з кінцем другої світової війни, де з постанням демократичної Польщі її першим президентом став „не гербовий шляхтич", але звичайний робітник, Лех Валенса.

Справу свойого соціяльного походження великий гетьман трактував як другорядну річ, котра для нього не була важливою, він чувся козаком і неодноразово це підкреслював. Польські історики є однозгідні з фактом, що гетьман закінчив Львівський єзуїтський колеґіюм, говорив плинно латиною, хоч дехто твердить, що він також учащав до Київської Могилянської Академії, заложеної в 1617 році. Тільки один раз в свойому листі до польського короля Яна Казимира вживає зворот, „уродився урodженим", що означає в мові 17-го століття, що він шляхетського походження, і більше про це не споминає в своїй кореспонденції.

Про характер і правдомовність гетьмана розказує польський історик Коховський у своїй праці під назвою „Історія Польщі від смерти Володислава IV". На питання польського гетьмана Станіслава Конєцпольського про непереможну фортецю „Кодак", Хмельницький відповів: люди її створили, то й знищити можуть. За таку відповідь він майже не заплатив своєю головою. І сталось так, як він предсказав: козаки знищили „Кодак".

Великий гетьман знищив рівнож і польську армію та залишив польську державу безборонною, однак його ситуація не була дальше легкою. В рух пішли інтриґи польської дипломатії, котра переконала Туреччину заборонити перекопським татарам дальше помагати гетьманові.

Польська дипломатія на чолі з Оссолінським підбурювала Туреччину і московського царя проти дальшої війни і змусила гетьмана погодитись на Переяславську угоду з Москвою, наслідки котрої український народ відчував на протязі століть і до певної міри відчуває ще тепер.

В кінцевих заувагах автор Януш Качмарчик запитує: чим керувався і чого хотів великий гетьман? Відповідаючи, каже: його державотворча діяльність була дуже складна, базована на його особистості. Він зауважує що в науці історіографії гетьмана порівнюють з англійським Кромвелем, з котрим мав багато спільних рис, але мав він більше складну ситуацію, бо в державотворенні починав від зера, а те, що осягнув, завдячує тільки собі самому. До боротьби за самостійність був приготований і обізнаний з політичним життям Польщі, будучи утаємничений польським королем Владиславом IV у його секретних плянах, бо король не довіряв польській шляхті. Там освоїв такі особисті атрибути, як перебігливість і вміння прикривання своїх справжніх намірів. Підкреслює, що гетьман володів вродженою інтуіцією, котра помагала йому у його воєнній стратегії, і був дуже добрим організатором у воєнних операціях.

Його фізичний вигляд, з його портретів 17-го століття, знав і знає кожний поляк. Був він мужчина в силі віку, середнього росту, широкоплечий, сильної будови і маркантного вигляду, його обличчя віддзеркалювало гордість і відвагу.

Мрією Богдана Хмельницького була незалежна українська держава. Його особиста драма з його великими плянами закінчилась з його передчасною смертю, але драма українського народу триває досьогодні.

ВІЙНА–ЯК ВІЙНА

Останні місяці війни. Частини української дивізії „Галичина" у Словаччині. Хорунжому Степанові Цибульському сниться дівчина його мрії. Її немає в природі, але він знає її ім'я: „Еріка". Вона зіткана із загадки й сонця. Але ось вона з'являється в його реальному житті, у днях цієї війни. І її звати саме так: „Еріка". Короткий спалах любови. А потім гірке Степанове похмілля: Еріка виявляється не тією, за кого себе видає,–вона не тільки не німкеня, а українка з Боснії і партизанка...

Але навіть це не стає між ними. Любов сильніша за ненависть, яку мали б відчувати одне до одного вони, належачи до непримиренно ворожих таборів. Надія на щастя навіть не встигає спалахнути. Закохані розлучаються. А вже за кілька днів перед Степановими очима в лісі, після стрілянини, лежить мертва партизанка. Це вона, Надія (своє справжнє ім'я назвала йому під час останьої зустрічі).

Такий сюжет новели Романа Колісника „Еріка", що з'явилася окремим виданням як додаток до часопису „Вісті комбатанта".

Роман Колісник–автор, знаний не тільки в Торонто. Він–член Спілки письменників України, тут виходили його книжки „Останній постріл" та „Від Адама до Леоніда II". Колісник пише гумор та сатиру, а також прозу про війну. Його „Останній постріл" критика порівнювала з твором Ремарка „На Західному фронті без змін". „Еріка" також справляє враження твору серйозного, незважаючи на його романтичний сюжет.

М.С.

(„Народна газета", Київ)

* * *

„Я уважно прочитав оповідання „Еріка". Я його двічі прочитав і воно мені дуже сподобалося, я навіть довго не міг заснути і думав про кінцівку. Оповідання, навіть якщо це літературний видум, то він дуже вдалий, що свідчить про трагічну долю молодих українців у вихорі війни, свідчить про наше сумне бездержавницьке життя. І тому оповідання сприймається як реальний спогад".

Ігор Федик

заслужений вчитель історії та керівник Музею УД, Львів

***

Новеля „Еріка". Скажу без підлабузництва, що нічого подібного не читав. Цікаво було спостерігати за військовим життям очима ліричного героя військового романтика. Як на мене, це нове.

Павлюк Руслан, Київ

***

„Еріку" надрукував часопис „Наш голос" у Бухаресті, Румунія.

BOOKMARK

UKRAINIAN AMERICAN VETERANS 1948-1998,

A HISTORICAL Analysis and Evaluation, compiled and edited by Dr. Dmytro Bodnarczuk, PH.D., and past National UAV Commander, Albuquerque, New Mexico. Hardbound and Illustrated, 156 pp., $15.00.

This chronology and fact book was editorially screened by Dmytro Bodnarczuk, PH.D., Editor in Chief, Leonid Kondratiuk, Lt. Col., Military Historical Services, Dr. Vasyl Luchkiw, PH.D., Melanie A. Bodnarczuk-Rice, B. S., BA, M.S., Eugene Sagacz, Past National Commander, and Stephen M. Wichar Sr., B.S., M. Ed. Printed by Computoprint Corporation, Clifton, New Jersey. Library of Congress Number 98-61439.

This documentation is a neglected subject area in both the American and Ukrainian Communities. This order of events is actually a serious attempt by author to provide and accurate account of historical achievements by Ukrainian-American soldiers who served in World War I, WWII, Korea, Vietnam, and Desert Storm. Very litle data is know about Ukrainians in early American coflicts, although the book mentions a minimal participation in the Civil and Spanish-American wars.

Overall, the book is a valuable contribution to both students and scholars alike. The author should be commended because the book is far more than a collection of statistics. The treatise gives concise histories of every know Veteran and Ukrainian Military organizations. The book is truly an introduction about soldiers of Ukrainian ancestry and their participation in major conflicts. This volume is a first and should stimulate more research.

A section of the book is assigned to letters and resolutions, drafted and submitted by many prominent personalities. Most are simply a collection of rhetorical phraseology. More space should have ben devoted to post histories, very much incomplete. No bibliography has been provided.

The book is dedicated to all women and men who served in the United States Armend Forces. It honors those who fought and died to protect the democratic ideals, traditions, and integrity of America.

If you are interested in purchasing UKRAINIAN AMERICAN VETERANS 1948-1998, Historical Analysis and Evaluation, please call or write Myron Skorupa, UAV National Quartermaster, 26212 Sunburst Court, Warren, Michigan 48091. Call 1-(810)-759-0243. Make check payable to Ukrainian American Veterana. Add $3.00 for packing and postage.

Submitted by, Stephen M. Wichar Sr., 39182 Anynesley Drive, Clinton Township, MI 48038, USA

Іван ГЛУБІШ

З-ПІД БРОДІВ НА СИБІР

Я народився 7 березня 1922 р. в мальовничому українському селі Маковисько, на Ярославщині (тепер Польща). Батьки: Михайло (член товариства „Луг") та мати Марія (активна членкиня Союзу Українок) виховували мене в релігійному та національно-патріотичному дусі, прищепили любов до України. У віці 7 років я залишився сиротою, померла моя мама, на виховання мене взяли бездітна тітка та вуйко Воркуни в село Рижкова Воля. На великому господарстві (40 морґів поля) роботи було доволі. Та відвідувати щонеділі Службу Божу було святим обов'язком.

Подальша доля моїх тіток була трагічною. 1947 р.–операція „Вісла", їх переселено на Тернопільщину, де активно співпрацювали з УПА, за що були засуджені на 25 років тюремного ув'язнення. Тітка Агафія померла у 1952 р. в Іркутську, тітка Ева після ув'язнення повернулася до Тернополя, де і проживає.

Ще з дитинства любив українську пісню, та завдяки дириґентові церковного та світського хорів Ґаврильцю, що відкрив у мені талант до співу, вже з 15 років я зачав співати в обох хорах. А вже в 1942 р., у складі хору рідного села, брав участь у крайовому конкурсі, хорів присвяченому 100-річчю Лисенка у Львові. Ще довгий час у пам'яті вирували спогади про тепле привітання Митрополита А. Шептицького з нагоди зібрання. А особливо здивувала мене та величезна кількість патріотично настроєної молоді. Як і багато свідомих молодих хлопців, без вагань і з щирою вірою у нашу перемогу, я зголосився до Дивізії „Галичина". 23 жовтня 1943 р. ми покидали рідне село. Серед моїх односельців до Дивізії йшли Чорний Мико-ла, Онишко Михайло, Шайко Іван, Вільховий Мирон, Паславський Юрко, Криса Іван, Ходань Микола, Скуратко Матвій, брати Бахіри Іван і Петро, Дзіх Микола. З Ярослава потягом ми вирушили до Го-лляндії (м. Мастрікт). Згодом ми поїхали до Франції (м. Ортес), де проходили вишкіл. Пригадую, що було багато хлопців з Тернопільщини, Станиславівщини, зокрема Борисевич, Пронюк, Федорчак, з якими разом „освоював" ґранатомет. В Ортесі ми дістали обмундирування і склали присягу. Звідти переїхали в м. Заліздеберґ, де продовжили вишкіл ґранатометів. До певної міри ми були розчаровані, бо очікували, що будемо під командою українських офіцерів, що були в січових стрільцях, але так не сталося–нас вишколювали німці.

Саме на Святий Вечір у 1944 р. ми приїхали до Ґайделяґру, станція Коханівка. Для продовження вишколу, на початку лютого ми виїхали до Німеччини в м. Дахль, а 5 березня повернулися в Нойгаммер, де й закінчили вишкіл.

Увечері 29 червня 1944 року нас, молодих хлопців, повезли на фронт. Висадка була на станції Ожидів, за Львовом. Першу ніч ми заночували в лісі, де й чекали приказу. Нас радо вітали селяни з навколишніх сіл. На свято Івана, дівчата, які ішли до церкви, вгощали нас черешнями, варениками зі сметаною.

Перший раз пішли в бій 13 липня і взяли багато полонених.Щодня точилися криваві бої. Багато наших хлопців, що ще не нюхали пороху, гинули у бох. Хлопці боролися завзято та сили були нерівні. Ворог наступав. Під час наступу під Білим Каменем я був поранений в голову, ще й досі ношу 16 осколків. Першу поміч мені дав мій командир-німець (прізвища не пам'ятаю, та всі називали його „Ґандзя"). Коло машинового кріса мене замінили Микола Ходань та Іван Криса і обидва загинули. Серед інших ранених, мене санітарним автом везли в тил. Вороги бомбили нас з літаків. Шофера вбито. Хто міг зійти з машини, зійшов, мене ж непритомного підібрали і привезли до великого будинку, де лежало багато наших ранених. Санітарними автами тих, хто був при свідомості, вивозили далі в тил, до шпиталів. Прийшовши до тями, побачив, що кругом були всі мертві. Вибрався звідтам і стікаючи кров'ю, ще трохи йшов дорогою, та втратив свідомість. І так я опинився в полоні. Пішком, босими, нас гнали до Тернополя. Дорогою (не пригадую в якому селі) нас зупинили на нічліг і якась невідома дівчина зробила мені перев'язку. За ту неоцінену послугу віддячився їй золотою печаткою, що придбав у Франції на вишколі. З Тернополя вагонами нас повезли в Проскурів, а звідти вже на Урал. 1 серпня покинули Проскурів (по 90 чоловік у вагонах, в страшних антисанітарних умовах) і 15 серпня прибули в Пермську область, станція Баская, селище Грим'яче. Помістили нас в лагерні бараки, що були обгороджені колючим дротом. Відразу усіх розприділили по штабах, де в страшні холоди я відморозив ноги, що й досі мене турбують. В напівголоді, під конвоєм, нас гонили на роботи. Молоді хлопці до кінця дня були такі виснажені, що одні одних, хто сильніший, несли до бараків напівживих. Хлопці гинули з голоду й непосильної роботи.

Перед Святим Вечором 1945 р. ми з моїм побратимом Кроком виміняли 2 пайки хліба на котелок бульби, щоб повечеряти. Але мене поклали в лікарню з обмороженими ногами і мій побратим з сльозами на очах вечеряв сам. Про подальшу долю мого товариша,

на жаль, не зняю нічого. Згодом мене переведено на шахту 5/13 в містечко Половинка (Углеуральськ). 18 березня 1946 р. був звільнений з-під конвою. Та відлучення більше ніж на 3 км вважалося втечею, а кожних 10 днів мусів голоситися в комендатуру.

Свою дружину Михайлину, доньку офіцера січових стрільців і дивізійника Миколи Чаповського, який навіки залишився лежати в холодній землі далекого Уралу, зустрів на Уралі також, вона зі своєю родиною у 1947 р. була виселена „за приналежність до оунівських банд". Довгожданна воля прийшла в серпні 1954 року, коли нарешті дістав дозвіл повернутися на Україну. У 1956 р., як тільки родина моєї дружини була реабілітована, з малими дітьми Іваном і Мирославом повернулися на Україну, на Батьківщину дружини–у Дрогобич.

Михайло БІЛИК

ВІД ФЕЛЬДБАХУ ДО РІМІНІ

Після капітуляції Німеччини, 8-го травня 1945 р., всі частини німецько-совєтського фронту в поспіху прямували на захід. В цій, неначе мандрівці народів, різними шляхами, в світ за очі, просувалася в непевності свойого завтра й наша Дивізія.

Тяжкий перемарш, в холоді, голоді, без жодних перспектив на будуче, в небезпеці налетів совєтських літаків, танків, тітовських партизан, сотки км. від Фельдбаху з Австрії, через засніжені Альпи до таборів в Італії, забрало нам 23 дні. Для мене особисто не легко було ці всі труднощі побороти, з моїм пошкодженим коліном підчас рекрутського вишколу.

Наша перша стріча з англійськими частинами відбулася в місті Удіне. Тут жидівська частина англійської армії „обчистила" нас від нашого „майна": як: годинники, перстені, хрестики і зброї, згодом посадили нас на тягарові машини й завезли до першого тимчасового табору в північній Італії, в місцевості Белярія.

Табор цей, в якому ми просиділи до осені, розмістився на чистих полях. Він був для нас винятково незносимим. З Африки безнастанно повівало нестерпним гарячим вітром, кухні не було, харчування було сухе і мінімальне, що приводило до багатьох захворінь. В таборі панувало пригноблення з обставин та непевного нашого буття. До цього не мало причинилася вістка про передачу англійцями корпусу козаків більшовикам.

Незабаром англійці виявили до нас прихильність і зрозуміння, трактуючи нас не як полонених, а радче як інтернованих. Така зміна зберегла і піднесла моральний рівень таборовиків та скріпила на

дусі, табор ожив. І от, незважаючи на інтенсивну пропаґанду совєтської репатріяційної комісії, в таборі почали „нормально" діяти, в першу чергу, наші українські церкви (православна і греко-католицька) і, не менш важливо–„судівництво", чи т. з. „товариський суд", як сторож таборового порядку.

Осінню, нас перевезли до сталого табору, біля міста Ріміні, де ми прожили біля два і півроку. Тут, остаточно, ми позбулися совєтів, які, на жаль, завербували „додому" приблизно тисячу таборовиків. Табір цей, неначе містечко на рідних землях, з понад десяти-тисячним населенням, розмістився на одному квадратному км., з своєю українською адміністрацією, на чолі із своїм „посадником" (комендантом).

І от тут, зразу, зорганізовано різного роду шкільництва, включно з університетом ім. св. Йосафата, хор „Бурлака", театр, танцювальну групу, пресу, симфонічну й мандилінову оркестри, щоденні „радіопрограми" (гучномовець, т. з. „шафа грає") і т. і. Годиться ще згадати про спорт, а зокрема дружину копаного м'яча, яка стала гордістю нашого табору. Вона своїми перемогами над багатьма німецькими дружинами, які створилися по таборах полонених, дійшла до фіналу. Англійська команда приглядалася, подивляла нашу зорганізованість і, треба признати, часто сприяла в цьому, а головно харчами.

Змагання за чашу таборів полонених в Італії відбулися в нашому таборі. В день змагань десятитисячна братія обсіла на землі густим вінком довкола спортової площі в напруженні, з надією нашої перемоги. Неподалік площі була збудована з дощок лятрина з плоским дахом, на який повилазило багато таборовиків, щоб побачити змагання з „підвищення". Хоч мене ще боліло коліно, про яке я вже згадував, я також виліз на дах. І от, як тільки закінчилися змагання, в нашу користь, то нашій радості не було кінця. Очевидно, такої „радости" цей дах не видержав, заламився і кожний з нас падав посвойому „щасті". В мене було „особливе щастя", бо моя нога з болючим коліном попала до одного з баняків „щоденних потреб". Видрапавшись, я штильгав поміж цією „настроєною" товпою до води, щоб обмитися від неприємних запахів. Таборовики розступалися, робили мені дорогу, при цьому кожний тримався за носа, немов би поздоровляв „раненого друга". В мене неначе б „радість з смутком обнялась", бо з радости нашої перемоги, а рівночасно і з мойого нефортунного випадку, сльози тиснулися до очей.

З моїм коліном і досі клопіт маю... Мабуть, тому я й досьогодні так добре це все пам'ятаю.

Філядельфія, квітень 1999 р.

Леонід МУХА

ВИШКІЛ У ЛЯВЕНБУРҐУ

(Продовження, див. чч. 2,3, 1999)

На все життя залишилися спогади про підстаршинський вишкіл у Лявенбурґу. Приїхали ми з Нойгамеру на початку квітня 1944 року, близько двохсот молодих хлопців, з яких протягом чотирьох місяців мали вишколити грамотних підстаршин–кістяк армії.

Сама школа була біля міста Лявенбурґу (недалеко Ґдині) в будинках бувшої психіятричної лікарні, або як в нас кажуть, в „домі варіятів". Проходив я вишкіл у важкій чоті, цебто важких кулеметів та важких 12 см. ґранатометів. Кулемети були сучасні (СМҐ–42), тобто 42 року випуску. Проходили теоретичне та практичне навчання. Перекладачем був у нас Михайло Клим`юк з Варшави. Жили в двохповерховому цегляному будинку–казармі. Кожний рій мав свою кімнату, ліжка металеві двоповерхові, кожному шафка та табуретка біля ліжка, на яку перед сном акуратно в „кістку" складали свою одежу, кріси в спеціяльних стояках в коридорі під стіною.

Будив нас о шостій годині ранку дзвінок, ще не вспів закінчити дзвонити (просто секунди), а ми всі в нічних сорочках, зірвавшись з ліжок, кричимо дружньо: „Ахтунґ!" („Увага!") і біжимо до своєї шафки. Ледве вспіваємо добігти (2-3) метри, а вишкільний підстаршина вже тут. (Спеціяльно стояли під дверми, очікуючи дзвінка). Дижурний кімнати (кожний день по черзі інший) звітує: „Кімната ч. ... 12 чоловік, всі встали і здорові!" Ранішня „молитва" вислухана і чуємо команду: „Продовжувати ". І тепер все начинається: треба застелити ліжко, щоб було „цак-цак", одягнутися, поголитися, почиститися, вмитися... І все за півгодини, і ані хвилини довше. І все бігом, і ані одного кроку повільно.

Йдемо в їдальню через подвір'я і хто „забудеться" бігти, чує „Фінлеґен, ауф, марш, марш!!" (Лягай, вставай, бігом, марш, марш!!) І так і рано і в обід, і вечором, і весь день за днем–а спробуй ослухатися, не радий будеш, що на світ народився, як візьмуть тебе в обороти, персонально стоїть над тобою і навіть говорити не хоче, тільки пальцем киває то вниз то догори.

В їдальні сидимо по четверо за одним столом. Хоч годують непогано, всього мало–апетити в нас вовчі.

Наш чотовий сотник (гавптштурмфюрер) Люнеліке з дивізії „Тотенкопф" („Мертва голова") просто „скажена" людина: коли кричав, з рота бризкала слина–ще й дотепер не забув зловіщого

каркання: „Зі, зі, айне фляше". Ройовим старший вістун (роттенфюрер) Дірмаєр з поліцейської дивізії. Воював на Східньому фронті і був в оточенні, на рукаві нашивка „Демянск". Був спокійний та зрівноважений, якщо таким в тій „фурії" можна було бути, хто був занадто „людяний", того відправляли із школи.

Взагалі всі старшини й особливо підстаршини були „сатрапи" на підбір. Не хочу, щоб хто подумав, буцімто, над нами знущалися спеціяльно. Над німецькими курсантами глумилися ще більше–це був просто прославлений пруський „дриль" (вишкіл). Чули ми в школі, що були випадки самогубства: там жалітися не було кому.

Інтересно проходило теоретичне навчання. Це був для нас як будьто перепочинок, бо сиділи в кімнаті та слухали „лекції" нашого інструктора, перекладав Клим'юк. Ми були так перемучені, що попросту засипали. Слухаєш як перекладає Михайло, а очі самі закриваються. І нараз чуєш: „Ауф!"–сну, як не було. Тепер за кару треба прикуцнути на табуретці з витягнутими допереду руками.

Польові заняття проводилися на Штрепі–полігоні, віддалено-му на 15-20 кілометрів. Там ми стріляли, кидали ручні ґранати, вивчали тактику бою. Рядом проходила дорога і на повороті був майданчик, на який „баворі" кіньми привозили бідони з молоком, серед дня ці бідони забирало вантажне авто до молочарні.

Ми давно забули смак молока. Один бідон випили. Хто догадається?–подумали. Наслідки нашого, такого, в очах німців, страшного злочину, важко було собі уявити. Нами цілий тиждень товкли, як хотіли, ми проклинали, що на світ народилися але... не призналися, бо за це був концтабір. Не можу сказати, чи пив це злощасне молоко, бо не пам'ятаю. Це була неписана солідарність, і нікому в голову не прийшла б думка видати товаришів.У нас продовжували виховувати абсолютну слухняність, бо вояк повинен виконувати наказ без надуми.

Робимо форсовані марші на 40-50 км. Під час маршу створювано „бойові ситуації": повітряна атака, танки зліва або справа, газова атака, яка найбільше давалася нам взнаки. Треба було в гарячій погоді промашерувати в протигазах 10-15 км. І наші інструктори-підстаршини весь час перевіряли, чи хто, борони Боже, не відкрутив коробку протигаза, щоб було легше дихати.

Коли нарешті доходимо до міста, чуємо команду: „Пісня!" Ми повинні випрямитися, забути про втому й з бадьорою піснею пройти через місто, щоби всі побачили, які ми геройські хлопці. Нажаль, в нас нічого з перевтоми не виходить, і ми не співаємо, а мечимо. Розлючені командири, замість в казарми, ведуть нас на виш-

кільну площу, де ми будемо доти рачкувати, аж добре заспіваємо. Та пісня знову в нас не виходить, і ми далі виконуємо так добре вивчені „вправи". Накінець наші „вихователі" наказують останні 200-300 метрів повзти в болоті, і не маємо права обминути жодної калюжі.

Змучені (та хіба це слово?), брудні та голодні нарешті заходимо в казарми, щоби через 20 хвилин чистими і вмитими піти в їдальню вечеряти, скоріше всього снідати, бо марш відбувся вночі. І тільки позасипаємо, як дижурний підстаршина перевіряє, чи чисто в кімнаті, чи добре поскладана перед сном одежа й при бажанні (а таке в них було часто) начинає нас „виховувати". Знаходить на підлозі...сірник (який мабуть сам і підкинув) та й ми зірвавшись з ліжок кладемо його на 3-4 коци та й носимо кругом казарми. Такі спектаклі відомі давно і повторювані в кожному вишколі.

Навчання продовжується: долаємо водні перешкоди, стріляємо з важких кулеметів та ґранатомета. Цей важкий полковий ґранатомет 12 см (на відміну від середнього 8 см), мабуть, спеціяльно для виховання нашого характеру. Ляфета та „люфа" (жерло) вагою більше 100 кг кожне возимо на спеціяльному візку. Розбираємо та складаємо його аж немає на нас сухої нитки. Виконуємо теж вартову службу, як і всі сотні в школі. В неділю йдемо в місто пити пиво. В барі повно дівчат, мабуть, спеціяльно приходять до курсантів

В місті великий тир і ходжу туди постріляти, бо пива не п'ю. Можна там поспілкуватися з нашими дівчатами, які тут працюють в господарів (баворів). В перших днях червня найкращих з-посеред нас посилають на старшинський вишкіл в Познані. Поїхав і Клим'юк, загинув в Варшаві під час повстання, куди його післали з групою перекладачів. В школі тривога, бо американці висадилися в Нормандії, ходять чутки, що нас туди кинуть. 20 липня нова тривога–замах на фюрера. Сам замах не дуже хвилює, але вперті чутки, що кинуть на Берлін всю нашу школу, для наведення „порядку" з мерзенними бунтівниками.

Наші інструктори виразно подобрішали, ану ж прийдеться йти разом в бій? Живемо в напрузі кілька днів. А що якби нас кинули на Берлін? Все таки добрий полк курсантів (в школі було 12 сотень) і може пропали б ні за „цапову душу". Тут слід подумати і про вояцьке щастя.

Навчання закінчилося і приїхав за нами поручник Хіцяк з Дивізії. Заладовуємося в два телячі вагони і... прощай Лявенбурґ, ще одна сторінка моєї біографії закрита.

В. КУЗЬМИН

ВСТУП ДО ДИВІЗІЇ „ГАЛИЧИНА"

Вже в початку німецької окупації у Генеральному Губернаторстві приступлено до організування державних шкіл. Причин до цього не потрібно пояснювати, головним було зберегти і підготовити молодь до потреб державного і громадського життя.

В місті Жовква Львівської области засновано Державну Торговельну школу, першим директором якої став проф. Ю. Кукурудза, син Срібної землі. Головні відділи навчання були: торговельний і бюровий по рамці виповнені синами і донями свідоміших батьків Жовківщини.

Навчання проходило на високому рівні, викладачі докладали всіх зусиль, щоб молодь, яка жагуче взялась за науку, одержала якнайбільше знання і збереглась для потреб України.

Одного березневого дня 1943 року викладач товарознавства проф. Дзінґало ввійшов у клясу „Д" з відмінним настроєм. Замість звичайного „сідайте", почав розповідати веселий епізод з часу його побуту сотником в Армії УГА. Звичайно, ми, учні, не знали, чим пояснити поведінку свого професора, але не треба було довго чекати, щоб зрозуміти, куди прямує сотник УГА. Після одногодинної „підготовки", нас, хлопців, повели до приміщення „Батька Сокола" (через парк), де працювала Комісія набору до Дивізії „Галичина". Велика кількість військових афішів, лозунґів і знімок німецької армії заохочували цю молодь до вступу, тим більше, що нам ґарантували закінчення науки і видання свідоцтв її завершення. Ніхто з нас в той час не думав, як батьки (які нічого про це не знали) будуть реаґувати. Рік народження 1925 був останній, якого приймали, ріст–1,65 метра і відповідний стан здоров'я. Праця комісії була взірцева, щасливці (яких прийнято) в піднесеному настрої підходили вбік, де одержували перепустку й пиво. Повернувши до школи, тільки і було розмов про Дивізію, її ціль і завдання. Правда, по різному реаґували батьки вдома про таке рішення дирекції, бо ж не всі мали однакові пляни майбутньої долі своїх дітей. Гіршою справою було–недодержання угоди з боку німецьких властей, які вже по 3-ох місяцях почали викликати прийнятих зголошуватись до армії. Мало було „щасливців", яких заходи увінчались успіхом продовжувати навчання. Більшість мусіла голоситись, а у випадку відмови військова поліція завершувала діло арештом.

Поминаючи хід подій і дороги, якими проходили учні Торговель-

ної Школи Жовкви, зустріч із професором С. Томасевичом–викладачем української мови і літератури, вже в таборі полоненим м. Ріміні–Італія, була несподіванкою. Ще більш зворушливою була зустріч з професором в 1950 році в Лондоні–Англія в часі Крайового з'їзду СУБ-у, де ми вдруге зустрілись як делеґати відділів СУБ. Проф. Томасевич висловив радість, що його праця не пішла на марно, саме там він побачив свої „плоди". Правда, це не було „сповнення мрій", зустріч відбулась не на рідній землі, але далеко за її межами, чого жоден із професорів не міг передбачити в тих роках.

Дмитро БОЙКО

Моє перебування в Дивізії і поза нею

1-го червня 1944 р. я прибув до Нойгамеру на вояцький вишкіл. В той час приїхали зі мною молоді хлопці з Перемишльщини і Добромильщини й з інших округ Галичини. Наступного дня нас посортували щодо знання німецької мови і погрупували по 12 хлопців. Також вибрали хлопців більше освічених як кандидатів на офіцерів, але ніхто з них не був офіцером–запізно.

По незадовільному 3-місячному вишколі нас, так звану в той час 2-у дивізію, вислано до Жіліни, в Словаччину. По кількох днях я там захворів і мене взяли до шпиталю, провірили, але не сказали на що захворів. Я стратив смак до їдження, усе смакувало як глина, а сила моя зникла, не міг ходити й з трудом підносив руки.

Наступного дня до шпиталю прибули два німецькі жовніри, забрали мене на авто і привезли до залізничної станції, де на нас вже був готовий порожній один вагон, дочіплений до інших. Мене дуже зворушила думка, чому нас трьох є тільки у цьому вагоні і не наповнюють іншими пасажирами, де інші були переповнені. Мене довезли до міста Cieszyn на Польсько-Чеській границі, а звідтам до кляштору (монастиря) польських монахинь. В дорозі на мої запитання німці відповіли: „Ми нічого не знаємо, ми виконуємо наказ." Жовніри, нічого не кажучи, відійшли з монастиря. Одна із монахинь підійшла до мойого крісла, на якім я сидів, помогла мені встати й завела до кімнати, де було ліжко вже приготоване для мене. Ліжко було між двома столиками, на яких були хрести, а на стіни були сперті церковні хоругви. Думка моя: я тут помру. Наступного дня до мене прийшла старша й поважніша монахиня, мабуть, ігуменя, яка по короткій розмові підбадьорила мене, що в їхніх руках ще ніхто не помер, бо вони моляться за всіх немічних і калік, які прибувають на короткий побут до монастиря. Тільки одна монахиня, завжди в гумових рукавицях, приносила мені харчі три

рази денно, але мені далі нічого не смакувало і я змушував себе їсти.

На третій день прийшли ці самі німецькі жовніри й сказали, що мене повезуть до російського шпиталю. Ми від'їхали, знову в окремому вагоні. Один з жовнірів сказав, що я хворий на паратиф (це є легшої форми тиф), який є вилічальний. Ми приїхали до російського шпиталю в Louban (по-польськи Luban') біля Вроцлава, недалеко від Нойгамеру. В дверях привітала мене росіянка-медсестра і завела до кімнати, де були вже два українці з цією самою хворобою, оба з дивізії (один з Надвірної–Хома, а другий з Мукачева). Медсестра, відходячи, сказала мені, що скоро мене побачить „врач". Не розуміючи, я відповів, що я хочу лікаря, а не якогось врача. Вона засміялася, пояснюючи, що це те саме. Лікування наше тривало майже чотири місяці. Наш смак поліпшився і гарячка зійшла до нормального ступення.

Перед Різдвом щедрі німки приносили подарунки до російського шпиталю: печиво, солодощі, овочі, пера і т. ін.–не виглядало, що росіяни були для них ворогами. При кінці січня прийшов до нашої кімнати грузинський лікар і сказав, що за два дні ми будемо звільнені і поїдемо за Берлін до міста Helmstadt, де недалеко звідти є виздоровчий дім. Так і сталося. Той дім був вже заповнений совєтськими полоненими. Через три тижні нас трьох звільнили й додали ще 9 чоловіків з Червоної армії з завданням завести їх до російського табору в Мінсінґені, в якому теж довідаємося про нашу дивізію.

Ми їхали потягом через Бравишвайґ, західний Франкфурт, Нюрнберґ, Мангайм і Штутґарт. Перед цими містами ми висідали з потягів і переходили пішки через збомбардовані залізниці та всідали у потяги з другої сторони міста. У тих містах ми заходили до військових станиць, щоб одержати харчі. Підчас налету літаків ми ховалися, де могли, через те згубилося трьох чоловіків.

На тягарових автах німецькі вояки відвезли нас із шпиталю до Gansewald табору в Мінсінґені, коло 20 км на південний схід від Штутґарту. Ми примістилися в бараку. Барак був дуже темний і непривітний, вогкий і багато снігу на підлозі. Деякі бувші полонені шкрябали лопатами сніг і вимітали мітлами назовні. Посередині бараку була мурована піч, а зверху величезний котел з водою, в якім переварювали білизну, щоб убивати воші. Їх так було багато, що де-хто казав, що воші і по стінах лазили. Ця піч була опалювана дровами, а часом і вугіллям і барак був огріваний цим „центральним огріванням".

В бараку було нас 42 чоловіків, розложених по обох боках стін, без ліжок і без підстілок. Ми спали на своїх плащполатках, накривалися одним коцом та піджаком; штанів і шапки не здіймали.Цельти, на яких ми спали, в деяких місцях примерзали до підлоги. Переспавши першу ніч, я настрашився цим видовищем і подумав, що тут буде кінець мойого життя–знову захворію і не буде виходу

В той час сніг упав грубою верствою по коліна, до „туалетів" треба було йти яких 50 метрів, одних дверей до них не можна було ні зачинити ні відчинити. До середини було неможливо зайти, тож занечищення було довкола них. На щастя, цей „брудний сніг" вивозили тачками поза табор.

По обіді цього першого дня я пішов до канцелярії, щоб отримати перепустку для шістьох з української дивізії, на поворот до неї. Німець „обершарфюрер", по короткій розмові, дав мені аркуш паперу і перо й сказав написати прохання на виїзд. Він розповів мені, що тут тепер російський генерал Власов організує армію з полонених совєтської армії, яка має воювати проти червоної армії, перемогти її і встановити уряд в Росії, прихильний до німецької держави. Це Русская Освободительная Армия (РОА). Я подякував за розмову і папір і з німецьким салютом відійшов. Під вечір я з моїм приятелем Сподариком пішли до канцелярії, щоб подати прохання. Але в канцелярії тепер були: один офіцер СС-оберштурмфюрер і другий–лейтенант. Я попросив прийняти наше прохання. СС-оберштурмфюрер вирвав моє письмо з моєї руки і кинув на стіл і строго сказав: „Забирайся".

Наступного дня по сніданку, прийшов до бараку той німець-лейтенант, підійшов до мене і сказав: „З твоєї заяви видно, що ти знаєш добре німецьку мову". Я відповів: „Знаю, щоб порозумітися". Він каже: „Я викличу російських вояків з двох бараків, щоб ти з ними проводив військові вправи німецькою мовою". Я відповів, що я звичайний стрілець і ніхто не буде слухати мене. Незабаром лейтенант приніс мені шинелю якогось „юнкера"-офіцера, на якій на однім рамені була відзнака, а на другім–нічого. На площі біля бараків я давав інструкції німецькою і українською мовами, бо російської не знав. Ми вийшли за табір на дорогу, щоб помаршерувати і загрітися, і робити деякі ритмічні вправи та звороти. Щодругий день ми виходили до недалекого ліса, щоб нарубати і принести дров на паливо в бараках. Того дня знов прийшов до мене лейтенант і сказав, що сполучився телефоном з українською дивізією. Дивізія марширує з Словаччини до Австрії. В Австрії є дивізійна виздоровча сотня, яку він спробує знайти.

Наступного дня я вийшов зі жовнірами з сокирами і пилками до ліса по дрова. Приготовили досить, і збиралися до відходу до бараків, аж біжить мій приятель Сподарик, задиханий, і кличе: „Бойко! Бойко! Ходи до табору, ми є вже звільнені з табору до від'їзду до Австрії!" Іван Сподарик був вояком Дивізії, був ранений у битві під Бродами, відтак з німецького шпиталю вислали його до цього російського табору кілька тижнів передо мною. (Одружений в Единбурзі, помер в лютому 1999 р.) Під час обіду прийшов до бараку лейтенант, дав папери мені для шістьох українців з Дивізії. Ми від'їхали зі Штутбаргу через Мюнхен, Зальзбурґ до Відня, далі через місто Ґрац до Клябенфурту до Deutchlandberg. У цьому містечку виздоровча сотня примістилася у трьох будинках. Комендантом цієї сотні був оберштурмфюрер Тищенко–адвокат зі східної України. Теж був короткий час юнкер Басараб.

Кілька тижнів до кінця війни прибув з Дивізії німецький підстаршина з пор. Тищенком, щоб здоровших стрільців вислати на фронт під Фельдбахом. На збірці сотні німець запитав: „Хто знає добре німецьку мову в говірці і письмі?" Виступив один стрілець. Цей підстаршина схотів ще одного. Мій гімназійний приятель Ґавляк підштовхував мене, щоб я виступив, але я йому відповів, що не хочу голоситися на невідоме. Це побачив той підстаршина й викликав мене до себе і розказав, щоб ми оба зголосилися до Канцелярії, де німецький офіцер сказав нам щотижня писати звіт німецькою мовою про „що вояцтво говорить". Ми пішли до поручника Тищенка порадитися. Він нам порадив, щоб наш зміст у дописі був, що ніхто з українських вояків не вірить у поразку Німеччини, такої сильної держави. Вони вірять, що скоро вийде страшна зброя „V-3", з якою поб'ють усіх ворогів. Ми тільки три рази написали такий звіт, бо війна скінчилася.

В день закінчення війни пор. Тищенко зібрав сотню і сказав, що завтра по сніданку підемо в сторону Відня, щоб сполучитися з нашою Дивізією, але дійшла чутка, що в ці сторони совєтська армія надходить, сотня повернула на захід. Другого дня маршу ми зустрілися з британським військом, і в німецькому таборі полонених ми віддали нашу зброю й одержали харчі.

По кількох днях прибули вантажні машини, якими завезли нас до Італії, до Беллярії, де вже були наші дивізійники.

ПІДСТАРШИНСЬКИЙ ВИШКІЛ У ПОЛЬОВО-ЗАПАСНОМУ КУРЕНІ

Бачив я у „Вістях Комбатанта" запит про вишколи. Я також відбув підстаршинський вишкіл у польово-запасному курені. Починали ми десь в половині жовтня, уже на Словаччині, у Белій, 20 км на схід від Жіліни. Після походу на південь до Австрії продовжували у Лойчаху (Leutschach) і закінчили в Арнфелсі (Arnfels) в касарнях 29 березня. Я був декілька разів службовим підстаршиною якраз перед кінцем вишколу і наш чотовий, німець, Oberscharfuehrer (прізвище забув) казав мені, що я мав найкращу оцінку і що мав би дістати підвищення на десятника. Але вночі 30 березня була тривога, завезли нас тягарівками в якесь місце, де ми окопались і перебули до ранку без пригод. Вранці повернулись в касарні і по сніданку дістали наказ спакувати наступальні наплечники і приготовитись до бойових дій. Поспішним маршем дійшли ввечері до Муреку. Наступного дня наша чота дістала наказ зробити заставу десь 20 км на північний схід від Муреку, так на половині дороги до Штраден. Тому що наш рій був без скорострілa, я домігся від бунчужного дістати протипанцерний п'ястук. Відвезли тягарівкою. Знову там окопались і без пригод перебули цілий день. Почали думати, що про нас уже забули, але під вечір прийшов наказ вертатись у Мурек. Наступного дня, 1 квітня, ціла наша вишкільна сотня поспішним походом дійшла до Фельдбаху, де ми зроби-ли неуспішний наступ на ворожий фронт, що тоді пробігав яких 300 м від Фельдбахського кладовища. Через невдале командування мали непотрібні втрати. Нашого ройового, десятника артилерії, що до нас був приділений лише декілька днів тому, Теодора Шкаврина, убито й один хлопець із сусіднього роя, Швед, мав прострілений зап'ясток розривною кулею–аж кістки було видно. Санітарів з нами не було. Я сам перев'язав рану і з приятелем Винарем на ручному візку повезли Шведа у медпункт, що був споруджений в ґаражу Фельдбахської пожежні.

Опісля ми встановили другу оборонну лінію десь кілометер за фронтом, пробули там тиждень. Мене призначено на місце Теодора як ройового. Тоді нас скликали на збірку на луці коло потока, наказали скласти усю здобуту зброю на купу і відіслали нас до сотень, з яких ми прийшли.

Так я не тільки не дістав заслужене підвищення, але до того ще втратив пепешку (фінку), що я знайшов в хаті звідкіля відступили „доблесники", коли наша чота забезпечувала праве крило наступаючих німецьких спадунів. Я був такий сердитий, що усі три кружки, що я роздобув різними способами, і цілий мішок куль викинув в потік і почав думати, як би від тих дурних німців відокремитись. Але в сотні мене призначили на кулеметника і так я перебув до кінця війни.

Богдан БІЛАН

Ярослав ГОРБАЧЕВСЬКИЙ

ДЕННИК ДОБРОВОЛЬЦЯ

Із зближенням фронту ми цілою родиною подалися на захід і оселилися в Ліську над Сяном. Так то почався „ісход" 11 березня 1944 р. з Монастириськ. Як відкинено фронт за Стрипу, тато поїхав до Станиславова полагодити деякі справи і, як повернувся, привіз вістку, що школи видають свідоства за закінчення року. З початком травня я поїхав по свідоство і там стрінув товаришів з школи і бурси, вони були на пару років старші від мене і майже всі зголосилися до Дивізії. Хоч я не мав 16 років, але був добре збудований, на свідостві додав собі 2 роки й зголосився до Дивізії, пройшов медичну комісію і дістав призов. Приїхавши до Ліська, заявив, що їду до Дивізії, тою вісткою я всіх приголомшив. Вирушив поїздом з Ліська через Краків, Катовиці, Франкфурт над Одрою до Вандерн. У поїзді стрінув ще декілька рекрутів таких як я. Під вечір приїхали до Вандери, де на нас чекали і пішки завели до Кіршбавм, до казарм і примістили на ніч у стайнях.

І так почалася моя „військова кар'єра" 24 червня 1944 року. Рано нас „цивілів" списали і прилучили до транспорту вже умундированих і на піввишколених вояків, готових до виїзду до Ногаймеру, де нас примістили в дерев'яних бараках, бувшого табору полонених ЧА. На другий день погнали до лазні, відвошивили, постригли, видали мундири й зброю і почепили „бляшки" на шию. Нас приділили до 14-го запасного куріня (5-ої сотні). Почалася муштра. Муштра на пісках далася нам взнаки, пісок був всюди: в черевиках, очах, носі, вухах, і як ми казали навіть в с...

Пару днів по нашому приїзді Дивізія виїзджає на фронт. 3 липня 1944 рано на звіті наказ пакуватися і бути готовим до транспорту. 4 липня поїздом їдемо на схід. Вночі їдемо через Катовиці, Краків, над ранком переїжджаємо Львів, а за годину наш ешалон стає на станції Красне. Нараз з'являються совєцькі літаки, ми розбігаємося по полях, на станції зенітки відкрили огонь. Нашу сотню примістили в маленькому селі-хуторі Дунів, над великим ставом і річками Думницею і Полтвою, між селами Куткором і Кудрявцями. Розмістилися по стодолах, повних свіжого пахучого сіна. 6 липня фронт був відддалений яких 40 км. Ночами було видно заграви і чути вибухи тяжкої артилерії. Час до часу вночі перелітали легкі літаки „кукурудзяники", освічували і скидали бомби. Від ранку до вечора нас муштрували, гонили по полях, вчили стріляти і воєнного мистецтва. Ці вправи дуже виснажували, бо до того нічні стій-

ки і патрулі не давали добре виспатися і відпочити. Декількох не витримало й зникло, але назагал мораль була добра, годували нас добре, до того щось можна було роздобути в селі, як сир, масло, молоко і т. д.

В неділю 16 липня були на Службі Божій у Кудрявцях, правив капелян о. М. Левенець. По обіді видали нам приділ папіросів, вина і ще дечого. То був наш перший відпочинок в війську. 17 липня 1944 р. нам казали, що йде „наша" офензива і все гаразд, але стріли зближаються щораз ближче. На дорозі з'явилися хлопці з 1-ої сотні, що квартирували в Куткорі. Большевицькі танки несподівано заскочили їх і зайняли село, від нас 4 км. Заряджено поготівля, наказано все лишити, крім зброї, видано амуніцію і наказано добиватися до головного шляху Бузьк-Львів. Як тільки залишали село, на греблі з'явилися совєтські танки і почали обстрілювати наше село. Ми дісталися на шосе біля Милятина. Там військова жандармерія заганяє всіх в окопи при дорозі і боронити шлях на Львів. За якийсь час чуємо гуркіт танків з заходу. На них червоні зірки. Почали обстрілювати наші окопи. Близько розірвався постріл, мені запекла рука, текла кров. Хтось перев'язав руку; рухаю рукою і пальцями–нічого серйозного. Рішаємо „пляново відступити". Вискочили з окопів, полями крізь жита побігли під село Новосілки. В селі тільки старші люди. Тут з'являються люди з автоматами; казали, що слідили за нами, бо думали, що ми німці. Вони пробиваються в Карпати. Мою руку оглянув їхній санітар, витягнув осколок і перев'язав. Ми вирушили лісами на захід, біля Старого Яричева заночували. 18 липня збудився, а в стодолі нікого немає, мене напав страх, думаю лишили мене. Прислухаюся, чую голоси, заглядаю через шпару в дверях, бачу снідають. З'їв кусок хліба, попив молоком і рушаємо дальше в дорогу лісами. Упівці радять і розділяються на малі групи. Лишилося з нами чотирьох, вони ідуть до Львова, дійшли з нами до Ямполя, червоних ще немає у Львові. Нам вони радять добиватися в Карпати до УПА. З нами було пару львів'янів і вони казали, що лишаються у Львові. В Сороках під Львовом натрапили на частину нашого батальйону і прилучилися до нього. Упівці пішли до Львова. 19.7 пішли в село, підситилися, рушили на Львів двома рядами попри дорогу. Кілька разів з'являлися „яструбки" і ми розбігалися по полях. Під вечір добилися до Львова і зупинилися на ніч в Зимних Водах. Тої ночі бомбардували Львів. 20.7 рано я завважив, що наших львів'ян не стало, полишали кріси й військове спорядження. Ми радо все забрали. В Рудках ночували в школі. Вечером з'явилася польова кухня, і то був перший раз, що

їли теплу зупу. 21.7 наказ в дорогу на Самбір. Перед Самбором долучаються фронтовики, що прорвалися з окруження, розказували жахливі історії. Між ними я пізнав старшого товариша з Станиславівської школи, що пішов один з перших до Дивізії. Розговорилися, що маємо родини на Лемківщині, я в Ліську, а він–в Сянок. Договорилися, що в Самборі відлучимося і поїдемо на захід в сторону Сянока. В Самборі пішли на станцію, пасажирські поїзди не ходили, але санітарні й військові поїзди їдуть один за одним на захід. Ми скочили на поїзд і так їхали аж до Устрик Долішних, там поїзд став і нам вдалося вилізти на дах вагону. В Лукавицях я вискочив з поїзда, а мій товариш поїхав до Сяноку.

Вечером добився до родичів в Ліську. Наступного дня пішов до лікаря, бо рука почала що раз більше боліти. Доктор вичистив рану, дав масти. Тато бігає, шукзаючи якогось транспорту, бо поїзди вже не ходили. Одного дня тато стрінув свого товариша з правничих студій, мого хресного батька, він мав вантажне авто, але не мав бензини. Польовий шпиталь, що містився в школі, на подвір'ю залишив кілька бочок. Одна була з бениною. Я покликав тата і сказав щоб зараз приїхав. В той час бензина була на вагу золота.

Більшовики зайняли Коросно. Одинока дорога, що можна було проїхати вантажним автом, лишилася через Балигород, Тісну до Руське, що було вже на мадярській стороні, але за Балигородом оперували міцні більшовицькі і польські партизанські боївки. В Яблінках (де в 1947 році УПА вбили ген. Сверческого) передягнувся в цивільне, а кріса і набої сховали між клунками–на всякий випадок. 6 серпня переїхали мадярську границю і, як цигани, мандрували від села до міста. 17 серпня переїхали на Словаччину. Наш „ЗІС" псувався по дорозі і потребував ремонту. В Ґуменному вдалося направити в Німецькому ґаражі за горілку. Тим часом по східній Словаччині гуляли большевицькі партизани. 30 серпня переїхали до Михайловець, де перебули два тижні. З радіо почули про комуністичний переворот, не гаючи часу знов опинилися на Мадярщині. На границі нас спрямували до Кошиці. Біля Кошиць, в селі Шепдякапаті, по-словацьки Красне, над Горнадо, був збірний пересильний табір біженців до Австрії.

В таборі „урядувала" рекрутська комісія до протилетунської оборони „Юнаків", ходили по таборі і намовляли записуватися. Мені не було чого вертатися до Дивізії, бо ще могли пришити мені дезертирство. Рішив записатися в „Юнаки".

(Продовження буде)

ПРЕСОВИЙ ФОНД

В днях від 19 червня до 6-го вересня 1999 р. надійшли такі вплати-пожертви на пресовий фонд журналу:

Станиця Братства 1 УД УНА Чікаґо в пам'ять св. п. Михайла Сороки (10.V.1925–17.VII.1999) передала від Родини дол. 100.00 та від Управи Станиці дол. 50.00. Рівночасно в пам'ять члена Станиці побратима св. п. Осипа Митко (1.I.1926–3.III.1999) одержано дол. 50.00 **разом 200.00**

Станиця Братства 1 УД УНА Гамільтон в пам'ять померлих в роках 1998 і 1999 членів Станиці св. п. Д. Сікорського, В. Демянчука, В. Кушніра та С. Рубашевського вплатила дол. **200.00**

Станиця Братства 1 УД УНА Рочестер в пам'ять померлого в дні 29 травня 1999 р. члена Станиці св. п. Володимира Свериди, нар. 18 березня 1923 р., надіслала дол. **100.00**

Іванна Мазурок, Філядельфія, у 19-ту річницю відходу у вічність мужа св. п. Степана (7 грудня 1980 р.) **100.00**

Д-р Володимир і Анна Мотики, Фльорида, в пам'ять покійних побратимів Евгена Шипайло і Богдана Левицького **100.00**

Мирон Білас, Дженкінстон, в пам'ять св. п. Евгена Шипайла **68.00**

Ірена Коновка, Боффало, в пам'ять св. п. Евгена Шипайла, доброго приятеля мого батька, також вже покійного, Зенона **50.00**

Михайло Чіх, Лондон (Кан.), в пам'ять товариша-однокласника у Бережанській гімназії Петра Кекіша, котрий відійшов у вічність 1 липня 1996 р. в Тернополі, Україна **50.00**

Мирослав Бігус, Торонто, замість квітів на свіжу могилу побратима св. п. Евгена Шипайла **50.00**

***

Степан Дух, Саскатун **50.00**

по дол. 30.00: Микола Бурда–Арізона, Іван Гранківський–Стеттен Айленд, Олександер Скоп–Ля Месса **разом 90.00**

по дол. 20.00: Михайло Лисак–Фльорида, Володимир Папірчук–Калґари **разом 40.00**

по дол. 15.00: Ярема Курпель–Ню Орлінс, Микола Ґайда–Монтреаль, Михайло Ґембарський–Вінніпеґ, Іван Ільчишин–Філядельфія і Степан Максим'юк–Сілвер Спрінґ **разом 75.00**

по дол. 10.00: Іван Рихліцький–Філядельфія, Роман Доцин–Ст. Кетеринс, Іван Василиця–Садбури, Юліян Чорній–Чікаґо, Осип Зенюк–Сілвер Спрінґ і Зеня Зарицька–Плейнвю **разом 60.00**

по дол. 5.00: Юрій Ракобовчук–Монтреаль, Олександер Соляр–Кельовна, Михайло Романів–Гамільтон, Іван Мельник–Каліфорнія, Микола Щербатий–Торонто і Юрій Кульчицький–Воррен, Василь Клімачук–Англія **разом 35.00**

Пересилаємо наше щире співчуття Родинам і Приятелям Покійних: Михайла Сороки, Осипа Митко, Д. Сікорського, В. Демянчука, В. Кушніра, С. Рубашевського, Володимира Свериди, Степана Мазурка, Евгена Шипайла, Богдана Левицького і Петра Кекіша. Дякуємо всім жертводавцям, Управам Станиць та збірщикам. Просимо не забувати про потреби журналу.

Адміністрація В. К.

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВЕТЕРАНІВ

254033, м. Київ-33, вул. Саксаганського, 64а, тел. 220-8457

5-6 червня 1999 року у Києві в Центрі культури, просвіти та дозвілля Збройних сил України відбувся ІІ-ий з'їзд Всеукраїнського об'єднання ветеранів (ВОВ).

Всеукраїнське об'єднання ветеранів–це одна з найбільш чисельних ветеранських організацій, яка нараховує близько 800 тис. офіційно зареєстрованих членів. Вона об'єднує українських ветеранів усіх фронтів Другої світової війни, воїнів Української повстанської армії, воїнів Закарпатської січі, учасників бойових дій радянських часів, ветеранів армії, фльоти, внутрішніх військ, ветеранів праці, політичних в'язнів, репресованих і депортованих громадян України.

Всеукраїнське об'єднання ветеранів–це державницька патріотична найбільш масова народна організація в Україні, яка діє на принципах злагоди, взаєморозуміння і примирення всіх колишніх учасників бойових дій Другої світової війни. Головою Всеукраїнського об'єднання ветеранів є народний депутат України, академік Ігор Рафаїлович Юхновський.

У роботі ІІ-го з'їзду прийняли участь 417 делеґатів від 23 областей України, АР Криму, міст Києва і Севастополя. На з'їзд прибули асоційовані члени ВОВ з Великої Британії–доктор майор Святомир Фостун та з США–Василь Боднар, який презентував Об'єднанню державний прапор України та прапор ВОВ.

З'їзд привітали гості–представники політичних партій, громадських організацій, установ та міністерств, депутати Верховної Ради.

З'їзду надійшли привітання з 12 країн світу: Австралії, Бельгії, Італії, Німеччини, Польщі, Словакії, Чехії, Росії, Казахської Республіки, країн Прибалтики, міст Москви, Тюмені, Зеленого Клину.

Про виконану роботу за 1998-1999 роки звітував перший заступник голови ВОВ Павло Вівчар, а голова Об'єднання Ігор Юхновський виступив із доповіддю „Політико-економічна ситуація в Україні та завдання Об'єднання". У дебатах виступили представники усіх реґіонів України. З'їзд вніс і затвердив корективи в Статут ВОВ, обрав нове керівництво ВОВ і наглядову раду. З'їзд прийняв ухвалу та звернення до Президента України, Голови Верховної Ради України, та російської громади в Україні.

Велику допомогу у підготовці та проведенні з'їзду надали Міністерство оборони України та народний Рух України. Ветеранам було надане безкоштовне харчування, транспорт, організовано святковий концерт, а військове училище ім. Івана Богуна гостинно надало притулок. Комендатура міста Києва встановила постовий нагляд за безпекою проведення з'їзду.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА
Всеукраїнского об'єднання ветеранів

Всеукраїнське об'єднання ветеранів

↓

З'їзд → Наглядова рада

↓

Голова

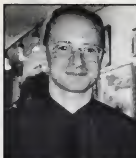
↓

Перші заступники → Заступники; → Секретаріат

↓

- **Функціональні підвідділи**
  - Організаційний
  - Фінансово-бухгалтерський
  - Пропагандивно-оперативний
  - Соціального захисту
  - Медичного захисту
  - Видавничий і зв'язку з ЗМІ
  - Просвітницько-культорологічний
  - Зв'язку з партіями і громадськими організаціями
  - Зв'язку зі закордонними ветеранськими організаціями
  - Статистичний
- **Рада**
  - Президія
  - Обласні відділення
  - Районні (міські) відділення
  - Первинні осередки (районні підвідділи, ланки підвідділів)
- **Членство Всеукраїнського об'єднання ветеранів за категоріями**
  - Ветерани Радянської Армії
  - Братство УПА
  - Братство Української Національної Армії
  - Прикарпатська Січ українського козацтва
  - Спілка офіцерів
  - Спілка політв'язнів
  - Товариство політв'язнів і репресованих
  - Примусово вивезені в Німеччину
  - Депортовані
  - Ветерани праці і пенсіонери

Зустріч з автором великої історії УД УНА– з Майкелом Мельником з Англії

М. Мельник

Заходом Крайової Управи Братства УД УНА Канади, 21 червня в домівці СТ „Україна" в Торонті, відбулася зустріч з Майкелом Мельником, автором великої історії української дивізії „Галичина", яку він саме закінчує. Своєю послідовністю він отримав світлини і документи, про які досі не знали історики, з архівів у Німеччині, Британії, Чехії, Україні, Польщі, Америці. На основі цих документів та інтерв'ю з багатьма дивізійниками, М. Мельник створив історію Дивізії, котрої в майбутньому ледве чи вдасться поліпшити, і яка стане основою й достовірною історичною працею для дослідників історії 2-ої світової війни і, особливо, українського питання. Це підтвердив д-р Василь Верига в своєму слові.

Дещо про М. Мельника. Він народився в Англії. Його мати шотляндка, а батько дивізійник, який помер, як малому Майкелові було шість років. Під час вручення йому найвищого відзначення Братства–Золотого хреста за особливі заслуги, яке виконав заступник голови ГУ Андрій Коморовський, М. Мельник дуже зворушився й сльози покотилися йому з очей. У своїй подяці він заявив: „In my heart I am a Ukrainian!"

Представляючи М. Мельника, Роман Колісник сказав, що все, що було найкраще в батька-українця і матері-шотляндки в ґенах вони передали свойому синові. Бо М. Мельник є працьовитий, витривалий, чесний і, очевидно, талановитий.

Його дослідницька і письменницька праця забирає не тільки час, але й гроші, бо розшуки по архівах і збирання інформацій мають свої кошти, а Майкел мусить працювати. Свої заощадження він витрачує на докінчення історії УД. За ініціятивою Романа Чолкана, М. Мельника запросила до Канади Крайова Управа, а до США згодом американська КУ Братства, щоб остаточно довершити рецензіювання його праці. Він відвідав теж і Монтреаль, де зустрівся з Б. Мацівим, архіварем світлин УД УНА. Р. Чолкан був його „опікуном" під час побуту в Канаді.

Голова КУ Братства Лев Бабій, котрий проводив зустрічею, звернувся до членів, які бажали б і могли б допомогти у виданні цієї важливої історичної праці, щоб датки можна посилати на адресу „Вістей комбатанта".

Роман КОЛІСНИК

РІЧНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ В ТОРОНТО

Річні Загальні збори Станиці відбулися в неділю 25 квітня 1999 року. Збори відкрив голова Станиці П. Дем'янюк, попросив мовчанкою вшанувати членів, що залишили наші ряди: д-р Остап Сокольський, Леонід Філь, Богдан Синишин і Теодор Юркевич.

Зборами провадила Президія в складі: Мирослав Бігус–голова, Маркіян Комар і Володимир Любка–секретарі.

Про працю Станиці звітували референти Управи: побратими В. Любка, Б. Чамбул, В. Радевич, Л. Левицький, К. Когутяк, скарбник М. Мельник, П. Дем'янюк і від Правління Залізного Фонду Р. Колісник.

В останній каденції відбулось 12 засідань Управи, одержано 230 листів, вісників, обіжників і т. ін. Збірка „За справедливість" принесла $6.085, а Коляда–$6.533. Вислано 55 листів і 4 Обіжники по 270 штук кожного. Братство бере участь у всіх імпрезах української спільноти в Торонті і околиці та, в міру можливостей, також є активне, не остається позаду з пожертвами на добродійні цілі. Як довідуємося, хор „Бурлака" підсилює свої кадри молодшими силами і плянує турне в Україні в 2000 році. Каса Станиці, помимо недобору $3.110, ще й на далі залишається по позитивній стороні. Приходів було $11,053, а розходів–$14.053.Зіставлення Залізного Фонду Станиці, який є вложений в українських кредитівках, дає на 1999 р. позитивне сальдо $4,522. Приходи: сальдо на 1998 р.–$13,304, вітсотки–$3,153, розходи–$8,782.

У свойому звіті голова П. Дем'янюк подякував за співпрацю і солідне виконування своїх обов'язків. Станиця і на далі спонзорує Осередок Суспільної Служби в Маріюполі і є в сталому контакті з головою того Осередку Тамарою Тихоновською. Теж співпрацює з комітетом „За Справедливість" в поборювані українофобії і очорнювання українського доброго імени. Видання книги про діяльність Станиці вже вийде в 2000 році, як один із проєктів святкування 50-річчя Станиці.

Головою знову обрано П. Дем'янюка і членів Управи в складі: Падик Іван, Когутяк Корнелій, Комар Маркіян, Грицишин Михайло, Мельник Михайло, Дутка Ярослав, Чамбул Богдан, Чупринда Василь, Кудла Петро, Когут Маркіян, Бекесевич Лев, Кушніренко Іллярій, Засідко Микола, Радевич Василь, Крупка Іван, Василик Михайло, Любка Володимир, Левицький Любомир, Бурда Іван, Логаза Євген і о. митр. Стецюк Петро–капелян Станиці.

До Контрольної Комісії увійшли: Бочан Євген, Рудзік Михайло

і Пазій Мирон.

На однорічну каденцію до Правління Зал. Фонду ввійшли: побратими Бігус Мирослав, Колісник Роман, д-р Верига Василь, д-р Малецький Мирослав, Іллярій Кушніренко, Бабій Лев, а Дем'янюк Петро входить автоматично, як голова Станиці.

Привіти і побажання успіхів новообраній Управі зложили: від Ґол. Управи Братства–заст. голови А. Коморовський; від СКУ–д-р В. Верига, а від Крайової Управи–голова Л. Бабій, який відзначив жертвенність членства на добродійні цілі, як приклад подав пожертви на кампанію „За справедливість"–на $40,000 зібраних із всієї Канади Братство зложило половину $20,000.

Ґолова П. Дем'янюк подякував за довір'я і повідомив, що за старанням Ґалицького Братства, в с. Ляцьке-Червоне, на місці прориву, споруджено Меморіяльний Цвинтар, на якому, крім перепохованих віднайдених дивізійників, можна ставити символічні хрести для тих дивізійників, що полягли в боях під Бродами, а їх могили незнані.

М. К.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТИ ПОЛЕГЛИХ ВОЇНІВ

В неділю Зелених Свят, 30 травня ц. р., заходом Міжкомбатантського комітету в Торонті і Української Стрілецької Громади, перед пам'ятником на дивізійній секції на цвинтарі св. Володимира в Оквіл, була відслужена Соборна Панахида за полеглих українських воїнів.

Участь, крім чисельної громадськости м. Торонта і околиці, взяли: епископ УПЦ Юрій в сослуженні 16 священиків обох наших церков і хор „Бурлака" під дириґентурою маестра С. Ґарасовського. Участь з прапорами взяли члени Молодіжного Ансамблю, українські ветеранські організації, а між ними представники Станиці Братства дивізійників з Ґамільтону і Станиці Торонто.

По зложенні вінків перед пам'ятником промовляли: епископ Юрій і Т. Волошин від відділу КУК Торонто.

Скорбні моління хор закінчив молитвою „Со святими". Господарем цього року була Українська Стрілецька Громада.

З ініціятиви Канадського Українського Леґіону, теж відправлено Панахиду на могилі великого приятеля дивізійників сотн. канадських збройних сил Богдана Панчука, який похований на дивізійній секції.

М. К.

ПРОЩАЛЬНИЙ ВЕЧІР

Заходом Конґресу Українців Канади відділу Торонто і Міжкомбатантських Організацій відбулась в п'ятницю 4 червня в залі „Бейби Пойт Лондж" прошальна зустріч зі старшинами Збройних Сил України, які закінчили курс англійської мови в Кемр Борден і поверталися до своїх частин в Україні.

На цю зустріч прибуло 9 старшин на чолі з полк. Монастирським, рівно ж і група кооператорів з України, які прибули до Канади, щоб запізнатись з канадською системою організації і провадження кредитівок.

Зустріч відкрила голова відділу КУК п-ні Марійка Шкамбара, а присутній о. Сенцьо молитвою розпочав вечір.

Після вечері п-ні М. Шкамбара поділилася з присутніми своїми враженнями з поїздки в Україну, що була організована Президією СКУ з нагоди конференції Української Всесвітньої Координаційної Ради в Києві. Доповідь була цікавою, особливо для старшин–почути погляди Діяспори про політичні і економічні проблеми незалежної України.

В розваговій частині вечора ансамбль „Горлиця" з України дав міні-концерт народніх пісень.

З черги полк. Монастирський представив старшин і в їх імені вручив п-ні М. Шкамбарі книжку і журнали про ЗСУ та подякував за таку щиру, родинну гостинність.

Голова Канадсько-Українського Леґіону І. Григорович привітав наших офіцерів, побажав багато успіхів у праці для добра Української Армії і вручив кожному з них грошовий подарунок.

Дивізійне Братство взяло участь з головою Крайової Управи Б-ва Левом Бабієм і головою торонтонської Станиці Петром Дем'янюком.

М. К.

ҐРАТУЛЮЄМО!

В неділю 13 червня ц. р. родина і приятелі Катерини і побр. Ілярія Кушніренків зібралися в „Олд Мілл" ресторані, щоб відзначити 50-річчя їхнього щасливого подружжя. Між присутніми були теж і деякі члени Братства дивізійників, включно з головою Станиці П. Дем'янюком і головою Крайової Управи Л. Бабієм, який від Братства поґратулював Ювілярам і зложив їм найкращі побажання.

З цієї нагоди панство Кушніренки зложили 200 дол. на допомогу дивізійникам-інвалідам в Україні, а сім'я Євгена Чолкана–100 дол. на пресфонд „Вістей Комбатанта".

Відійшли у вічність...

ЕВГЕН КЛИМ ШИПАЙЛО

Хорунжий 1 УД УНА, Голова Крайової Управи Братства 1 УД УНА в ЗСА

2 липня 1999 р. відійшов несподівано і передчасно у засвіти наш дорогий побратим Евген Шипайло.

Евген Шипайло народився 7 жовтня 1923 р. в Тисьмениці, Західна Україна, в родині д-ра Ярослава Шипайла, адвоката в Коломиї, де він одержав початкову і середню освіту. Відтак він студіював інженерію у Львові, однак з хвилиною проголошення Дивізії „Галичина" вступив в її ряди. Пройшов вишколи: початковий в Гайделяґері, підстаршинський в Бресляв-Лісса, старшинський в Кіншляґ і вишкіл модерної зброї в Берліні. Одержав ступінь хорунжого та провадив чоту тяжких піхотних гарматок (IG) в 13 сотні 30 полку. Був ранений в боях під Фельдбахом в Австрії.

По війні був в американському полоні в різних місцевостях в Німеччині і вкінці був звільнений в Людвіґсбурґу. Проживав в Німеччині і продовжував студії інженерії в Мюнхені. По приїзді до ЗСА одружився з Володимирою Дереш, заклав родину, мав трьох синів і працював в інженерній професії у фірмах Bergen-Paterson, Corp. і у престижній інженерній фірмі EBASCO до 1989 року.

Невблаганна і трагічна смерть вирвала його несподівано і передчасно із наших рядів. Залишив він нас серед недокінчених завдань, котрі Братство Дивізійників забов'язалося виконати, головно супроти поляглих друзів у боях дивізії підчас 2-ої Світової війни. Покійний Евген був головою Крайової Управи Братства в Америці, а також заступником голови Головної Управи Братства. Свою працю він виконував з великою енерґією, обов'язковістю, відданістю, ініціятивою та провідницькими здібностями і був рушійною силою у Братстві. Праця була нелегка. Треба було нести допомогу нашим побратимам-дивізійникам в Україні, котрі заціліли, переживши страхіття совєтських Ґулаґів, треба було подбати про гідне місце спочинку поляглих побратимів в битві під Бродами на меморіяльному цвинтарі в Червоному на Золочівщині, треба було давати відсіч

нападам наших недругів і боронити добре ім'я Дивізії. Треба було теж забезпечити пам'ятки дивізії в музеях і архівах в діяспорі і в Україні. У всіх цих починах Управи Братства покійний Евген був ініціятором, або його вклад праці у рішльній мірі допомагав успішно здійснити ці зусилля. З хвилиною відновлення української державности відкрилися нові можливості і обов'язки Братства. Можна було нав'язати контакти в Україні з ветеранами і зі Збройними Силами України та значно допомагати в їхніх зусиллях для очищення совєтських традицій в українському війську. В цій ділянці Евген, як голова Братства мав великі успіхи.

Е. Шипайло в зустрічі з міністром оборони України генерал-полковником Кузьмуком у Вашінгтоні.

Я буду все згадувати Ґенка як доброго і дорогого друга. Я вперше пізнав його на таборі нелеґального Пласту на Гуцульщині біля Космача в 1938 році. Відтак ми разом відбували рекрутський вишкіл в Гайделяґері, а опісля були разом на старшинській школі на Чехії. По війні наші дороги схрещувалися багато разів. Він був членом основоположником Братства в Німеччині, продовжав його розбудову й був також активний в тому часі в інших організаціях, як приміром в студентському житті в Німеччині, а також в Карпатському Лещетарському Клюбі. Довгі роки він був теж головою кредитового комітету в кредитівці Пассеїк, Н. Дж.

Перелік його осягів неповний і прошу вибачення, бо напевно тут я багато пропустив. Він залишив по собі багато тривалих слідів і його відхід ми будемо відчувати дуже дошкульно. Пам'ять про нього будемо зберігати і нею дорожити.

Роман ГАВРИЛЯК

У пам'ять Е. Шипайла проситься складати пожертви на фонд допомоги дітям-жертвам Чорнобиля або на Братство охорони воєнних могил „Броди-Лев" і слати на адресу „Вістей комбатанта".

Теодор ДАВИДОВИЧ

У сьому річницю відходу у вічність мого св. п. Батька Теодора Давидовича–воїна УСС-ів, УГА, УНР (народжений 1.3.1896–Тернопіль, помер 1.9.1992–Монтреаль), складено 65 дол. на „ВК".

Син Ігор Зиновій Давидович

ВОЛОДИМИР СВЕРИДА

18.III.1923 – 29.V.1999

Володимир Сверида народився в селі Путятинці, Рогатиньського району, Івано-Франківської області. Свою освіту розпочав в Путятинцях, а опісля продовжував її в Рідній Школі в Рогатині. Виростаючи, був активним учасником молодечих і громадських організацій, які об'єднували і гартували українську молодь.

Підчас другої світової війни, разом з 72 односельчанами вступив до Дивізії „Галичина". Військовий вишкіл відбув в Нойгамері, а пізніше з дивізійними відділами пройшов Словаччину, Югославію, Австрію, де і попав в полон.

Як військовополонений через Італію (Ріміні) попав до Англії, звідки в 1952 році виїхав до Канади. В Канаді 1955 р. одружився з Марією Чикорлій. Коротко після одруження, з дружиною, переїхав до США, до міста Рочестеру, і тут працював в Rochester Gas and Electric Co аж до відходу на емиратуру.

Багато часу й праці віддали обоє Свериди церкві св. Йосафата, Українському Народному Домові в Рочестер та Українському Народному Союзові.

Після довшої недуги Володимир відійшов у вічність, залишивши дружину Марію, дочку Катрусю та ближчу й дальшу родину, приятелів і друзів дивізійників в Америці, Канаді і Україні.

Підчас похорону, на нев'янучий вінок В. Свериди зложили 285 долярів, які, на бажання жертводавців, розділено на пресфонд „Вістей Комбатанта"–100 дол. і на Братство „Броди–Лев"–185 дол.

Любомир ҐАЛУҐА

ДМИТРО БОЙКО

1922 – 1999

Кожна розлука приносить нам пекучий жаль, тяжкий сум і нестерпний біль, який тільки частково може втамувати час...

28 квітня 1999 р., на 78-му році життя відлетів у вирій ще один журавлик з ключа Галицького Братства 1 УД УНА, десятник Дмитро Бойко.

Покійний народився в селі Комарів, що на Стрийщині, в родині національно свідомих селян-хліборобів. Його батько був підстаршиною в УГА і свою любов до Бога і України передав своєму синові-одинакові, а по матері успадкував душевну і тілесну красу. В 1943 р. Дмитро закінчив Стрийську гімназію і разом з багатьма товаришами зі шкільної лавки вступив до Дивізії „Галичина". Після підстаршинського вишколу в ранзі десятника брав участь в боях під Бро-

дами. Після Брідської трагедії Дмитро нав'язав контакти з підпіллям ОУН–УПА, які допомогли йому леґалізуватись в совєтському середовищі, а згодом поселитися в місті Рогатині на Івано-Франківщині. До проголошення незалежности України був тайно і явно переслідуваний.

Покійний залишив горем опечених: дружину-інваліда, двох синів і внуків.

Проведенням похорону зайнялася Рогатинска станиця Братства ОУН–УПА. До початку похоронних відправ, в одностроях, удекорованих відзнаками і медалями, ветерани стояли біля покійного на почесній варті.

Щоб попрощатись з покійним, зі Стрия прибула делеґація від організації „Стрийське Гімназійне Братство", на чолі з головою організації Яремою Дубицьким, побратимом покійного з боїв під Бродами. Прибули також колишні стрийські гімназисти Ольга і Володимир Топольницькі, які тепер проживають в Івано-Франківську, і Петро Лаврів зі Львова.

Ярема Дубицький був теж представником від Львівської станиці Братства 1 УД УНА.

Похоронну процесію очолювали прапороносці з синьо-жовтими і червоно-чорними стягами. За ними несли церковні символи: хрест і хоругви, а в слідуючій колоні військовим маршем крокували чота умундированих колишніх українських повстанців. По боках домовини, яку везли автом, йшла також умундирована почесна варта. За домовиною траурний похід завершували рідня, друзі, побратими, громадськість.

Після панахиди, відправленої в пам'ятній церкві, учасники похорону попрямували на цвинтар. Над домовиною від імені товаришів з гімназійної лавки і побратимів по зброї промовляв колишній стрийський гімназист, многолітний політв'язень комуно-московських ґулаґів, автор „Історії Південно-східної України" та багатьох інших історичних і наукових праць і статтей –Петро Лаврів.

Церковним хороспівом „Христос Воскрес" і піснею „Видиш брате мій..." всі прощались з покійним зі сльозами в очах, складали на його могилку квіти і грудки землі...

Ярема Дубицький

МИКОЛА БОРИС

10.V.1924 – 23.V.1999

Ділимося сумною вісткою, що 23-го травня залишив наші ряди вояк 1-ої УД УНА Микола Борис, народжений в селі Тинетиска–Рава Руська. Вже з юних літ виховувався в патріотичному дусі, читав багато, та найбільше цікавився історією збройних змагань українського народу. То й не дивно, коли творилася українська Дивізія „Галичина", він одним із перших вступив в її ряди, щоб і надальше продовжувати боротьбу за волю українського народу–за волю України! Пройшов військовий вишкіл в 5-му стрілецькому полку. Ранньою весною 1944-го року, полк виїхав на Холмщину до поборювання більшовицьких партизан. Зі зближенням більшовицького фронту відкликано назад до одного із вишкільних пунктів.

Після трагічної битви Дивізії

„Галичина" в місяці липні того ж року в районі м. Броди, Дивізію реорганізовано із оцілілих і запасних частин. Микола призначений до 4-ої тяжкої сотні 31-го полку. Брав участь у дивізійній кампанії на Словаччині, Югославії та Австрії. Із закінченням війни, проживав у Німеччині, де і одружився з Теклею Турчак в 1947 р. Два роки пізніше вони прибули на американський континент та поселилися в Нюарку, стейт Ню-Джерзі.

Микола спокійної вдачі, був приимірним громадянином української спільноти, активний в громадському, церковному та комбатантському житті. Він довголітній член управи Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Нюарку.

25-го травня в похоронному заведенні „Литвин і Литвин" в Юніон, Н. Дж., о. Леонід Мальков, ЧНІ, відслужив парастас при співучасті громади та комбатантських організацій з прапорами. Від всієї вояцької братії прощав покійногоАндрій Роґальський, а від церковного комітету Андрій Кейбіда. Похоронні відправи 26-го травня в укр. кат. церкві св. Івана Хрестителя довершив о. Л. Мальков, ЧНІ. Поховано Миколу на цвинтарі Св. Духа в Гамптомбурґ, стейт Ню-Йорк.

Покійний Микола залишив в глибокому смутку дружину Теклю, дочку Олю з мужем Володимиром, сина Миколу з дружиною Керол і внуками Маркіяном і Миколою, сестри Катерину і Ольгу, котрим висловлюємо щирі співчуття.

Вічна Йому Пам'ять!

Управа Станиці
1 УД УНА в Нюарку

ЛЮБОМИР КВАСНІЙ

22.I.1925 – 8.III.1999

Народився в селі Залуква біля Галича. Народню школу закінчив в місті Галичі. Промислову школу–в Станиславові (Івано-Франківськ). В 1944 р. вступив до Української Дивізії „Галичина". Після вишколу брав участь в боях під Бродами в запасному курені. По відступі з-під Бродів брав учсть в боях у Словаччині, а відтак в Югославії. По закінченні війни Дивізія попала в англійський полон, де всіх перевезено в Італію, до Ріміні, а опісля всіх полонених перевезено до Англії.

В 1949 р. приїжджає до Арґентини, де зустрів всю свою родину. В 1952 р. одружився з Анною Ільницькою, їм народилося двоє дітей. В Аргентині працював на власну руку в металюргічнім підприємстві. В 1996 р. відвідав Україну.

Був членом Братства кол. вояків 1-ої УД УНА і філії т-ва Просвіти у місцевості Вільде. Брав участь в громадському житті, дітей виховав в українському дусі.

Помер по тяжкій, невиліковій недузі. В погребнім закладі Пана-

хиду відправив о. Михайло Гримач, а прощальне слово сказав там бувший голова Братства Степан Тауридзький. Похований на українському цвинтарі у Монте Ґранде, де над могилою відправив Панахиду діякон Яґоник і прощальні слова висловили теперішний голова Братства Осип Ткачук і друг Борис Вітошинський. Після військового салюту всі присутні відспівали: „Чуєш, брате, мій..."

Залишив в смутку дружину Анну, дочку Адріяну, сина Ореста, зятя Люїса, сестру Емілію, племінників в Арґентині і дальшу родину в Україні.

С. Т.

КАЗИМИР СЕМЕНЧУК

4.XII.1925 – 17.III. 1999

Народився Казимир в селі Первятичі, Сокальського повіту. Народну освіту закінчив в селі 1939 року. З приходом Радянської влади, його діда Василя Семенчука взнали „куркулем". Казимирові, як і мені, було відмовлено йти до сьомої кляси навчання–діти „куркуля". Рік пізніше, (по розкуркуленні діда Василя, осінь 40-й рік), нам було дозволено йти до 7-ої кляси. З приходом німців, Казимир залишився на господарстві в діда. 1943 року весною в лісі був застрілений німець-„ґраншуц". Хтось замельдував Казимира, прийшла наша українська поліція в асисті німця забрали Казимира до сільської ради. Звідси він втік і довго переховувався, не спав вдома. Він не був причетний до вбивства.

16-го вересня 1943 року йде до Дивізії „Галичина", проходить вишкіл в Ґдині–п'ятий полк. Бере участь в діях на Холмщині. Приїзд до Нойгаммеру, Словаччина, Словенія, також підстаршинська школа, Фельдбах, тут ранений в руку, полон–Італія, Англія.

1951 рік, місяць липень. Їде до Канади на контракт до ліса в північне Онтаріо. 1952 року весною приїжджає до місцевості Єл на працю „Канадіян Пасифік Рейл". Працює в тій компанії до відходу на пенсію. 1975 року жениться з жінкою на ім'я Фло-Флоренц. Проживали в містечку Гоп, Брітіш Колумбія. Належав до „Роял Канадіян Ліджен"–228. Поховано на кладовищі ветеранів „Роял Канадіян Ліджен", залишив дружину Фло та численну її родину, котра прибула на похорон, в Україні сестру Марію Ткачук та багато рідних і друзів в Україні й на скитальщині. В Канаді–Друга-Брата, що виросли під одною стріхою Петра і Михайлину Новосад.

Казимир відвідав Україну три рази. Казав: пташка все вертається до свого гнізда. Бажав ще раз поїхати до свого гнізда, але... Спи Друже-Брате, нехай прибрана земля буде Тобі піркою!

На нев'янучий вінок складаємо 50 дол.

Петро і Михайлина та син Орест НОВОСАДИ

МИХАЙЛО СОРОКА

10.V.1925 –17.VII.1999

Після довгої недуги в Палатайн біля Чікаґо, помер усіма шанований Михайло Сорока. Покійний народився в селі Білокриниця, Підгаєцького повіту, там закінчив вселюдну школу. Виростав він у свідомій родині та активному і патріотичному оточенні села, що впливало на світогляд молодого юнака.

В час війни молодий Михайло вступає до відділу Юнацтва ОУН, де приготовляє себе до активної дії для визвольної справи. Вже на початку 1943 року, 17-ти літній юнак вступає до новозорганізованої сотні УПА в Підгаєччині, та по короткому вишколі сотня переходить на Волинь, де відбувся основний військовий вишкіл. У сотні УПА молодий Михайло–під псевдом „Сірак" був роєвим командиром.

В частих рейдах вздовж штучно створеного німцями кордону поміж Волинню і Галичиною, запізнався ройовий „Сірак" з топографією тих земель, і тому часто брав участь в перевоженні зброї, вояків і підпільної пошти в обі сторони. В тих акціях на кілька фронтів, з німецькими частинами, „ґренцшуцерами", більшовицькими і польськими партизанами, ройовий Михайло був ранений та щасливо вилікувався саме в час наступу Червоної Армії на Волинь і Галичину.

В 1944 році його сотня під командуванням Корнієнка опинилась між двома фронтами–більшовицьким і німецьким, в критичній майже безвихідній ситуації. Частина сотні розпорошилася, а частина, в якій був Михайло, перейшла до Дивізії „Галичина".

Тією подією сповнилася взаємна виміна військового і бойового досвіду поміж Дивізією і УПА. По розбиттю Дивізії під Бродами, багато вояків Дивізії поповнило ряди УПА, як рівнож вояки УПА поповнювали проріджені ряди Дивізії–ідея і ціль УПА і Дивізії була ця сама–Вільна і Незалежна Україна.

В Дивізії призначено Михайла до 1-го куреня 29-го полку, до почоту командира куреня Вільднера. Використав Михайло свій партизанський досвід в боях на Словаччині, Словенії, а вкінці при обороні замку під Фельдбахом в Австрії, там і застав його кінець війни.

Після капітуляції, попадає до англійського полону, де перебув майже два роки в Ріміні, Італія. В таборі не дармував, бо служив при таборовій поліції та вчився в таборовій середній школі.

Перед перевезенням дивізійників до Англії, Михайло покидає табір і дістається через гористі кордони до Мюнхену. Там помагає іншим втікачам з полону в Італії, як рівнож воякам УПА, які в той же час пробивались з Карпат на Захід.

У Баварії перебуває у таборах біженців у м. Вайсенбурґ. По одруженні в 1949 р. еміґрує до Америки і осідає у Чікаґо.

Тут включається у життя української громади, є активним і провідним членом організацій Визвольного Фронту, був двічі головою ООЧСУ і головою СУМА членом Товариства Вояків УПА, Станиці Братства кол. Вояків 1-ї УД УНА і парафії свв. Володимира і Ольги. Рівнож був активним членом УККА і Українського Народного Союзу, будучи деякий час головним радним і головою Окружного Комітету Союзу.

Покійний побратим Михайло був спокійний і зрівноваженої вдачі. Його лагідна і переконлива мова зроджувала симпатію і пошану до нього. Побратим Михайло дочекався вимріяної і радісної події–проголошення самостійности України. Із захопленням відвідав Україну. Він вложив свою „цеголку" під будову Української Держави своєю боротьбою з її ворогами, своєю працею і допомогою визвольним ідеям.

Покійний залишив у великому смутку дружину Марію (Фурду), дочку Ольгу з мужем д-р Олесем Стрільчуком, внучку Андріяну, двох внуків Андрія і Юрія та ближчу і дальшу родину.

Тіло покійного поховано на військовій секції українського цвинтаря св. Андрія у містечку Блюмінґдейл недалеко Чікаґо.

Родині покійного наше співчуття, а Побратимові Михайлові–ВІЧНАЯ ПАМ'ЯТЬ!

Юліян Чорний
секретар Станиці Братства в Чікаґо

РОЗШУК

Шановні Панове!

До Вас звертається підполковник Збройних Сил України Володимир Гоменюк, начальник відділення пропаганди механізованої дивізії, розташованої на Закарпатті. Під час повені у листопаді м. р. зазнали втрат і військові бібліотеки. Через „Літературну Україну", я звернувся до громадськости з проханням допомогти нашим бібліотекам літературою. Зокрема, надійшло два пакунки з Німеччини.

Були там і підбірки „Вістей комбатанта" за 1971-74, 1980-82 та 1989-97. Було дуже приємно познайомитись з Вашим часописом, відзначити змістовні дослідження української історії, глибоку аналізу статтей з політології, військової справи, міжнародних відносин.

У 1944 р. мої батьки були репресовані радянською владою. Заслання відбували в Норильську (Росія). Мати походить з села Седлище, Старовижівського району на Волині. У матері були старші брат і сестра. Сестра–Романчук Марія Пилипівна, 1920 р. н., 28 травня 1941 р. була заарештована за підозрою у причетності до ОУН й при відступі радянських військ була розстріляна у Ковельській в'язниці. Мамин брат, Романчук Олексій Пилипович, 1923 р. н., був вояком УПА, у 1944 або 1945 р. (за непідтвердженою версією) переходив на Захід. Останнього разу його бачили у Польщі.

Прошу всіх, хто може повідомити про них, писати на адресу:

Володимир Гоменюк, а/с 74, Головна пошта, Мукачево, Закарпатська обл., 295400-Україна.

З повагою. *В. Гоменюк*

(Продовження із ст. 1)

ЗЛОЧИНИ КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ

ДО ІСТОРІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

МУЗЕЇ

ГУМОР І САТИРА

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ

СПОМИНИ

З ДІЯЛЬНОСТИ ВЕТЕРАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ:

Ціна: $8.00